

ARGIA

1984ko Abenduak 23 – XLVII.urtea – 1.041 zenbakia. 100pezeta/6libera

ESPAINIAKO GARTZELETAN

400 PRESO POLITIKO

BAINO GEHIAGO

GABONETAN URRUNAGO DAUDE

Salbatore Mitxelénaren
idazlan guztiak bildu ditu
A. Iturriak

Genozidioaren estrategia (Beltza)

JELKIDEAK:
Kongresoaren
ala zatiketaren aurrean

Gure ahalegina Bizkaiarentzat da.

Gaur, betiko moduan, gure herriaren bilakaerei laguntzeko gagoz.

Gaur, aurrera joteko sasoian, itxaropena oztopoen gainetik jarrita,
zerbitzu eta laguntzarako gure gogorik onena,
berriro eta gehiagotuz sortzen da.

Gaur, eta egunero, Bizkaiko izena ohore eta,
batez ere, konpromisu moduan daraman
Aurrezki Kutxaren lana, indarra eta ilusioak, ez dute huts egingo.

Berari erantzuten jarraituko diogu.

TXURRUKARI Oroikarria. Areetan
Itsasoaren oldarra gelditzen
gizonaren neurrigabel
ahalegina.

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

Istilu gorriak dabilza PNVn. Komunitate Autonomoko hauteskunderen ez zela presentatuko desafioa bota ondoren Zarautzko batzar famatu hartan Karlos Garaikoetxeak PNVko aparatoari «gol» haundi bat sartu zionetik laster beteko da urtebete. Eta horra nola ia hamabi hilabete juxturen buruan alderdiak lehendakariari jokia bueltatu dion. **11. orrialdea.**

Frantzia ez da, Estatu Batuak diren bezala, «inmigrante nazio» bat. Baina historian zehar munduko leku guztietako jendekiak Frantziara joan beharrean suertatu dira, eta geroz eta gehiago, eta horrek berriki sekulako problemak sortu ditu, bestetan gertatu den bezala frantses arrazistek inmigrante batzu akabatu zituztela. **16. orrialdea.**

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Kooperatiba.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Ostaiska Irastortza, Jon, Josu Landa, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: «Anaitasuna» taldea.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Allande Sokarros, Itxaro Borda.

Iruñean: Jon Alonso.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Joseba Alvarez,

- 3.—Non-zer.
- 4.—Aste Giroa.
- 10.—Tianttaka. **Iñaki Z.**
- 11.—Jelkideak: Kongresora ala zatiketara. **Iñaki Zubiondo.**
- 14.—Herrikoa, iparraldean zazpirehun lanpostuetara iristeko asmoz. **I.Z.**
- 15.—Mundua ez da borobila. **Fanxin**
- 16.—Nazioartea: Beste asko ere ez dira frantsesak. **Pablo Sastre.**
- 18.—Luma Zorroztuz: Genozidioaren estrategia. **Beltza.**
- 20.—Sikulusaltsa: Ehun eta ehun... **L.M.Bandres.**
- 22.—Gabonetan urrunago daude. **L.Mintegi.**
- 25.—Azkeneko aldiz **INKESTA.**
- 27.—Irakurleak mintzo: **J.A.Letamendia.**
- 28.—Indioen artean 170 hizkuntzatik gora daude. **Arantxa Ugartetxea**
- 31.—Kultur ataria. **Sabin.**
- 32.—Liburugintza: Euskararen irakaskuntzarako urrats berria. **T. Elustondo.**
- 34.—Literatura: Salbatore Mitxelena idazlan guztiak argitaraturik. **Iñaki Uribe.**
- 36.—Zinema: Bilboko zinemaldiaz. **Iñaki Uriarte.**
- 37.—Antzerkia: Intxurre taldea umezurtz. **M.A.**
- 38.—Txutxumutxuka: **Sabin**
- 40.—Jo... **Adarra.**
- 41.—Bertsoak: Bihotz erriaren esperantza. **Xanti Zabala «Lexo».**
- 42.—Azkena: Azaleko elebitasuna. **Murumendi.**

Aste honetan azkeneko aldiz argitaratzen dugu INKESTA.

Gabonak hurbiltzen direna gauza nabarmena da. Izar argitsuak kaleetan, espumiloia erakuslehoetan, txanpaina telebistan, eta turroia iragarki guztietan. Familiarekin egoteko sasoia. Lagunak zoriontzeko aukera. Bitartean, 400etik gora preso politikok, Espainiako gartzetako zigorkeria jasaten dihardute. **22 orrialdea.**

Salbatore Mitxelena olerkari zarautzarraren zantzuena bila joan gara Zarauzko frantziskotarren komentura. Aita Karmelo Iturria dugu solaskide. Salbatoreren laguna eta kidea abertzaletasunean eta erlijioan. A. Gandarias eta A. Iturriaren eskutik argitaratu dira «Mitxelena idazlan guztiak», bigarren tomoa oraintxe kaleratu delarik. **34. orrialdea.**

Enrike Amonarriz, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Iñaki Camino, Enbido, Xabier Erro, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga «Zaldubi», «Gure Irratia» koak, Mikel Hiribarren, Tito Irazusta, «Irulegi Irratia» koak, Kaki, Asun Larrañaga, Josetxo Lizartza, Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, F.J. Mendiguren, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Txus San Migel, Andoni Sarriegi «Murumendi», Joseba Sarriolandia, Mikel Ubillos. **Marraskilariak:** Joxemi, Julio, Zut. **Argazkilariak:** Kristina, Txema Ormazabal.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza. **Administrazioa:** Jon Barandiaran. **D.L.:** 80-1963.

Helbidea: ARGIA. Virgen del Carmen, z/g. Ramonaenea-behea. **DO-NOSTIA-20012.**

Telefonoa: 28 33 99.

Inprimategia: «Graficas Semi».

Ale bakarra: 100 pezeta/6 libera

1985erako harpide sariak:

Hego Euskal Herrirako	4.000 pezeta
Iparraldeko Euskal Herrirako	275 libera
Estatu Espainolerako	4.000 pezeta
Beste atzeritarako	5.500 pezeta
Airez	8.300 pezeta

ABENDUA 22 ABENDUA 28

Abenduaren 30-an
ilgora

mareak: (Abenduaren
23koak)
gora: 04.43 eta 17.10
behera: 10.59 eta
23.14.

eguzkia: (Abenduaren 23an)
irten: 08.35
sartu: 17.52

(ordularen ordutan)

liburuak

Inaki Camino

Egilea: Joxe Mari Iturralde
Titulua: Nafarroako Artizarra.

Argitaletxea: Elkar. Euskal Literatura 14. Elaberria.

Ezaugarriak: 400 pta. 98 orrialde.

Iturralde orain urtebete burututako elaberria aurtan kaleratu da. Motza da bera, eta soila, arront soila, 26 ataletan, bi bizitza dira gerturatzeko zaizkigunak, bi anaiek argi esateko. Bata nafar euskaldun batena da. Etxeko gurasoen baldarke-riagatik judutarren artean aldapa beheran ageri da bera eta ilobei bizimodua eta abenturen kontatzen ari zaie. Bere anaia da bestea, kaxkoa

bero bero ibiltzen ohituta-koa. Mundua zeharo aldre-besa gertatzen zaio sarritan, eta herri herri ibiltzea du maiteen, ostatzuloetako ardo eta sagardo guztiak ezta-rrira boteaz batipat. Gartzel-eko inkilino izatea ere suertatzen zaio behin edo behin. Iturralderen lanak XIV. mendeko Euskal Herriko feria eta hirietako deskizio bat izan nahi du: Toledo eta bes-teren bat ere ahaztu gabe. Frailetxeetako giroa ere age-ri da liburuan zehar. Lan xu-me eta soila dugu, asmo go-renik gabekoa.

Egilea: Jose Antonio Mujika.
Titulua: Itzalak.

Argitaletxea: Elkar. Euskal Literatura 15. Ipuinak.

Ezaugarriak: 400 pta. 103 orrialde.

5 ipuin biltzen dira Muji-karen liburuan. Ezeren au-rretik, ipuinak arras landuak ageri direla esan beharra da-go. Izan ere, ipuin hauek du-ten egiturazko lotura oso na-baria da ia ipuin guztietan. Baten bat ari zaigu narrazio nagusia kontatzen, eta tar-tean era guztietako oroitzap-enak nahastekatzen dira, norberak bere buruaz esaten dituenak, bestek berari bu-ruz esandakoak e.a. Horrela, historia bat kontatzen zaigu, lehen (Historiaren giltza) eta historia horren ondorioa ondoan ipiniz. Pertsonaia berbera amets edo denbora aldaketan den adierazteko oso maite du Mujikak, hala ger-tatzen baita bederen bost hauetako lau ipuinetan. Pertsonaiak ere antiheroe di-

ra burutik oinetaraino liburu guztian. Bata kubano txi-roa dugu, eskale eta errukigarri, gaitzesten duen herri oso ba-ten fabore bizia emanen duena. Bestea gaztetako jo-koetan eta nesken aurreko kontuetan beti herabe azal-dutako ameslari inozoa du-gu. Errurik bat ere gabe gart-zelan 40 urte igaro dituen baserritarra bestea, ilargira iristea nahi lukeen txoriburu bat da laugarrena, eta bosgarrena, Seminariora Galiziatik iritsi eta ezarian ezarian bere gaztetasuna eta kordea galtzen duen apezgaia. Don Anjel abade homosexuala-ren ideiek jan eta gero, zora-turik eroetxera eramanez dutena.

Egilea: Bernardo Atxaga.

Titulua: Sugeak txoriari begiratzen dionean.

Argitaletxea: Erein. Auskalo Saila.

Ezaugarriak: 300 pta. 51 orrialde.

Hasi baino lehen, ipui ho-nek iaz Zarauzko Udalak eratzen duen haurrentzako ipuin Xabier Lizardi saria irabazi zuela esatea. Ipuia motza da, segituan irakurtzen direnetakoa, marrazki ugariz apaindua. Sebastian mutiko gaztea dugu, hiritarra hezurretaraino, eta izebaren etxera dator oporketa pasan. Bertan gauza asko ikusi eta ikasiko du, baina bat da bere arreta gehien lapurtzen du-ena, aitona, egunero, Terra-novara joango dela esaka ari dena. Baina harrigarriena ez da hori, aitona honek anima-lia guztiakin hizketan baita-ki. Sugeari errita egiten dionean, honek apal apal ma-

kurtu egiten du burua lotsa-turik, basurdeekin batza-rreak egiten ditu noiznahi eta bera pasatzen denean, ondo-ko zakurrek utzi egiten diote zaunka egiteari. Sebastian gaztea dugu aitonaekin ho-been konpontzen dena, bes-teak ezpaitira behar bezala harekin portatzen. Aldi be-rean, Sebastianek herriko neska bat ezagutzen du. Ma-riatxo izenekoa, belaunak borobilak dituen, tomate ostroen usaina daukana eta azkenik musu ematen diona. Ipuinak, segi egiten du noski.

Egilea: Patri Urkizu.

Titulua: Etsipenez. (Jon Chahoren memoriaiozu-nak).

Argitaletxea: Elkar. Euskal Literatura 13. Elaberria.

Ezaugarriak: 500 pta. 196 orrialde.

Harriduraz aditu genuen Mirande sarira bi elaberri aurkeztu zirela eta saria ba-natu gabe geratu zela. Bi haletako bat haxe duzue, Urkizurena. Bere batez ere antzertigintzagatik ezagutua bada ere, «Sekulorun seku-lotan» izeneko saio narrati-boa egin zuen 70. hamarka-daren hasieran. Eta bide be-rrri haiek itxaropentsu ziren benetan. Ipuin batzuk argi-taratu zituen orain hilabete batzu, eta elaberri hau azke-nik. Baina beldur naiz ez ote zuen batek baino gehiagok 70. urteko elaberria irakurri ta gero, oraingo hauetan ge-hiago espero.

Izan ere, Urkizuren azken elaberri honetan, elaberri antza duena hasierako atala

da, beste guztiari ez diogu elaberri kutsurik hartzen. Miranderen bizitza kontatzen zaigu, gazte-zenetik hil arteino. Miranderen gazte-zaroa ez genuen ia ezagutu, 20 urteak arte guti goiti beheiti behinepein, eta hori da hain zuzen Urkizuk hobe egin duena, gazte-zaroa, hori hartu diogu nobela kutsua, beste guztia, ezagunak diren datuen erabilera da, elkar-irizketak anitz, garaiko euskal kulturari eta Miranderi buruzko albiste multzoa eta beste ezer gutxi, fikzio narrazioak ez du lekurik nobelan gehiago, tinkoegi lotzen zaio Urkizu Miranderi buruz dituen datuei eta nobela egin beharrean autobiografia nobelatua egin du, baina ene iritzirako bederen, literaturatik urruti dagoen liburua burutuz, eta honekin ez nuke literaturaren mugaketaren zabaltasuna zalantzan jarri nahi, baina askoz ere ego-kiago deritzot Etxaidek Etxahunen bizitzarekin egin zuen elaberriari, hartan fikzio narrazioa Etxahunen buruz ditugun datuei lotzen zitzaien, baina Etxaide Urkizu baino askoz ere libreago eta artistago zebilen. Iritziak iritzi, hor duzue elaberria, gehien bat Parisen kokatua, Latinoko puta eta Eskualdunen Biltzar aspergarriak barne, Ziberuako euskararen ezaugarriez beterik.

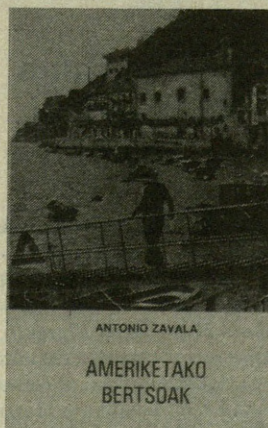

Egilea: Martin Ugalde.
Titulua: Mantal Urdina.
Argitaletxea: Erein. Literatura saila 12.
Ezaugarriak: 84 orrialde.

6 ipuin dira Martin Ugaldek dakartzanak. Honez ge-

ro bete tokitan esan den bezala, zahartzaroaz dihardute, seitik bostek behinepein. Aurrenekoan, errege gauak amona zahar batengan duen misterioa ematen zaigu aditzera, senarra hila zaio atsoari eta bakardadea apurtzeko lehen aipatutako gaua du jolasgarri. Zahartzaroaz ez diharduen (heine nagusi batez behintzat) bakarra dugu bigarren ipuina. Olertia maite duen umea hazten doa pixkanaka eta ezkondu ta gero zuhaitz batean bizitzeko irrika sartzen zaio. Falta diren lau ipuinetan ere zahartzaroa dugu mintzagai. Bakardadea uxatzearen Pasai San Pedroko kaletik pasian dabilen polizia erretiratua, ia ezertarako balio ez duela iragartzen dion mantal urdina jantzi nahi ez duen aitona zaharra-rena, elizako kontuak txukuntzen urtetan aritutako emakumea apez berriak erotzat nola hartzen duen, bere semea auzoko emakumeak salatuta poliziak nola daraman ikusten duen aita zaharrarena...

Martin Ugalde ipuigile zaharra dugu, ehundaka egina, eta zahartzaroaren bakardadea iragarri digu ipuin haue-tan, batzutan benetazko dra-matismo gordinez.

Egilea: Antonio Zabala.
Titulua: Ameriketako bertsoak.
Argitaletxea: Auspua liburutegia 176.
Ezaugarriak: 500 pta. 153 orrialde.

20 bertso sorta dira orain-goa Zabalak bildu eta argi-tara eman dituenak. Ameri-keta dute kantagai, sorterrira irabaz-ametsetan utzi eta it-

sasoaren bestaldera jo zute-nen bihotz minduek jaulki-tako lerroak dira denak. El-karren artean bi ezaugarri nagusi igerri dizkiegu: bata, bertso guztiak, itxaropena erdoildu ondoren, ametsak usteldu ostean idatziak dira, minez, herria gogoan eta desilusioa ezin eramanik. Eta bi, sail luzexkak izatea, gauza asko baitzuten kon-tatzeko. Bertso sail bakoit-zak bere historia eta ibilerak dakartza. Zabala izan da hurrenkeran paratu dituen-a, bertso jartzailearen berri ematen digu, bertsoak non-dik nora ibiliak diren, nola-tan eskuratu ditugun e.a.

Bestetan esan bezala, sail guztiek gai berari heltzen diotenez, gauza bera era di-ferentziaz aditzera behartzen gaitu honek, baina hala ere, ezin zalantzan jarri bertso bilduma hauek beharrez-koak ditugula bildurik, Za-balak hain tajuz egiten duen bezala gainera.

Egilea: Itxaro Borda.
Titulua: Emakumeak idazle (Antologia eta ohar zenbait).
Argitaletxea: Txertoa argitaletaria. Larrun bilduma 2.
Ezaugarriak: 500 pta. 82 orrialde.

Bat baino gehiago egongo da liburu honen irakur mi-nez, hain baita titulua idaro-kigarri. Itxaroren lana bi il-dotatik ibili da. Batetik, eus-kal literaturaren «literatura» argitaratu duten emaku-meak zein diren ikusi (denak XX. mendekoak gainera) eta argitaratu dutenaren puxketa bat ondoan ipini,

idazlearen datu biografiko zenbait emanez. Idazle ho-rren lanari buruz hainbat bazterretan zer idatzi edo kritikatu den ere bada-kan aldi batzutan.

Bestalde, Itxarok berak idatzitako lerro batzuek liburuaren hasieran, teoria piska bat egin nahiez edo. Bertan emakumeak euskal gizartean eta emakumeak idazle bezala aztertzen ditu. Mitologia, feminismoa, so-ziologia, barneko sikologiak bere izaerarengan duen era-gina, euskara, emakume idazleen tipologia, argitara-keta, zer idazten duten, ma-mia nondik nora doan eta hauen gizamaila. Guzti hau litzateke liburuaren alderik interesgarriena, hemen bai-taude interesik handiena duten pasarteak. Itxaroren teoriak e.a. Baina tamalez guzti hau oso oso labur adie-rastzen da, ideia batzuek botatzen dira, baina ez dira sa-kontzen, idazleari aski iru-ditu zaio, baina irakurleak ezer gehiago behar du. Bada hainbat esaldi eni oso interesezko iruditu zaidana, baina hor bukatzen du Itxa-rok, inondik ere. Nerekiko, argitaratze ausartegia izan da, sarreraren aldetik bede-ren. «Emakumeak idazle» saila luzeago eta sakonago esplikatut balitz, ideia arras aberatsak geureganatuko genituen horko esaldiei interpretazioa bilatu nahi diegun askok eta askok.

aldizkariak

Izena: «Ttu-ttuá», literatur aldizkaria.
Zenbakia: 2.a.

Ezaugarriak: 84.eko udazkena. 150 pta.

Faulkner-en ipuin baten itzulpena eta Erreinaldo Arenas-en narrazio bat dira kanpoko literaturetatik itzuli direnak. Beste guztia ere narrazioa da, ia erabat. Inaki Bernaolak autopistaren desumanizazioa eta izadiaren inguruko joera kontatzen digu bere ipuinean, Juan Perezek, Bilbon emakume sexuale batek eta gazte drogazale batek Iruña kafetegian dirua nola ohosten duten, Joanes Urquijok zientzia fikziozko nobelez ideia batzu dakartzigu, Tabirak inondik ere desio ez den pertsonak deitzen duenean gertatzen dena kontatzen digu eta Albizbeasakoetxeak militarrek hiria hankapean darabiltzen egunaren kronika. Inigo Barandiaranek balearen arrantza narratibo-poetikoa ematen digu. Irastortzak emakumea eta literatura deritzan saioa, datu bibliografiko ugari, ideia zenbait eta bereziki euskal literaturan emakumea mintzagai eta idazle ere bezala aztertzen du. Poesia Sabiñok eta Mintegik egin dute bakarrik. Aurrena hizkera zuzenaren il-dotik abiatu da, eta bigarrenak olerti primitibora eramane gaitu bide xamur eta irudi ederrez (hasierakoak batez ere) jositako batetik.

bertsolaritza

Abenduaren 25eko bertsosaioa Irisarrin

Azken hamar urte hauetako usadioari jarraituz, **abenduaren 22**ean bertsosaioa gozatu ahaliko dute Irisarri aldera doazenak eta bertakoek. Urtero-urtero antolatzen den jaialdi honek badu dagoeneko tradiziozko Irisarrin, eta aurtengoa bertako Kultur Batasunak eta Baionako Kultur Zentroak antolatuta dute. Bertsolarien artean kantari bat ere izango da.

Honoko bertsolariak arituko dira Irisarriko saioan: Alkat, Arrosagarai, Ezponda, Mendiburu, Lazkao-Txiki eta Peñagarikano. Iparralde eta Hegoaldekoak. Gai-jartzaile Pierre Arno Idieder izango dute; eta tartean kantuz Pantxo Albistur. Bertso saioa Atherbea salan ospatuko da lau t'erditatik aitzina.

Bertsolari jaialdia Ordizian

abendua **29** Ordiziako udalak egun hauetarako antolatutako ekintza kulturalen artean, **abenduaren 29**an ospatzeko den bertsolari jaialdiak badu interesik. Bertso saioa gaueko hamar t'erditatik aurrera izango da larunbata horretan Goiherriko bertsolariekin Herri Antzokian. Lazkao Txiki, Igertzabal, Patxi Iraola, Begistain, Zeberio, Murua eta Mendizabal arituko dira bertsotan, eta gai jartzaile Peñagarikano izango dute. Antolatze lanetan laguntzen Ordiziako udala, Goierriko bertsolari eskola eta Segura irratia arituko dira.

antzzeria

EAZiren emanaldiak Gipuzkoan

Oraingoz azken esprinta duen honetan ez dira hain ugariak EAZI barruan antolatutako antzerki emanaldiak, baina badira batzu. **Abenduaren 21**ean Oñatin BRANKA taldeak "Beteluko Balnearioko mirakulua" helduentzako obra antzeztuko du. Eta Legorretan, egun berean, MASKARADA taldeak "Pistolaren begi zuri beltzak". **Abenduaren 26**an, Tolosako Iparragirre antzokian TTANTTAKA taldeak "Bai, baina non?" obra antzeztuko du haurrentzat. Hurrengo egunean, ostegunez, **27**an, talde honek berak Legorretako Eliz-antzokian es-

keiniko du obra bera. **28**an, Azkoitiako Baztartxo antzokian KEINU taldeak "Oiloa eta erratza" obra eskeiniko die hurbiltzen diren haurrei. Egun berean, ostirala dela gogorarazi behar, baina Bergarako Compañia de Maria ikastetxean KIMALAXO taldeak "Harriola Marriola" ipuin-kontatze emankizuna eskeiniko du.

"Bordaxuri"k azkenekotz emango "Basajauna"

Abenduaren 21ekoarekin bukatuko dira BORDAXURI taldeak aurtengoan emango dituen emanaldiak. Francis Basterotek zuzendutako "Basajauna" obra eskeiniko du azkenaldiz Miarrizteko Pax zinema-salan gaueko bederatzitatik aurrera Miarrizteko Arroka Kultur Taldeak antolatutako saioan.

ekintzak

Ordizian kultur eta bestelako ekintzak

Gabonak inguruko egunak aprobetxatuz Ordiziako udalak antolatu ditu zenbait ekintza. Larunbatean, esate batera, **abenduaren 22**arekin, Enparantza Nagusian gaztain jatea. Igandearekin, goizeko hamaiketan hasita eta Herri antzokian Haur Abesbatzen II. Lehiaketa; eta arratsalde, Beti Alai frontoian aizkolari proba seiretan eta zazpi t'erditan parrokiaren Santa Maria abesbatzaren kontzertua. Gabon egunean abesbatzak Ordiziako kaletan zehar ibiliko dira eta Eguberri egunean goizeko bederatzitan txistulari taldeek goiz-deia joko dute; ordubatean Beti Argi bandak kontzertua Enparantza Nagusian.

Gasteizko euskal giroa suspertzeko ihardunaldiak

Tamalez ezin izan dizugu aurretik eman Gasteizko hirian "Susper eta zabal dezagun Gasteizko euskal giroa" lemapean antolatutako ihardunaldi hauen berri. Antzerki, zinema, kantaldi, bertsolari eta hizketaldiz osatutako egitarau bete eskeini du Gasteizko udalak eta honekin batera lan egin duen batzorde aholku-emale eta laguntzaileak. Dena dela badira datorren asteari begira haurrentzako ekintza zenbait eta horien berri emango dizuegu segidan.

Abenduaren 26, 27 eta 28an irtenaldiak egingo dira hirian zehar eta inguruetatik monitorea euskaldunen laguntzaz; irteera hauetan hiriko txoko eta ikustea merezi duen oro bisitatuko dira, eta horretarako haur eta gazteen adinari kasu eginez hiru talde egingo dira, 5-8 urte bitartekoak, 8-12 bitartekoak eta 12-15 bitartekoak.

Hernanin kultur ihardunaldiak

Gabona eta urte amaierari begira Hernanin ere antolatu dituzte zenbait ekintza. Antolatze lanetan parte hartutako erakunde eta taldeen zerrenda luzea da benetan, antzerki talde, rock talde, dantza, zinema, euskara eta abar luze bat bertan agertzen direlarik. **Abenduaren 22**rako Anziola auzoan Sorgintxulo Antzerki taldearen emankizuna arratsaldeko bostetan. **23**an, eguerdiko hamabi t'erditan Sorgintxulo auzoan Clown antzerki taldearen emanaldia. **24**ean, bazkalondoko hiru t'erditatik aurrera Olentzeroak ingurutako baserriak bisitatuko ditu. Eta aste honi dagokionez bukatzeko, **27**an, ostegunez, Jubilatuen Etxean, arratsaldeko zortziretatik aurrera Sigfrido Koch argazkilariaren "Orreaga" diapositiba saila projektatuko da.

Gabonetako "Euskararen Kanpaina-84" Eibarren

Eibarko udalaren euskara batzordeak Gabon hauetarako egitarau mamitsu eta bariatua prestatu digu. Egitaraua nolabait desglosatuz hiru atal nagusi ikusten ditugu. Batetik, abenduaren 11tik 22ra ospatzen diren mahai inguru eta ekintza solteak. Horien buruan, hogeitabian, larunbatez, "Euskal Espedizioa Makhalura" izenpean eta udaletxeko batzar aretoan arratsaldeko seiretan diapositibak eskeiniko dira; horrekin batera umeentzako antzerki emanaldi bat ere izango da.

Abenduaren 23an, "15 ordu euskaraz" ekitaldiari emango zaio hasiera goizeko bederatzitan Iruñeako Gaiteroak kaltetan zehar ibiliko direlarik igande goiz horretan. Ordu horretatik aurrera umeen muralen erakusketa hasiko da. Eguerdian Coliseo antzokian bertsolari jaialdi bikaina benetan. Xanpun, Mendiburu, Argiñarena, Mixel Xalbador, Lazkao-Txiki, Lopategi, Narbaiza eta bertso eskola umeak arituko dira, gai jartze lanak Kristinak beteko ditue-larik; Arrate irratia lagundu dio jaialdi honen antolaketa Udaleko Euskara Batzordeari. Ordubitako Herri Bazkarian Makhalura mendira espedizioa egin zutenei omenaldia eskeiniko zaie eta bertan egongo diren bertsolari eta Leon eta Maurizia trikitilariei tokatuko zaie berez alaia izango den giroa alaiagotzea. Bazkaria San Andres Ikastetxeko patioan ospatuko da eta bonoaren prezioa zazpirehun pezetatakoa da, salmenta herriko zenbait taberna eta ohizko tokietan izango da.

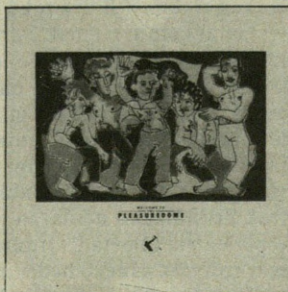
Azkenik, 1984ko abenduaren 26, 27 eta 28rako eta 1985eko urtarrilaren 2, 3 eta 4rako "Euskara/Euskalkiak" elkarketak antolatuta dira Eibarko Unibertsitate Laboralean. Egun bakoitzean gai bat ikuituko da goiz eta arratsaldeko saioei ekinez, egunero zazpi t'erdian Udaleko bat-

zar aretoan herriaren aurreko agerpena egingo delarik. Hau duzue egitaraua:

Abenduaren 26an, Administrazioa-Irratia gaiak ikuituko dira, ponenteak Pako Garmendia eta J.M. Otermin izango direlarik. Egun horretan, hamabi t'erdian apertura ofiziala egingo dute Juan San Martin eta Imanol Laspiurrek. **Abenduaren 27an**, ostegunez, Inguruko Euskalkiak izango da tratatu beharreko gaia eta ponenteak J.L. Davant eta Bittor Kapanaga. **Abenduaren 28an**, ostiralez, Literatura izango da gaia eta bertan aurkeztuko diren ponentziak Bernardo Atxaga eta Luismari Mujikarenak izango dira. Elkarketa hauen beste gaiak Soziolinguistika, Hezkuntza eta Itzulpengintza-Gizartea izango dira.

diskak

Keki

Egilea: Frankie Goes To Hollywood.

Izena: Welcome to the pleasure dome (Ongi etorriak plazerraren kupulara).

Diskoetxea: ZTT Records.

Nazioarteko panorama musikala arruntean, azoka, disko industria, marketing eta bestelako baitan mugitzen den pop munduan halebegia, leherketa baten lez eroriak ditugu Frankie-ren mutikoak. Bi kanta argitara eman eta azokaren jaun ta jabe bilakatu. (Relax eta Two Tribes izenekoen erruz hain xuxen). Atera berria den Lp bikoitz hau dute nolabaiteko suzko froga. Hau dela eta ekarri ditugu gure zokora lehergailu honen irradia-keta

boterearen zergatia arakatu asmoz.

Hasteko punk jokaeraren errebisio azti bat suposatzen dute, probokatzera, moralaren, sexu loturen eta mundu honen okerdura «sentiberen» aurkako harma (jendeak errezen ulertzen dituen okerduren aurkakoa halebegia) zentzu anbiguoaz erabiliz. Izan ere, irudi estetika lan izugarri bat du taldeak beregan. Mutiko hauek, gaurko gazterien kontraesanak, desio eta nahiak beraien buruetan ikus daitezten lortu dute, mito karismatsuen irtoria haragizko gizonaren hurbiltasuna igorritz.

Lorpen hau sintesi bitxi baten ondorio dugu. Plazerraren kontzeptu berri bat suposatzen duen sintesia. Moralaren, eskolen, hipokriten aurka, konplexurik gabeko plazerrik atseginaren bilaketa, plazerraren zentzuak ihes aldi ximplearen eitea galdu eta indar erasokorra bereganatzen duelarik.

Horregatik Frankien itxura bizioso, perbertso eta amoral. Plazerraren eraso, mundu aldrebes honen aurkako alternatiba. Ez dago gaizki, pena da hain pentsatu eta burutua agertzearena, ikutu espontaneoaren falta somatzen bait zaio Frankieren mugida honi.

Musika aldetik, kuriozoso mutiko hauen eklektikotasuna. Batetik 80-etako Pynk Floyd dirudite Lp bikoitz hau burutzerakoan izan dituzten irizpideak aztertuz gero. Bikoitzasun bera, pasarte instrumental luzeak.

Bestetik Musika beltza darabilte bai une gordin bai lehunetan, lanaren plazer zentzu hori indartzeko.

Eragin hauei Trevor Horn jaunaren produkzio lan izugarria gehituz gero (giro eta erritmo obsesiboak, igo-jeitiera jokoak, soinu leherketa kateak) sortzen da «Frankie Hollywoodera doa» taldearen soinua.

Soinu honi taldeak ezartzen dion irudi eta jokaera, estiloa, letrak, Holly Johnson-en ahotza ditugu taldearen arrakastaren azala. Gibelean geratzen dira soinu-irudi binomioaren diseinatze,

burutze eta elkartzeko lanak, ZTT zigiluak eginiko beste-lako ikerketak etab. Lan handi bat, zehaztasun eta bitxikeria guztiak neurtuz, bere helburua iristera kondenatua dagonea. Kasu honetan lehergailuaren xedea disko zerrenda eta azokak ditugu halere.

zinema

Gasteizko Euskal Herriko Zinema Amateur II. Lehiaketa

Abenduaren 23an amaituko da hamaseitiko Gasteizen ospatzen ari den Euskal Herriko Zinema Amateur II. Lehiaketa. Bi sailetan banatu dira aurkeztutako filmeak, gai librea dutenak alde batetik eta Euskal Herriarekin zerkusua dutenak bestaldetik. Sail bakoitzean irabazten duenarentzat 50.000 pezetako saria izango da Arabako Diputazioak eratzen duen lehiaketa honen bigarren edizioan.

zine-klubak

Donostiako Kresala zine-kluba. Arrasate kalea, 12. Abenduaren 28an, ostirala, arratsaldeko 19.30tan, "West Side Story", zuzendaria, Robert Wise.

Eibarko Arrate zine-kluba. Abenduaren 28an, ostirala, "Indiana Jones, tras el corazón verde" (1984) Steve Spielberg, zuzendaria.

kantaldiak

Kantaldi ugari

Gabonak hurbil somatzen direla eta kantaldi antolatzen bipil ibili zaigu hainbat elkarte. Abenduaren 22rako badugu sorta bat, larunbata oso musikaria bihurtuz.

jaiak

abendua
22 Arbonan OSKO-
RRik bere disko be-
rriaren aurkezpena egingo du
gaueko bederatziatik aurrera
Kostaldeko Kultur Elkartek
antolatutako kantaldian.
Bertaratzen zaretenak, Hau
hermosurie diskoko kanta
berriak, eta beste zaharrago
batzuk, entzuteaz gain, ondo-
ren EKAITZ taldearen esku-
tik izango den dantzaldian
gorputza astintzeko aukera
izango duzue.

Donibane Garazin berri-
z, egun berean beti, baina gaue-
ko hamar t'erditatik aurrera
URKOk kantatuko ditu bere
azken kanta Jai-Alaiean.

Anhuzen, Baigorri eta Ga-
raziko herriskan, Baigorriko
ikastolaren alde dantzaldias
OKER taldearen eskutik. Eta
Kanboko ezker paretan,
gaueko hamaiketarik aitzina
Kanboko besten antolatutako
taldeak GAZTEOK taldea-
rekin antolatuko du dantzaldia.

Donibane Lohitzunen tal-
de berri baten aurkezpena,
Donibane bertako BEGI
XINTZO kantari taldeak be-
re saioa eskeiniko du Xirrita
ostatuan gaueko bederatzi-
tik aurrera.

tik aurrera.

Gipuzkoan Kantari Gatoz
zirkuetoan lau kantaldi izan-
go dira. Bata Legazpian,
abenduaren 22an, GANBA-
RA eta HIBAI REKONDO-
rekin. Bestea Eibarren, **aben-
duaren 23an**, HERTZAI-
NAK taldearen martxa. Eta
azken biak **abenduaren 28an**
Azkoitian HIBAI REKON-
DO eta AMAIA KASASO-
LA; eta Hondarribian,
GANBARA folk taldea.

OSKORRIk bere aldetik,
eta Hau Hermosurie disko
berria atera ondoren, badu
emanaldi ainitz, Arbonakoaz
gain. **Abenduaren 23an** Ata-
rratzen izango dira, eta **28an**,
Bergarako Irala zineman
gaueko hamar t'erditatik au-
rrera.

Abenduaren 22an ere, la-
runbatez, eta astebetzez Ga-
briel Celaya poetari egin
zaion omenaldiaren amaiera
gisa, Gipuzkoako Foru Al-
dundiak kantaldi bat antolatu
du Donostiako Antzoki Za-
harrean Paco Ibañez, Imanol
eta Antton Valverde kanta-
riekin gaueko hamar t'erdie-
tatik aurrera.

ihardunaldiak

Gestoren Gabonetako kanpaina

Amnistiaren aldeko gestorek Gabon hauetarako ere
beren egitaraua prestatu dute, eta nahiz eta ARGIA honen
barne orrialdetan informazio zabalagoa aurkitu ahal izango
duzuen hemen doakizue aste honetarako egitarauaren
berri:

Abenduaren 23an Argalari omenaldia Arrigorriaren.

Abenduaren 24ean, herri guztie an Olentzeroek bolande-
rak botako dituzte. Gipuzkoari dagokionez, arratsaldeko
lauretan ekingo zaio Martutenerainoko ibilaldiari.

Abenduaren 26an, triptiko eta informazio orrien banake-
ta, buzoietan.

Abenduaren 28an, Herrerarako Ibilaldi Nazionala.

arte erakusketa

Euskal Artegintzaren I Biurterokoa Zornotzan

Aurretik dei zabal bat egin eta hilabete osoan zehar
erakusten dira I Biurteroko honetara aurkeztutako lanen
artean aukeratu zirenak Zornotzako Kultur Etxean. Hila-
ren 23a arte erakusketa honen bigarren txanda ikusi ahal
izango da, 15ean amaitu bait zen lehen txanda ikusteko
aukera. Aurkeztutako lan guztien artetik selekzioa egin eta
berrogeitasei izan ziren hautatuak eta horiek dira ikusi ahal
izan direnak. Oraindik igandera bitarte bada bigarren
txandako lanak ikusteko aukerarik Udal Artegintza taile-
rrak Zornotzako udalaren laguntzaz antolatutako lehen
esperientzia honetan. Orduetgia astebarruan arratsaldeko
sei t'erditatik gaueko bederatzitara eta asteburuan goizpar-
tean ere zabalik aurkituko dute ikusleek erakustokia, ha-
maiketarik ordubietara.

kantaldiak

"Haurrak kantuz" Kanbon

abendua
28 Datorren **abenduaren**
28an Kanbon ospa-
tuko da "Haurrak kantuz"
izena duen kantaldi eder bat.
Kantaldi honen hastapena
duela bi urte eman zen "Gure
Irratia" Iparraldeko hiru
irriti euskaldunetarik baten
bultzadaz. Iaz jadanik "Irule-
giko Irratia" ere ibili zen an-
tolatzen lanetan, eta aurten bi
hauet hirugarrena bildu zaie
"Xiberoko Boza". Aurreko bi
urtetan arrakasta gero eta
haundiagoa izan du egun ho-
nek eta haurrak poliki bildu
dira beren kantagintzarako

gustoa erakustera. Aurten
Kanboko Herriko Etxeak ut-
zitako Herri Biltoki salan ospa-
tuko da ostiralean kantaldi-
dia, eta sonorizazio aldetik
ere hobekuntzak izango dira.
Kantaldi haurrak haur kan-
tua sustatzeko antolatzen da,
eta haur guztiak daude gon-
bidatuak. Esan gabe doa hiru
irratiek hirutatik aurrera zu-
zenean eskeiniko dutela
"Haurrak Kantuz-84" hone-
tan gertatu eta kantatzen de-
na, haurrak direlarik kantaldi-
diko izar, baina posible da
beste kantari ospetsurik ere
aritzea tartean.

bertsolaritza

"Zaldubi" bertsolari zenari omenaldia

abendua
23 Datorren igandean,
abenduaren 23an,
Juan Bautista Gezalaga "Zal-
dubi" zenari omenaldia egin-
go zaio Zarautzko herrian,
honen jaiotzaren ehunurteu-
rrera kunplitzen bait da
abenduaren 19an. Bertsolari
zarautzarraren omenez Za-
rautzko udalak zenbait eka-
taldi eratu du. Goizeko ha-
maika t'erditan Santa Clara
elizan herri meza. Ondoren,
hamabi t'erditan Modelo zi-
neman bertsolari jaialdia ho-
noko bertsolari hauen partai-
detzarekin: **Egaña, Otamen-
di, Lasarte, Azpillaga, Joxe
Lizaso eta Joxe Agirre**. Or-
dubi t'erditan Kulixka jatet-
xean bazkaria bertsolari eta
famili artekoen, bertara joan
nahi dutenek turismo bule-
goan jaso dezakete txartela.

Irungo Bertsolari Eskola

Irungo Euskal Kultur Tal-
deak herriko udalaren la-
guntzaz Bertsolaritza Eskola
bat eratu du berriki. Eskola
horren lehen ikastaroari da-
torren urtarrilean emango
zaio hasiera eta ekainean
amaiera. Bertan apuntatu na-
hi duenak izena eman behar-
ko du Euskara Zerbitzuak
Foruen Kaleko 2-4.ean duen
bulegoan urtariraren sei-
a baino lehen, eta matrikula gi-
sa bostehun pezeta ordaindu.
Ikasle kopurua hogeitama-
rrera murriztua dago eta kla-
seak Irungo EK Tren lokale-
tan izango dira astean behin
bi orduz eta arratsaldez.

asteko filmea

Maz. Goikortzea

«Garrantzitsua maitatzea da»

Filmea: «L'important c'est d'aimer» (1976). **Produktorea:** Albina Du Doursbray. **Zuzendaria:** Andrzej Zulawski. **Gidoia:** Christopher Frank-en «La nuit américaine» nobelan oinarritua eta egileak eta Zulawskik idatzia. **Musika:** Georges Deleure. **Aktoreak:** Rommy Schneider, Fabio Testi, Jacques Dutronc, Klaus Kinski, Claude Dauphin, Michel Robin.

Pelikula oso bat eta azkean je t'aime. Benetan maite zaitut. Eta hor bukatu.

Bitartean harremanak, pertsonaia eszentrikoak, giro dekadenteak. Idurien bonbardeo etengabea bakoitzaren barneraino. Jainkoek ere parte hartzen dute gizonik nazkagarrien azalean barneratuta. «Erotuta zaude». «Ez. Aberatsa naiz». Klaus Kinski, nor bestela? Edota Mazelli agure dekreptoa, mafiaren eta giza-haragiaren jabea. Edota liburuekin bizi den beste agure luzidoa. Emaztea Fabio Testiri uzten diona. Ematen dio. Zakurrarekin gelditzen da bera. Edota antzerki zuzendari harrigarria...

Humanidade ero bat bakoitzaren humanidadea agertzen deneko hori. Eta hori da zerbait izatekotan filme hau: bakoitzaren humanidadearen agerpen bat, bonbardeo bat hobe, erabat interiorretan filmaturik eta kamarak inñar handia harturik travelling eder askotan.

Humanidade ero bat eta hirukote bat. Aktriz heldua, zaharkitua. Bere senar on-konplaziente-argia eta hila. Eta hor tartean agertzen den gazte-eder-motz xamar eta bizia.

Zinta guztian zehar Rommyren maitasunaren bila abiatuko da gaztea. Maitasunak ikutu du Testi. Rommy-k ordea bere senarra maite du (edo maite duela uste du). Eta esango dio pelikularen hasieran Testirekin oheratuko ez dela eta hau han geldituko zela argitutakoan (benetan, eszena hau zoragarria da):

«Egon gaitezen elkarrekin. Hitzegin dezagun elkarrekin egoteko». Gazteak ez du ulertzen. Ez da berak ezagutzen duena. Berrira zaion zerbaitekin egin du topo. Eta horregatik liluratu da agian.

Buelta etorriko da gero Rommy bere gorputza eskaintzen dionean mesede baten truke. Etxera bidaliko du gazteak.

Senarrak berriz dena ikusten du. Dena interpretatzen du. Ondotxo ezagutzen du bere burua, bere emaztearena eta gaztearena. Berak badaki maitasuna ez dela bere emaztearekiko harremanean dagoena. Beste batzuk dira «les règles». Eta senarrak esango dio aktrizari pietatea dela honek beragatik sentitzen duena, ondoren suizidatuz eta emazteari libre utziz gaztearekin joateko.

Jarrera hori da filmean zehar erakutsi nahi dena. Benetan maitatzearena. Ez dago gizonen arteko borroka bat emakumeagatik. Utzi egiten dio bata besteari bere lekua. Galdera da emazteak zer pinitatzen duen guzti horretan. Nahiz eta Rommy Schneider izan pelikularen zutaberi handiena, nahiz eta berak eraman pisurik handiena, nahiz eta berak egin parre-negarrak, nahiz eta bera agertu batzutan gazte bestetan zehar... azkenean horrelako inpresio bat gelditzen zaizu jarrera moral ireki eta sano (nahiz eroa iruditu) horretan emakumezkoa dela behetik geratzen dena. Azkenean je t'aime esango dionean gazteari Miguel Angel-en Pietà bat baino ez da bere gazte

odoldu hura magalean duelarik.

Eta berrir irekitzen da galderaren lezea. Benetazko maitasunaren galdera. Emakumearen seguritate-errukit-

ze horretan oinarritutako maitasunaren galdera.

Diferentzia bakarra gaztea da. Eta honek lo hartu arte lagunduko dio.

mendi ibilaldiak

Abenduaren 23rako

Gasteiz: Buzoiaren ezartzea: Pto. Ribas-Atxabal (1.166 m.)
Aitzarte (Donostia): Aralar.

Abenduaren 30rako

Ganerantz (Portugalete): Ganerantz-a, egun erdirako.
Artibai (Markina): Akarregi.

jaiak

Abenduaren 28an, «inuxente» eguna

Egun haundia izan ohi da Hego Euskal Herrian abenduaren 28a. Haundia sartu ohi diren inuxentaden tamainagatik batipat. Jai eguna dela ezin ahanzi, eta norbaitek lerro hauek egun horretan irakurtzeko aukera badu oroit dadila egunaren markaz eta begira dezala atze eta inguruetara. Bazpare.

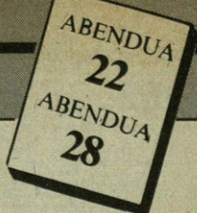
Egun horrekin zerikusia duen berri bat iritsi zaigu Usurbilgo herritik. Bertan bai, ospatuko omen dute egun hori behar den moduan herriko ugazaba ahalguztiduna duten Markesaren etorrera ospatzeko Usurbilgo Udalesneak etxeak behar bezala apain ditzaten eskatu bait die herritarrei, eta gainera jai eta iskanbila frango izango omen da.

Abenduaren 21ean, Santomas

Jai hau ere Euskal Herriko herri askotan ospatu ohi da, ohizko txorizo eta txistorra janez Bilbon, Donostian eta abarretan egun haundiak dira, jendez leporaino betetzen direlarik hiru hauetako alde zaharrak. Azpeitian ere egitarau zabala dago. Iruñeako Zaldiko Maldiko elartekoek ere egun hori beren egoitzan arratsaldeko zazpi t'erditatik aurrera ospatuko dutela.

Abenduaren 24ean, Olentzaro

Abenduaren 24ean, arratsaldetik hasi eta berandu arte ibiliko dira Olentzaroak herriko kaletan zehar kantuz alaitzen eta sosak biltzen. Euskal Herriko kaletako estampa ohizkoak dira Olentzaroak itxura eta gisa guzietakoak.

Txiki Benegas eraman digu Felipe Gonzalezek

SOZIALISTEK agintean daudenetik ezer aldatu badute beren alderdia bera izan da eta PSOEren XXX. Kongresua izan da bi urteren buruan buruzagi batek bere militanteak nola erabat alderantziz pentsatzera eraman ditzakeen metodoaren demostrazioa.

Felipe Gonzalezek denbora guztiz bere agintea erabatekoa dela erakutsi du, nahi zituen erabakiak lortuz eta karguak ere azkenean gogoak ematen zion moduan antolatuz. Txiki Benegasek, esate baterako, ejekutibarako zerrendak ixteko garaia bukatu baino ordu erdi lehenago arte ez omen zekien Eraketa Idazkaritarako zihoanik. Areago, kontra egiten ere saiatu omen zen.

Orain berriz Euskal Herrian zeukan bere postua, Gasteizko parlamentuko oposizioko buru, beste norbaitek hartu beharko du. Oso gastatua zegoen Benegas eta beste batekin (Maturanarekin?) egin nahiko dute proba. Gutxi manejatuko du gizarajoak Madrilén, aurretik dena lotua dauka eta, baina sozialistek ez dute beren liderra kolpetik baztertzearen lotsa pasako. Edo eta beste hipotesi hau: Andaluciako eta Komunitate Autonomoko sozialisten aliantza berriro konpondu dute eta Mugica Herzog jartzea eskandalagarri izango zelako Benegasi heldu diote. Laster ikusiko da.

Abendu beltza berriro ere Iparraldean?

IA Juanjo Iradiri bizia kendu zioten GALEkoek Jose Ramon Lopez de Abetxukori bere kotxean jarritako lehergailuak eztanda egitean. Banda paraleloak abenduan kolperen bat eman zaleak dira eta pentsatzekoa da urtea bukatu aurretik beste saioaren bat eginen dutela.

Ez da oraindik hilabete «Diario 16» egunkariak ETaren organigrama berria omen dena argitaratu zuela, eta orduan errefuxiatuen seguritate aparatoaren arduradun Abetxuko zela esaten zen. Beste behin ere erakutsi da zerrenda horiek zertarako zerbitzen duten.

Galiziako nagusiak estilo zaharrean eta armatuta

MENDE hasierako metodoei gustoa aurkitua diete Galizia aldeko hainbat enpresagizonek. Azaroaren 29an Greba Orokorra zuten izendatua Galizian sindikatuek hango industri desegitea zela kausa, eta nagusiek neurri gogorrak hartu zituzten hori ez lagatzeko.

Lugoko enpresagizon batzuek adibidez bankuetako diruak garraiatzeagatik hain ezaguna dugun «Esabe Express» seguritate enpresako enplegatu armatuak eraman zituzten lantegia piketeetatik «zaintzera». Beste enpresari batzuek berriz berek erakutsi zituzten armak. Feudalismoa Burberys eta BMWz jantzia.

Intxauspek Kanaken artean ere badituela sosak

FRANTSESENGANDIK irainak eta mesprexuek jasotzen mende bat baino gehiago agoantatu ondoren, azkenean Kaledonia Berri edo Kanakyko biztanleak gogorrari ekin diote.

Hango lurrak erdiak baino gehiago jauntxo frantsesen esku daude, eta lurjaberik haundiena RPRko diputatua da. Bati hori entzundakoan, koloniak leku guztietan ere kolonia, Iparraldeko Intxauspe bankeroaren adibidea datorkio burura, hau euskalduna den arren eta ez kanpotarra Kaledonia Berriko kolonoak bezala. Eta horra nondik eta Intxauspek ere inbertsioak eginak badituela Kanaky alde hartan.

Pedro Rodriguez tentsioak hil zuen

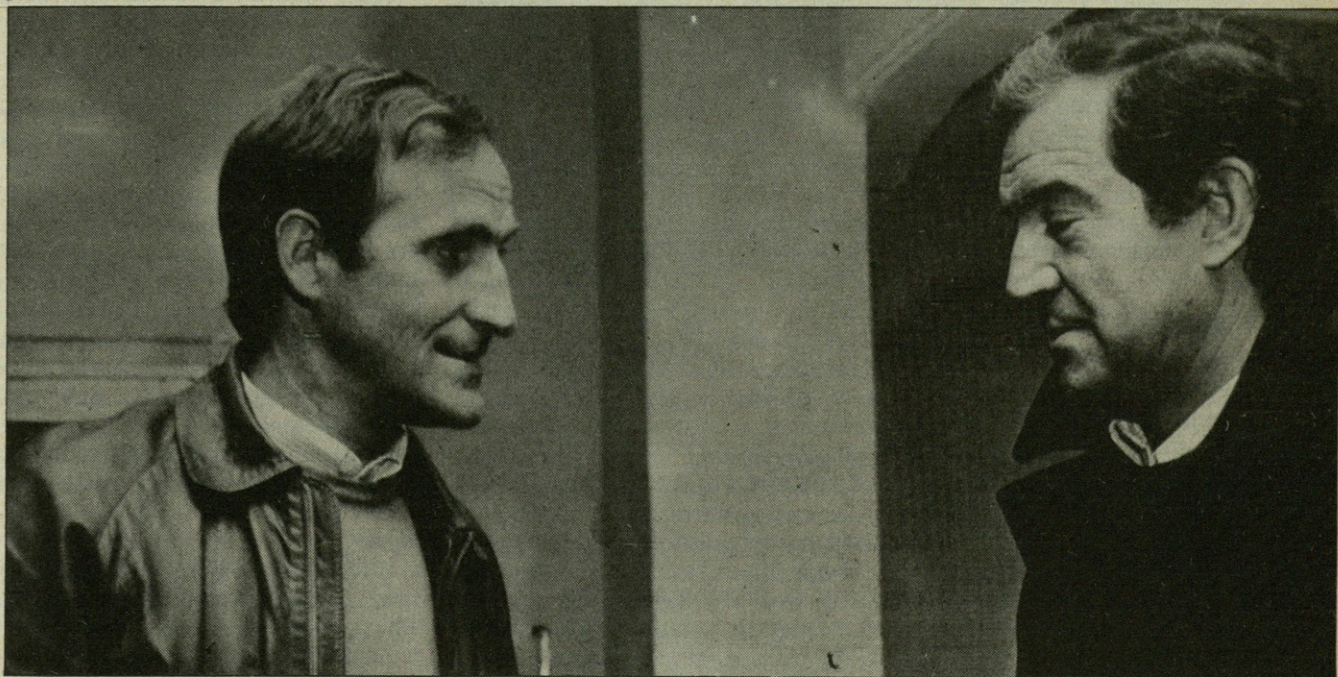
GALIZIAKO La Tojako hotel aristokratiko batean hitzaldia ari zen ematen Pedro Rodriguez kazetari madrildar ezaguna, FENOSA konpainia elektrikoak gonbidatuta. «Alta tensión en el cambio» zuen izena mintzal-diak. Eta bihotzeko atakeak eman zion.

Kazetari «enteratuaren» eredurik onena zen Pedro Rodriguez. Bere garaian Francori alabantzak botatzen zizkion hau zen kazetari espainolik garestienetako bat, eta «Tiempo» astekariko zuzendari adjunto zen. Esfera eta aginte guztien artean ondo kokatua beraz. Eta bere postutik harroa. Santi Brouard ETak hil zuela gobernu sozialistaren kazetari «fontaneroek» (pagatuek) zabaldu zutela idatzi zuen hurrengo astean.

JELKIDEAK: KONGRESURA ALA ZATIKETARA?

Urtebeteren buruan Garaikoetxea txokora eraman dute.

ARGIAko lankide batek kontatzen zigun joan den larunbatean kalean adineko bi gizoni entzuna: «Orain batzokiko bilerak ulertu ahal izateko berriro kontabilitatea ikasten hasi beharko diagu». Hasieran jeltkideei Garaikoetxeak alderdiaren disziplina onartu beharra azaltzen zitzairen arazoaren iturri. Gero bere eta EBBren arteko harremanak. Diputazioekin zituen tirabirak gero. Eta azkenean diputazioen «fomento ahalmenera» mugatu nahi da PNVren krisia. Baina sakonagoko zerbait badago oinarrian: nora, nondik eta nola joan hemendik aurrera.

Komunitate Autonomoko hauteskundeetan ez zela presentatuko desafioa bota ondoren Zarautzko batzar famatu hartan Karlos Garaikoetxeak PNVko aparatoari «gol» haundi bat sartu zionetik laster beteko da urtebete. Eta horra nola ia hamabi hilabete juxturen buruan alderdiak lehendakariari joko bueltatu dion.

Joan den larunbatean Arteako batzarrean jeltkideen ordezkariak Gastiezko gobernuaren eritzia lurrera bota ondoren, EBBko buru den Roman Sodupek zioen alderdiak zekarren krisia hantxe itxi zela. Ez zen uste berekoa Garaikoetxearen aldeko jendea, eta kronika hau idazten dugunean, as-

telehen iluntzea, lehendakariak zein jarrera hartuko duen berriaren zain geratzen gara. Dena dela, eta edozein erabaki hartzen duela ere, gauza bat da segurua: «Patido» eta «Comunion» taldeetan zatikatu ziren 1920 hartatik jeltkideek ezagutu duten barne istilurik haundienetako a dela.

Garaikoetxearen urtebeteko kalbarioa

Gero eta garbiago ikusten da alderdi barruan ez dela Gobernuaren eta Diputazioen arteko erlazioa dagoen arazo bakarra, ezta nagusia ere agian. Baina hor zentratu da bi alde-

tatik borroka, eta Estatutoaren letraren gainetik probintzien indarrak areagotu nahi zituztenek irabazi dute.

Urte bete behar izan du Arzalluzen jendeak, hala ere, azken kolpea presatzeko. Urte hasieran apostu gogorra egin zuen Garaikoetxeak Zarautzen, eta amore eman behar izan zuen alderdiaren aparatoak. Geroztik ordea Bizkaian erabat nagusi egin ziren Arzalluzenak. BBB osorik eskuratuz. Gero Nafarroako buruak eliminatu zituzten, giputzekin fronte bateratu bat egin ahal izan ez zezaten.

Bitarte horretan, mundu guztiak «beste norbaiten morroi» direla aitortu duen EBBk lan fina egin du. «Euzkadi» astekaritik eta baita «Deia» egunkaritik ere etengabe egin duen kanpainak bere fruitua emanen zuen. Garaikoetxearen aldekorik inportanteenetakoa suertatu den Sabin Zubiri da «Deia»ko nagusi eta hala ere lehendakariaren kontrako erasorik gogorrenak hortik etorri dira. Areago, egunero «Javier Bilbao» izenaz firmatuta datorren kolumnak ia editoriale

papera egiten du, eta edonork badaki ezizen horren atzean Mixel Unzueta eta Arzalluzen kamarilla dagoela.

Diputazioek ere beren lana egin dute bitartean. Bizkaikoak esate baterako Madrilen erredaktatzen ari diren «Ley de Régimen Local» delakoa negoziatu asmoz. Eta Lakuakoekin eraman duten borrokan terminoak aldatuz joan dira. Hasiera batean esaten zuten Estatutoak markatzen dizkien baino «konpetentzia» gehiago badituztela probintziek. 1979ko Estatutua baino lehenagokoak direlako. Hurrena ahalmen edo «capacidad» hitza erabili da: Jaurlaritzaren konpetentzietan diputazioek jestio ahalmena eduki dezaketela. Orain berriz «fomento» aipatzen da, berenak ez diren arloetan ere diputazioek gauza gehiago egin ditzaketela, iniziatibak landu. Gasteizekin koordinaturik noski.

Gipuzkoarrak Garaikoetxearen itxaropena

Azken egunera arte espero zen bi aldeetatik erdibide bat bilatu ahal izanen zela, diputazioek beren jarrerak biguntzea edo. Baina gauza bat da erdibidearen posibilitatea eta oso beste bat hiru aukera zeudela esatea. EBBk hor sekulako gola sartu dio gobernuari: Arteako batzarrean aurrena gobernuaren proposamena eztabaidatu zen; eta ondoren ez zen botatu diputazioena, erabakia EBBren esku utzi ala ez bozkatu zen. Eta EBBk funtsean diputazioen aukera atera du aurrera, nahiz eta azken asteotan berea hiru garren bide bezala agertu nahi izan den.

Azkenean Gipuzkoakoekin bakarrik geratu da Garaikoetxea. Araban militantzia bere alde dauka gehienik,

baina batzoki bakoitzak boto bat duenez, herri txikietakoak ondo kontrolatuta, arabarrak ere Gebara buru zutela BBBkoekin lerratu dira. Hemendik hilabetera izatekotan diren hauteskundeetan ikusiko da indar erlazioa zertan den giputzen artean. Azken asteotan, izan ere, iruditu zaigu Gipuzkoako Diputazio aldean-eta atzera egin ote duten. Seinale bat izan da diputazioko bozeramaile den Eugenio Ibarzabal bi artikulutan diputazioen aldeko arrazoiak lantzen aritu dela.

Oraingo GBB gainera, eta zenbait parlamentario ere bai, Arzalluzen harrikoak dira eta Garaikoetxearen jendeak azalduko duen zerrenda ikusi beharko. Aurrenetan behintzat Donostiako alkate-ordea den Markel Ezaguirre eta «Goiz Argi» aldizkaritik eta «Bultzagilleak» talde eskuindarretik ezaguna den Jose Luis Iriarte omen doaz. Izen horiek Martin Ugalde bezalako jendearekin tendentzia batean ikusteak ematen du PNV barruan dagoen borrokaren konplexutasunaren neurria.

Baina giputzen ahotsa bakarrik geratu da Arteako ekaitzean. Garaikoetxearen aldeko artikulua kontrakoan artean ahul gelditu diren bezala. Sabin Zubirik, Joseba Elosegik, alkate batzuen gutunak, Martin Ugaldek eta beste bakan batzuek egindakoak. Gainerako gehienak EBBren autoritatearen aldekoak, Leizaola zaharrena tartean.

Estatutua baino lehenagoko «konpetentzia»tik «fomento ahalmen»era

Aztartzekoa da Arteako erabakiek nola artikulatu nahi dituzten Gasteizko Gobernuaren eta Diputazioen ar-

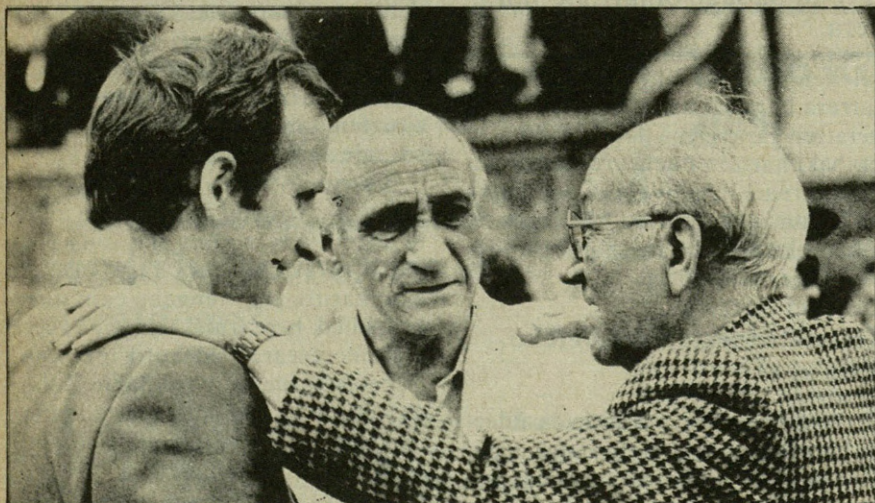
teko harremanak. Lehenik Lurralde Historikoen Legeak markatzen dituen konpetentziak asetzeko haina diru izendatuko da Consejo Vasco de Finanzas delakoan. Eta ondoren, sobratzen den dirua bai Jaurlaritzaren eta bai diputazioen plan berrietan erabili ahal izanen da, horren komentzia egoki justifikatuz eta konpetentziaren jabeak dituen planei kalterik egin gabe. Irakaskuntzan, adibidez, diputazioek iniziatiba hartu ahal izango lukete. Jaurlaritzaren plangintza errespetatuz eta abisoa emanda.

Erabaki hau ikusiz, nabari da Estatutoaren izen ona hitzez bederen gorde nahi izan dela. Ez da esaten, norbaitek esan izan duen bezala, diputazioek Estatutua baino lehenagoko eta goragoko eskubideak badituztela. Baina hala ere egiten dena zera da, Gasteizko Gobernua eta Diputazioak altura beretsuan jarri; bakoitzak bere konpetentziak ditu, baina diruak lauren artean negoziatu behar dira (hori LHTik zetorren) eta libre samar geratzen den dirua berriro banatu behar da, «era egoki batean», hori bai. Urruti samar geratu dira Zarautzko akordioak.

Interpretazio hau ordea ezin du Jaurlaritzak onartu, eta berehala adierazi dute erabakiak sekulako kaltea egiten diela. Baina Lakuakoek, gainetik, badute Diputazioetan ez duten buruhauste konplementario bat. Diputazioetan dirua daukate eskuetan. Kontzertu Ekonomikoak direla medio berek biltzen dutena, eta hori PNVk lasai eta berak bakarrik erabakitzen du. Biltzar Nagusiek ezer gutxi pintatzen dute eta. Baina Jaurlaritza Parlamentuaren mende dago. Pentsa, «Consejo Vasco de Finanzas»en akordio batera iritsi ondoren Legebiltzarrean enpate egin eta atzera bota zioten. Sozialistekin kontsentso baten bila zebilen Garaikoetxea, eta ea nola lortzen duen orain EBBk inposatzen dion jokabide berriarekin. Hori gutxi balitz, Benegas Madrila eraman diotelarik, norekin negoziatu behar du Garaikoetxeak?

Kongresoa behar du PNVk azkar

Estatutoak sortutako erakundeak paralizaturik daudela esatea ez da gaur egun bere kontrakoan monopolioa. Urte betean martxan jarri ere ez da egin Legebiltzarra, eta bildu de-

EBBkoak desgastatzen ari diren bitartean beste batzuek atzean erreserban daude.

nean eztabaida politiko baterako izan da. Oinezko euskaldunari galdetuz gero, urte honetan Parlamentuak egin duenetik Garaikoetxearen eta Txiki Benegasen arteko eztabaida gogor hura gogoratuko luke, eta azkenean ETArekin negoziatzearen egokitasunean zentratu zen.

Estatutoak hasiera batean eragin zuen dinamika gelditu eta Hego Euskal Herrian alde horretatik impasse batean gaudela esan daiteke: Legebiltzarreak atera nahi izan dituen legeak edo ezin izan dira kontsentsuatu edo eta Madrilen daude Auzitegi Konstituzionalean. Bidea bukatu dela?

Hala esan daiteke **Eugenio Ibarzabalek** abenduaren 12ko «Deia»n dioenaren arauera: «*Y es que las Diputaciones, aunque algunos no lo sepan, son anteriores al Estatuto. Dicha ley (Estatutoak alegia) no hace sino añadir unas competencias al nivel de autogobierno que, poco o mucho, las Diputaciones ya poseían*». Madrilen aitzakia bukatu da, beraz, ia erabat. Iristeko kompetentziak faltako dira oraindik baina dagoena banatzeko dira oraingo kontuak.

1977ko kongresotik hori da aldatu den garrantzizkoena. Estatu Espainoan errejimen parlamentarioa ziurtatu eta Hegoaldeko hiru probintzietan Estatutoa martxan jartzean, hortik gertatzen zena EAJ-PNV zein estrategiaren inguruan lotu behar den erabaki behar da. Eta talde ezberdinak sortu dira, arazoen bultzadaz.

Markatu behar den estrategiak argitu beharko du Madrilekiko harremanetan nondik jo, zein talde espainolekin elkartu, internacional mailan demokristau bezala homologaturik jarraitu ala aldatu, Nafarroarekin zer egin, hemendik aurrera burujabetza kontzeptua nola materializatu...

Kongreso bat eskatzen du horrek, eta hori egin artean talde eta burukide bakoitza bere indarra sendotu nahian ari da. Horrela bakarrik ulertzen da bai Diputazioen eta bai Jaurlaritzaren inguruan hain jende ezberdinak aritzea.

Nor ausartuko da PNV zatitzera?

ARGIA hau irakurlearen eskuetan denerako azaldua izanen du Karlos Garaikoetxeak bere erabakia. Dimittitza behar bada? Bizkaian ere baseetan indar puska bat baduela erakutsi

Arzallusek laister erakutsi beharko du burua.

du eta dimittituz gero EBBk inposatutako dinamika lehertuko luke. Lehendakari berria jarri behar, baseen artean izugarritzko kolpea, Estatutoaren kredibilitatea bera zalantzan, eta abar.

Baina seguruenik Garaikoetxeak ez ditu baldintzak behar bezain helduak ikusiko: Arzalluzen gizonak tresna asko dute eskuartean, ekonomi aldetik bezala politika aldetik, eta diputazioen eta gobernuaren arteko konpetentzia arazoak ez lirateke baseek ondo ulertu ahal izateko neurrikoak, aitzakia ahulegia irudituko luke ixkanbila honek.

Arma guztiak ez dira ikusi oraindik, nahiz eta batzuk benetan mingarriak izan diren: Larrañaga kontseilariaren «traidor» eta abarreko deklarazioak eta beste. Aldeak eta interesak juxtu zeintzuk diren ere ez da ikusten: Nafarroak oraindik istiluak sortu behar dituzte, Gipuzko Buru Batzarra osatzeko hauteskunde inguru horretan esate baterako. Estrategia ezberdinak ez dira markatu oraindik, bestalde, egunargitar bederen: Nafarroan batzuek UPNrekin duten tratua, besteek PSOArekin nahiko luketena, ETArekin zer egin eta abar.

Gerora ere estrategia horiek sakanatuko direnik ez da segurua. Inork espero al du, bada, jeltokideak bitan banatu daitezkeenik? Batean jarraituz dute indarra. Eta guztiek dute funtsean elkarren beharra, diputazioek Estatutoarena, integristek sozialdemokratena, euskara batuzaleek bizkaitarzaletena... Eta hemengo indar ekonomikoek ere konponketaren bat bultzako dute.

Arzalluzen itzulera mantso eta luzea

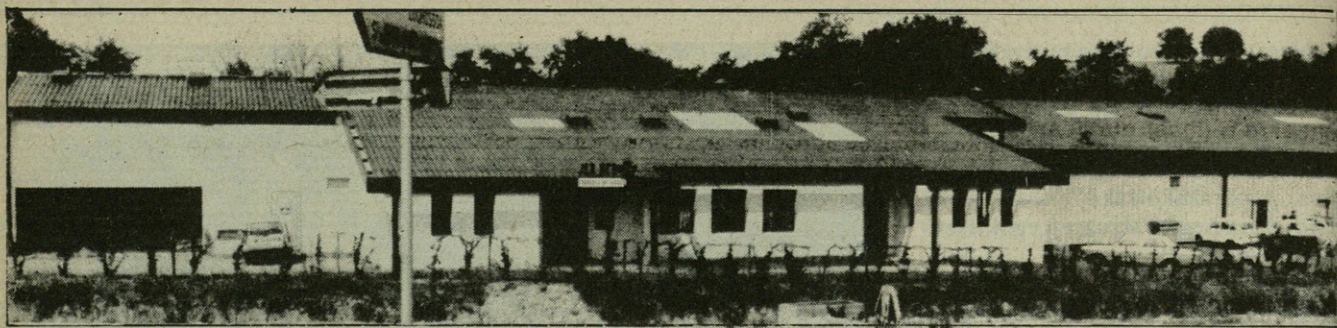
Azkenerako utzi dugu gizon klabearena: noiz bustiko da Arzalluz urtebetez luzatzen ari den krisi honetan? «Deia»ko igandeko artikuluekin hasi da, «Euskalduna» lantegian kargu politiko baten antzera azaldu da, Artean han zen... Mundu guztiak daki borroka, benetakoa, bere eta Garaikoetxearen artekoa dela. Ondo asmatu du urte oso honetan lokatz guztietatik «aparte» ezkutatuz, eta «Javier Bilbao»ren medioz Garaikoetxearen irudia ahultzeko operazioa gidatuz.

Arzalluzen plana Garaikoetxea gehixeago gastatu ondoren bota, kongresoan gauzak bideratu eta Jaurlaritzan bera sartzea litzateke. Edo Buru Batzar guztiak aldatu eta bera aparatoko nagusi egitea, Gasteizen bere gizona jarriaz. Baina une honetan ez da ez parlamentari eta ezta burukide ere. Bietako batean buru izateko dextenteko gorabeherak gertatu beharko lukete: edo parlamentua desegin eta hauteskunde berriak edo alderdi barruan dena aldatu.

Ez PNV barruko sekretuen giltzarik eta ezta Komunitate Autonomoko eta Nafarroako indar ekonomikoaren planen fotokopiarik ez dugunok, hurrengo hilabeteetarako hipotesiak eta apostuak egin beste erremediorik ez dugu. Baina gauza bat bada zinez segurua: abertzale moderatuak birplan-teaketa ideologiko eta estrategiko baten aurrean daude.

Iñaki ZUBIONDO

HERRIKOA IPARRALDEAN 700 LANPOSTUETARA IRISTEKO ASMOZ

Urtea burutzen ari den neurrian ari da Iparraldeko «Herrikoa» taldea bere kanpaina goritzen. Bi milioi libera (berrogei bat milioi pezeta) bildu nahi lituzkete datorren urtea bukatzerako 700 lanpostu berrien helburua lortzeko.

Indar ekonomiko garrantzizko bat izateko bidean doa Herrikoa Ipar Euskal Herrian. 1980an sortu zenetik 445 lanpostu berri sortu ditu, eta hori lortzeko 1.157 azionistaren diruak bildu dituzte, 4.266.350 libera berri (laurogei bat milioi pezeta). Beraz, Ipar Euskal Herriko aurrezki osoaren ehuneko 0,05arekin, sortu diren enpleguen ehuneko 15a Herrikoak eragina izan da. Ez da badaezpadako marka.

Laster 700 enplegu kontrolatuko dituen indar faktikoa

Herrikoak bere inbertsioan sartu dituen 35 enpresa horietatik erdiak dira kooperatibak, eta sortu diren lanpostuetatik 26,1 Lapurdin izan dira, 128 Baxenafarroan eta 56 Zuberoan. Kostaldean egin da lanik gehiena, baina diru jartzaileak ere gehienak horkoak dira. Alde horretatik, inbertitu baino gehiago jaso dute Baxenafarroak eta Zuberoak Herrikoatik.

Gaur egun Herrikoak egiten dituen urratsek Arrasateko kooperatiba mugimendua dute eredu, nahiz eta giroa eta baldintzak erabat ezberdinak izan. Eta lanplan daramatzan bost urteen

buruan Iparraldean mundu guztiak aitortzen dio Herrikoari herritik ez alde egiteko eta horretarako enplegua etxean sortzeko posibilitateak badaudela demonstratu duela.

Aziodun apalak dira gehienak, ba-koitzaren media 3.700 frankotan (75.000 pezeta) dabilela. Ez dira hala ere denak aziodun txikiak: Hendaia-ko Sokoia lantegiak 450.000 libera ditu jarriak (bultzatzaileak ere berak dira neurri batean) eta aurrezki kutxa eta bankuak ere badira tartean.

Herrikoak inbertsioak egiten ditu eta enpresen asesoria ere eskaintzen du. Bere ondoan berriz «Hemen» taldea mugitzen da, eta hau da herritz herri enplegu kreatzearen inguruan hitzaldiak eta kontzientzi lana antolatzen duena. Talde honek beste bi zerbitzu ere baditu: «Lan Bila» deitzen da bata, eta egoera horretan daudenak eta lantegietako nagusiak harremanetan jartzen ditu, eta «Itzul» sailean atzerrian ari direla etxera itzuli nahi luke-tenen zerrenda daramate.

Gerra zikinean erre zuten «Alki»

Bukatzeaz den urte honetan guztira bi milioi libera bildu nahiko lituzkete.

Horietatik bata Itsasuko «Alki» kooperatibaren finantz egoera saneatzeko erabiliko litzateke. Arrosan eraiki zen lehenengo kooperatibaren eredua segituz eraiki zuten Alkikoa, eta horko 35 langileek jadanik milioi bat libera jarria dute aurrera ateratzeko. Orain erabat sendotzeko behar dute beste milioi hori.

Aurtengo helburu diren bi milioietatik bigarrena 1985erako 700 enplegetara iristeko beharrezkoa dena da. Horrela, oraingo 450ei beste 250 erantsiko litzazkieke.

Izugarrizko arazoekin ibili dira, dena dela, aurtengoan Herrikoan diru-bilketan. GALEk errefuxiatu ehiza hasi zuenetik prentsa kanpaina bat egon da enpresa euskaldunen kontra, eta ez zegoen giroa azionista bilatzen hasteko moduan. Enpresa euskaldunen kontrako atentatuak ere izan dira, eta Alkik berak jasan du bat, galera haundiak egin dizkiona. Azkenean seguruak ordaindu dizkio suaren kalteak, baina orain goarda bat jartzeko esijitzen zaio.

Herrikoako arduradunek berek aitortzen dute zaila izanzen dutela helburuak lortzea aurtengoan hainbeste oztoporekin. Baina ez dira bi egunetarako abiatuak eta giro erosoagorik izanen dute. Agian ez dago oso urruti Iparraldeko Aurrezki Kutxa antolatzen hasteko aguna ere.

Alemanian gose greba

Alemaniano agintariak asaldaturik dabilta, preso-degi desberdinetan 31 ezkertiar militanteek gose greba bati ekin diotelako. Susmoa badute gose greba hori kanpotik koordinatuta ote dagoen, kanpoan gelditzen diren militanteek alegia.

Asaldatze horretan ez da zaila hala ere zer-edo-zer estrainoren usaintzea, zeren begi bistan dagoen gauza bakarra gose greba hori bait da (presoek gartzela berean sartu ditzatela eskatzen dute), eta aldiz polizia («inbestigatzaileak», hizkuntza berrian) hiru etapa izango lukeen plan batetaz hitz egiten hasi da. Gose grebarena litzateke lehenbiziko etapa, bigarrenean haien aldeko mobilizapenak gertatuko lirateke, eta hirugarrenean ekintza armatuak hasiko lirateke. Edozeinek esaten du txist!

Bakeak gerra ematen du

Horixe ari da gertatzen Europan: nahiz eta gobernuak hori dena Moskuk manipulaturik dagoela abisatu, bakearen aldeko mogimenduak aurra jarraitzen dira.

Ingaterrako bakezale batzuek Thatcher akusatu dute, beren aktibitateak kontrolatzeko emakume gaitz horrek espioitza zerbitzu berezi bat sortu duelako. Ez ote!

Egun hauexetaz beste ekintza bat anuntziatu da 1985eko uztailerako, esan nahi bait da «bakearen tren», Lisboatik irtenda Europan barrena buelta asko eman eta gero Moskun geldituko den tren txiki bat alegia, non jendeak agian zerbaite ikasiko bait du.

Baten batek bonbak jartzen ditu

Zelula Komunista Borrokalariek erreibindikatu zituzten joan den abenduaren 11an OTANen interesen kontra ezarritako bonbak, sei bonba konkretuki, potentzia pixka batekoak, sustoa emateko modukoak.

Europan barrena 5.900 kilometro-

tako oleodukto sare berezi bat zabaltzen da. OTANen karro eta abioiei errekin eramanen diona, eta plan berrietan sare hori beste 5 bat mila kilometroz hedatu behar da. Zeluletakoak ez dira bat ere konforme.

Mauritania: norako?

Hasiera honetan inork ezer erabakirik esan ez bait du, denak zuhurtasunez mintzatzen bait dira, ez dugu Mauritaniar gertatu den Estatu kolpeak noruntz joko duen jakiterik.

Mauya Sid'Ahmed Taya du izena orain boterean jarri denak, eta Juna Uld Haidalla atera behar izan duenak.

Mauritaniaren posizioa oso interesgarria da; garai batez Marokorekin batera Sahararen nagusi nahi izan zuen, gero erabat bestelakatu zen eta Polisarioari buruz guztiz neutral agertu da; gainera Tunisia eta Aljeriarekin paktu garrantzitsu bat sinaturik dauka, eta horrexek freina dezake agian Hassan II Mauritania inbaditu ez dezan, bestela bai jende bai ekonomiaz inbaditu ez dezan, bestela bai jendea bai ekonomiaz eta bai armaz nahiko herri pobrea delako.

Kanakek baldintza bakarra

Momentuz animoak zerbaite epeldu dira Australiaz haratago Kaledonia Berrian, talde frantses zale batek hamar independentista hil zituenenez geroztik.

Nazio Askatasunerako Fronte Kanak Sozialistak tregua antzeko zerbaite aldarrikatu du, erdi kontrolatzen dituen eskualdeak «paso libre»koak utziko dituelarik, halabaina irlan benetako bakea izan dadin, baldintza inportante bat ezarri du: independentzia.

Angola beti odolatan

Aspaldian ez datoz Afrikako hegoaldeko konotik berri txarrak besterik, eta lehengo astean jaso genuena horrelakoxea duzue: nonbait UNITA talde kontrairaultzaileak Lojongo hiriko 85 herritar hil zituen, zigor operazio batetan. Luandako gobernuak «ekintza desesperatu» bat izan zela baieztatu du, baina...

Euskaldunez eta besteez gain...

BESTE ASKO ERE EZ DIRA FRANTSESAK

Frantzia ez da, Estatu Batuak diren bezala, «inmigrante nazio» bat. Baina historian zehar munduko leku guztietako jendekiak Frantziara joan beharrean suertatu dira, eta geroz eta gehiago, eta horrek berriki sekulako problemak sortu ditu, bestetan gertatu den bezala frantses arrazistek inmigrante batzu akabatu zituztela.

Mendearen hasieran Frantziaratu ziren lehendabiziko emigrante salda handiak. Belgiarrak, errusiarrak, italiarrak, espainolak, poloniarrek edota portugesak halamoduzko gatazkarik sortu gabe han eta hemen integratuz joan ziren, nekez zeren eta frantsesak ez dira arront irekiak esate batera, baina nolazpait denborak bere lana egin zuen, eta orduko emigrante haien seme-alabak eta ilobak eta iloben se-

me-alabak dira gaurko frantsesen laurdena. Hauek ere ordea, kulturaren poderioz, hein handi batetan arrazistak bilakatu dira, eta ez dituzte, frantses gehienek bezala, sinpatia handiz ikusten gaurko inmigrante berriak.

Inkestek hala diote: Frantziako populazioaren gehiengo batek gaizki ikusten du kanpoko langile gehiagoren heltzea.

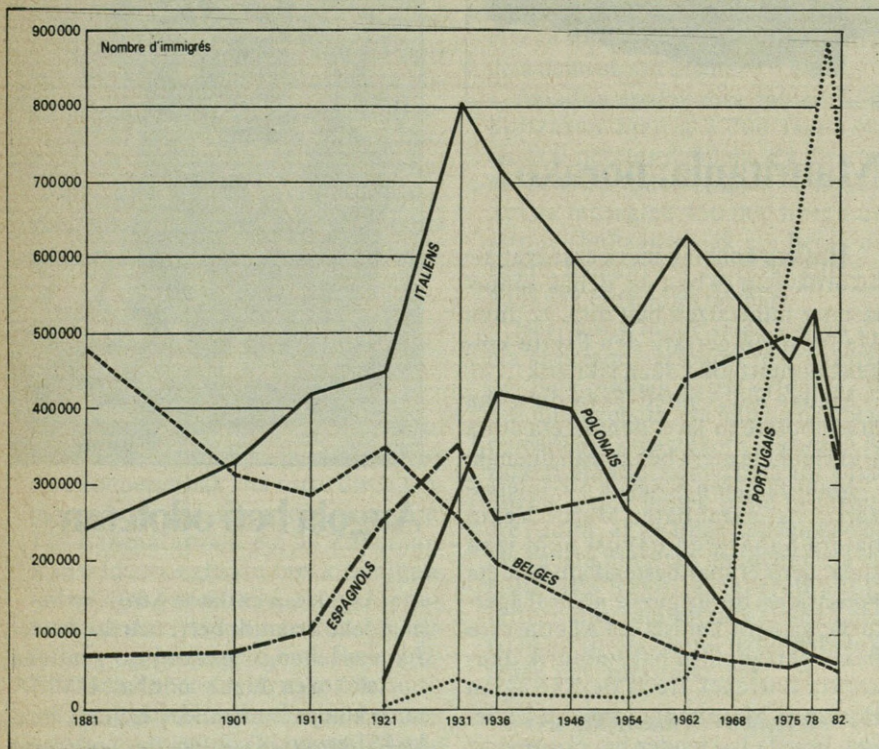
Lanaren arazoa badago, noski, ber-

tako asko oso geldirik dagoelarik ez dirudi oso lojiko (kapitalismoaren lojikaren barruan, bastante hola-holako bestalde) kanpotiarrak iritsi daitezzen, baina horretaz zera ere galdetzekoa izango litzateke, frantseskume guztiek lana izan dezaten oraintxe pare bat milioi inmigrante alde egingo balute, hauek egiten dituzten lan txar eta zikinak zein demontrek egingo litzukeen.

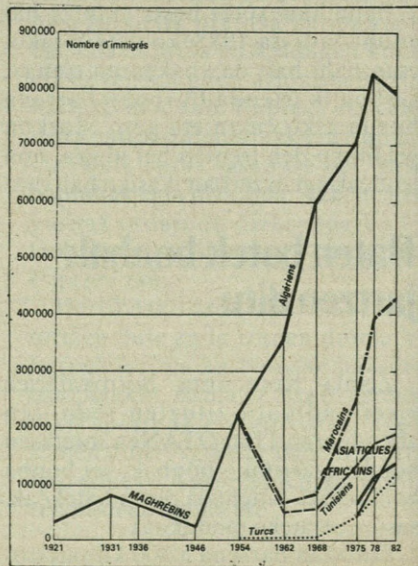
Beraz ikusten ahal dugu lanarena aitzaki gisa erabiltzen dutela, batipat talde eskuindarrek, baina sakonago jota **arrazakeria** aurkitzen dugu.

Orain sobera interesatzen ez zaizkigun kalkuloak eginez gero, zenbaki honetara ailegatzen gara: Frantzian gutxi gora behera 4.550.000 inmigrante edo, aipaturiko inmigrante zahar haiekin ez konfunditzeko hobeto esateko, «kanpotiar bizilagun» (résidents étrangers) dago.

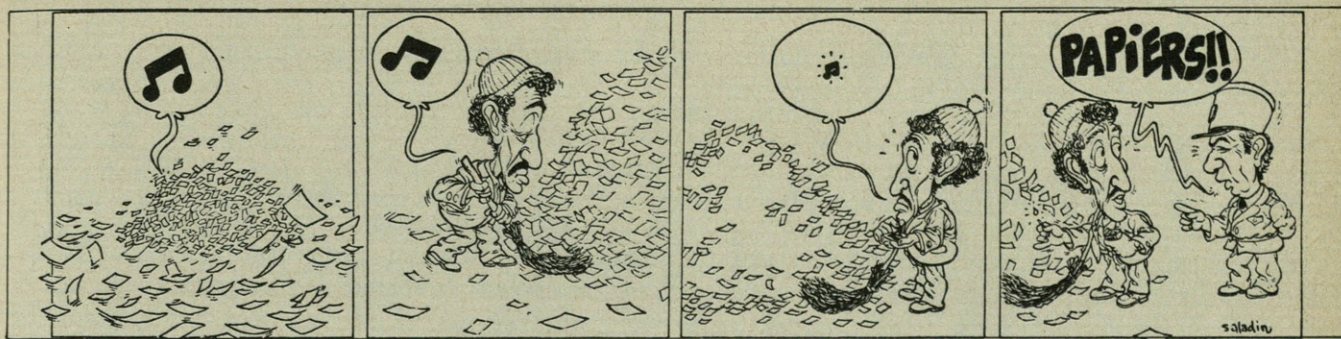
Maghreb-ekoak bakarrik (Aljeria, Tunisia eta Maroko), milioi terdi inmigrante bizi da, eta horiei beste bos-tahun bat mila Frantziar jaiotako

Bi koadro hauetan Frantzia sartu den Estatu bakoitzeko jendetza ikusten duzu. Jeisteak ez du nahi-ta-ez, emigranteak beren etxetara itzuli direnik esan nahi, beste batzu frantses nazionalizatu dira eta bigarren belaunaldian automatikoki integratu dira.

SALADIN

eransten badizkiegu, bi milioi lagun dugu, eta zenbaki hauek 1982.ekoak dituzu, urtean urtean komunidade hau ehun milatik gertu umetan hazten delarik.

Arrazakeriaren oldarra

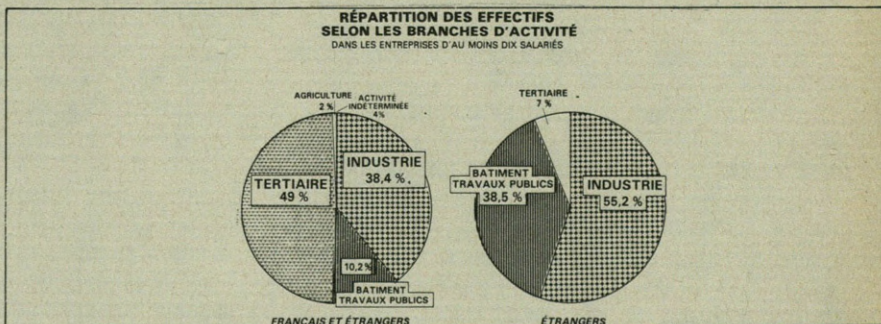
Bai, ez dago behintzat Hegoafrika siniestro hartara biazatu beharrik, arrazista gogorrek topatzekotan

Frantzia arabiarrek jasaten dituzte diskriminaziorik mingarrienak. Asko direnez, eta (lehenagoko europarrak ez bezala) oso kultura bereziarekin heldu direnez, beren izakera eta bizimoldeari tinko eusten diote. Horretan, ez da bakarrik «gure lanak hartzen dituztela», baina baita ere «gure kulturaren aurka egiten dutela».

Eta hori besterik ez balitz! Arrazakeriak justifikazio gehiago behar du. «Ohosten digute, gure alabak agreditzen dituzte», esaten edota pentsatzen dute frantses anitzek, eta mekanismo erdi-konsziente honen bitartez azkenez langabezia eta delikuentzia eta gaizki dagoen dena leporatu diete.

Arabiarra, bestalde, frantsesen ustetan, lan egiteko dago, lan egiteko eta isilik egoteko. Ez da batere normala arabiar bat kalean paseatzen, bere familiarekin taberna baten terraza batean eseririk, badirudi arabiarrek ez duela turista izaterik.

«Dehors les arabs!», aldarrikatzen dute argi eta garbi Front National-eko ultraeskuindarrek. Baina ez dago haraino joan beharrik. Arestian emazteki gazte bat komisariara azaldu da, automobilaren lapurketagatik denuntzia sartzeraz. «Certainement, mademoiselle, vous avez les papiers du véhicule?». Automobilaren emaztekiaren nobiarena zen, arabiar batena. Txakurrak karta grisa ikusi du eta: «Tu es avec un bicot, tu n'as pas honte!». Eta ez zuen denuntzia jarri nahi. Gero mutilak polizia ederki astindu nahi izan zuelako izan zen hura eskandalo txiki-bat.

Afrikarretaz zerbait

Aurtengo udazkenean Pariseko **Le Monde**-k 'le double isolament des travailleurs africains' izeneko artikulua bat publikatu zuen, eta bertan errealitate triste bat azaltzen zen: Frantziara iritsitako beltzak, ez du bakarrik frantsesen aldetiko isolamendua sufritu behar, Frantzia aspalditxoan finkatutako beltzek berek ere ez dute berebiziko sinpatiaz onesten.

Horretarako badago, dudarik gabe, elementu bat gainontzeko emigrante gehienek ezagutzen ez dutena: beltzak izugarritzko kultur desberdinetatik heldu dira. Tunisiar edo portugesez batak badaki nora jo laguntza behar badu, bere herriarrek zeintzuk diren ongi xamar daki. Senegaldarrak, esate batera, ez, eta ez Senegal (edo Togo, edo Mauritania, edo Kamerun) txikia delako, horregatik ere bai baina batez ere Senegal barruan ere **tukuleur** kultura duen batek ez duelako **sarakole** kultura duen beste baten hizkuntza konprenitzen.

Gero ere, ikaslea edo ikasketa batzuren ondorioz ondo ezarri dena eta langilearen arteko komunikatze ezina beste talde gehienetan baino nabarmenago gertatzen da beltzenengan. Afrikar langileak bere arrazaren irakaslea, mediku edo lege-gizonari mespretxuz eta admirazioz begiratzen dio. Horrainsi iritsi da, halafede!, baina zer dela-ta ez dio beharko lukeen bezala laguntzen?

Langile beltzak egitazko ghettoetan

bizi dira, koartel antzeko edifizio txarretan (gaueko 9tan barruan ez dagoena, legez behinik behin handik bota dezakete). Eskerrak horietarik gehienak «diru piska bat eginda» etxeratzeke xedea duten (nahiz hori nere irudiko ikusizun dagokeen), eta eskerrek baita ere **foyer** horietako bakoitzean askotan nazio bereko, eta are herriak bereko jendeak bateratzen diren.

Beste gauza pare bat

Litezkeen soluzioez (nolabait atzera itzuliarazi, inmigraketa klandestinoaz moztu, elkarrekin bizitzen ikasi...) nik ez dut deusik esango. Bai ordea, bukatu aitzin, korronte berri hauen hiru ezaugarri berezi aipatu nahi ditut, orain arteko inmigraketek ez zituzten ezaugarriak.

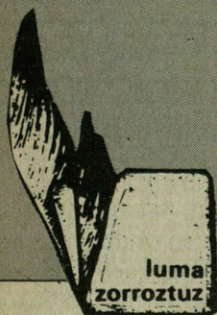
Bat, lehen esana da, kulturari buruz, oraingo inmigranteetarik gehienak ez dira katolikoak eta beste lege batzuren arabera bizi dira.

Beste bat, 60. eta 70. urteko inmigraketetan kasik denak gizasemeak ziren, orain aldiz asko eta asko beren familiarekin etorri dira, gainetik badituzte jadanik berrehun milatik gora lagun lanik gabe eta jakina, frantsesen eskubide berdinak esijitzen dituzte.

Eta azkenik, kultur arazoari lotuta, giza talde hauek ez dute frantsesekin bat egiterik eskatzen, integratzeari baietza baina asimilatzeari ezetza ematen diote. Horixe ere hainbat frantsesek ezinezkotzat jotzen dute.

P. SASTRE

BELTZA

GENOZIDIOAREN ESTRATEGIA

«ARGIA»n idazten duenak ongi daki, jakin, bere lanak aktualitatetik urrun ageriko direla, astekari pobre batek ez bait du egunkariak daukaten gertakarien hurbil iharduteko gaitasuna. Beraz, Santi Brouard hila, samina, sumindura, hunkidura aipatzen dituzten artikuluen gain beste bat egiteko garaia heltzen zaigunean, zenduari nion atxikimenduak sendimenduz beteriko zerbaiten egitera bultzatzen nau baina, haleber, hortarako sobera urrun, destenorean nagoela iduritzen zait.

Saia nadin, beraz, gertakari gogor honen azpian den bilbe estrategikoa arakatzen, baina desadan, argi eta garbi jarrera hau ez dela hostasun sasizientifiko baten ondorioa. Gurean, eta borroka hurbiletik ezagutuz gero, ez da soraio egoterik.

Atentatua eskalada baten barnean dagoela hamaika aldiz errepikatua izan da. Hortaz ez dago dudarik. PSOeren eta

Gobernuaren erresponsabilitateak zernolakoak diren zehaztea beste gauza bat da.

Oro har, eta askoren ustez, botere politikoak zuzenki eta nahitara manatuko erailketa dela ez du ematen. Baina honek ez du Gobernuak hortaz inongo erantzukizunik ez duela esan nahi. Bederen, bi erresponsabilitate nagusi erantsi dakizkioke: Lehena, sortu duen giroa; bigarrena, indar errepresiboek eman dien inpunitatea.

Giroaren arazoa guztiz garrantzizkoa da. Madriletik, behin eta berriz, separatismoa eta terrorismoa identifikatu dituzte; askotan, Konstituzioa onartzen ez dutenen kontra irtenbide bakarra errepresioa dela errepikatu dute; eta orain daramaten detentzioen kanpaina basa justifikatzeko, Herri Batasuna ETAren azpiegitura dela etengabeki baieztatzen digute. Horiek hola, nahiz eta artez erailketarako deiarik ez

egitea, gerlan gaudela eta gerlan den dena haizu izan daitekeela eman dute ulertzera.

Errepresiorako inpunitea dela ba dirudi. Torturaren auzia guztiz esankorra dugu. Behin eta birritan, torturaren biktimek oztipoak aurkitzen dituzte, eta torturatzaileen kontrako auzietan Estatuak hartzen duen jarrera bere funtzionarien aldekoa izan da, duda izpirik gabe. Honekin, GAL uztar dezakegu; talde horren aurka Espainiako poliziak ez du lorpen mendrenik ere lortu, eta zeharo dexajolaturik dabilela ematen du. Hitz batez, errepresioan ilegalak diren eginkizunen arazoetan, Estatuak hitzez kondenatzen dituela eta, denbora berean, azpitik bizkortzen dituela pentsa daiteke. Eta, dudarik ez, honela dute pentsatzen eta sentitzen talde armatu horietan dabilzanek: ez dute dominarik espero, baina inongo zigorren beldurrik ere ez dute.

Bijoakie sozialistei duten erantzukizuna. Eta ez da txikia.

Baina gure arazo latz honetan sozialistak epifenomeno bat baizik ez dira. Nazionalismo espainolak gure nazioaren kontra daraman borrokan, beste urrats bat eman dute sozialistek: frankismoak zikindu zuen patriotismoa garbitu egin dute, kutsu demokratikoa eman diote, eta, era berean, nazionalismo espainolaren izenean egiten den errepresioa demokraziaren defentsarako dagiten ordena publikoaren politikarekin uztartu dute. Askor die, beraz, nazionalismo espainolak. Baina orain gure kontra dabilen mogimenduan, Estatuak eta sozialistek egiten dutena mogimendu orokorraren parte bat da: prentsan, bozeramile politikoen artean, komunikabideetan, militar eta polizien artean, anit-

zek dihardu gure aurka, euskal nazionalismoaren aurka, sozialistak izan gaberik eta askotan sozialismoaren kontra izanki ere.

Menturaz, eskuinaren hurbil dabilen gizamultzo honetatik datorkigu kolpea. Baina Espainia sakratuaren izenean sozialistek daramaten kanpaina antiseparatistak ez dio gobernuari aukera handirik uzten: faszisten eta eskuindarren eremuan sartu dira, eta Espainia salbatzeko ari diren talde eskuindarren kontra jotzeko eskuak loturik aurkitzen da PSOE. Nazionalismoaren deabruak ezin daitezke arazogabeki askatu: faktura laister pasatzen dute.

Eta hemen datorkigu arazo latzena. Euskal erresistentziaren iraupena nabaria da. Behar bada, borroka armatuari buruz negoziaketak izango dira, baina bizitzaren alor guztietan ditugun jarrerak bueltarik gabekoak dira: demokraziarekin ala gabe, ez gara espainolak izango, ez dugu espainol izan nahi, eta gure jite propioak begiratzeko borrokak kutsu separatista izango du beti. Espainoltasuna onar dezagun eramandako bideak huts egin du, eta ez errepresioak ez eta kontsentsuak ere ez dute ezer aldatuko.

Egoera honen aurrean, eta Espainian egiazko demokrazia izan balitz, garen bezela onartuta izateko politika posible bat ba da. Jarrera independentista guztiak legeztatuz eta euskal nortasunari buruzko eginkizun erasokorrak baztertuz, estatuaren naziotasuna ez duen herri batek estatu honen sistema politikoaren barnean bizi egin dezakeela frogaz lezake gobernu espainolak. Baina naziotasun espainolaren onartzeaz printzipiozko auzia kontsideratzen dutela ederki erakutsi dute, orain arte behintzat.

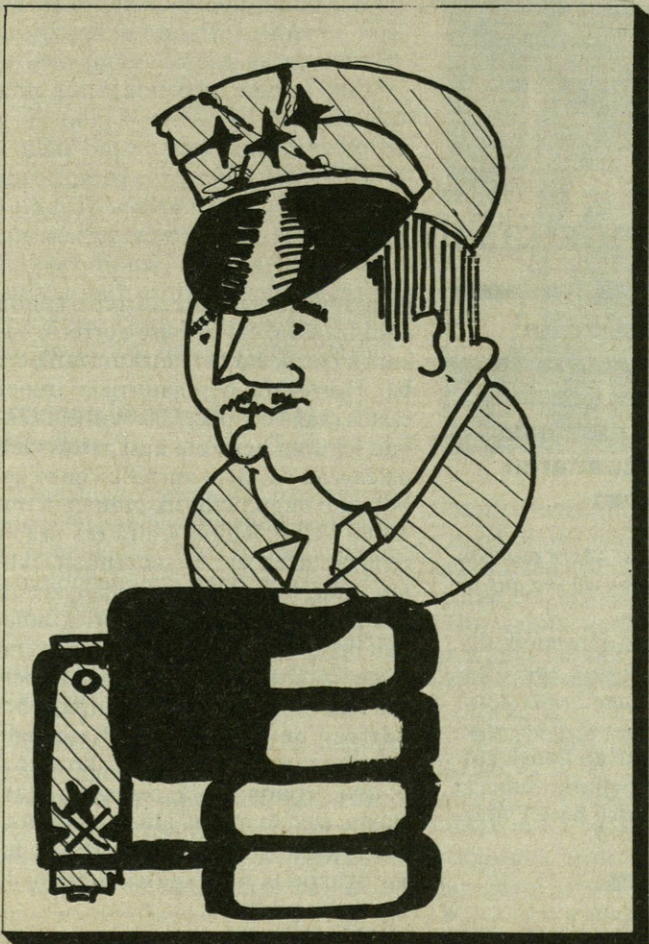
Eta naziotasun hori onartu nahi ez duen minoriak akats handi bat dauka: txikia dela. Abertzaleen suntsiketa fisikoa da, nere ustez, Espainian batzuek pentsatuta duten euskal arazorako behinbetirako irtenbidea.

Mendebaleko European, suntsiketa honek forma oso berezi bat har dezake: epe laburreko errepresio bortitz eta selektiboa, alegia. Esan nahi bait da: sistema onartzen ez dutenen kriminalizazioa Europak onartu du; terrorismoaren laguntzaile gisa, eta terrorismoa desagiteko, mila eta mila detentzio egin daitezke, eta hilabete baten barruan jende asko zigortu, torturatu edo desagertarazi daiteke. Epe laburreko izanik, eta desmasiak inbestigatzeko Komisio ohoragarri bat izendatuz gero, laister ahaztuko du Mendebaleak Espainian egin dena.

Kalkulo hau eginga dela pentsa dezakegu. Errepresioak gero eta gogorrago jotzen du, eta estadioak betetzen dituen urratsa urrengoa izan liteke.

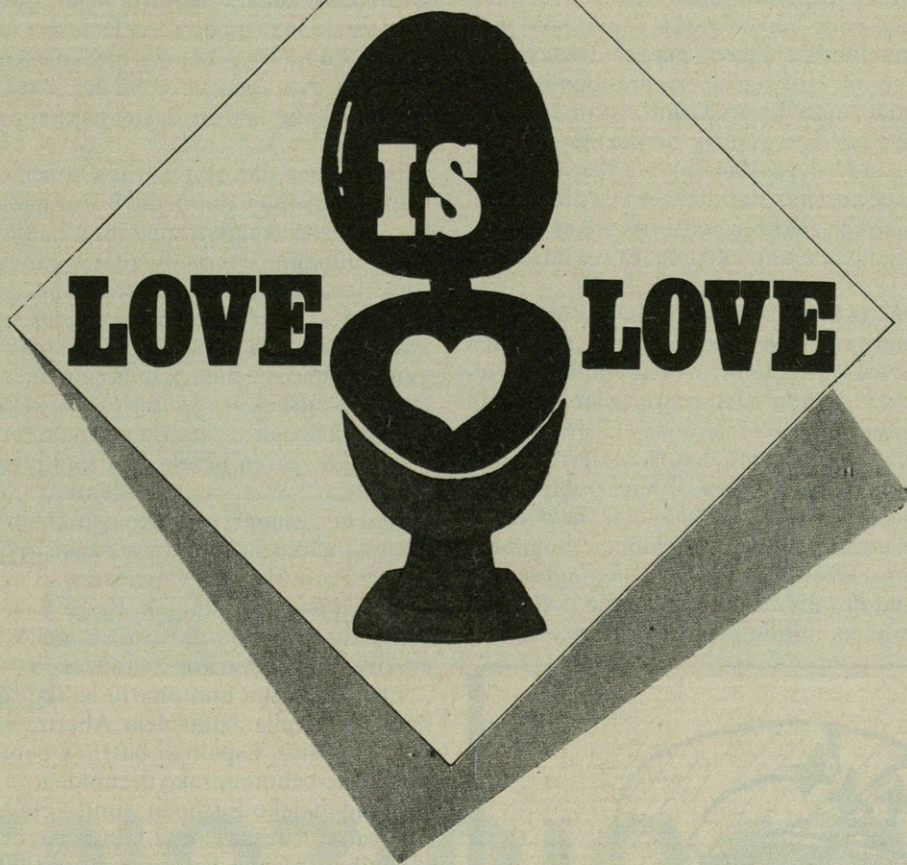
Eta, egia esan, hortaz babesten gaituena ez da gobernuaren sen demokratikoa: alderantziz, gure indarrari zor diogu bizia. Hego Euskadin, abertzale eta iraultzaile asko da oraindik; holako epe laburreko kolpea ezin daiteke indar polizien obrak egin: ejerzitoaren laguntza beharko zen, eta behin ejerzitua askatuz gero, Espainian dagoen oreka demokratikoaren etorkizuna kolokan ezarriko zen. Baina egunen batetan delako sorpresa ikaragarri bat ematen ba digute, ez gara harrituko.

Azken funtsean, erresistentziaren iraupena ez da soilki proiektu politiko baten segida: herri osoaren existentzia erresistentziari dago estekatua, haren gabeziak gure desagertapena zihurtzat jo daitekeelako.

EHUN ETA EHUN...

(Edo komunaren kondaira labur bat)

Aurten, beste zenbait ospakizunen artean, beste horrenbeste edo gehiago merezi duen mendeurrenen artean oso berezi bat gogoratu beharko genuke. Aurten betetzen da, hain zuzen ere, Thomas Crapper berunkari ingelesak gaur egun erabiltzen dugun komuna asmatu zuenaren mendeurrena. Asmakizun ederra benetan-

Orain dela ehun urte arte gizonak ez zuen bere gorotza garbitzeko bide higienikorik ezagutzen. Historian zehar batekizun honetarako erabilitako bideak oso diferenteak izan dira. Betidanik gizateriak puxikatik botatzen dugun likidoa eta esaten ez den zulotik ateratzen dena bere begi eta sudurra- ren aurretik kendu nahi izan ditu. Hala ere, borroka hori orain dela ehun urte arte ez zen irabazi: 1884. urtean harro harro eta urguitasun osoz komuna (zenbait lekutan ehuna) sortu zen eta ez da gutxiagorako zeren eta

batek esan zion bezala: «bere aurrean beldurtiak indarra egiten du eta ausartena kakaztu egiten da».

Horregatik, munduko tramankulurik demokratikoenen (gure abesti zaharrak dioenez: «ez dago printziperik ez eta printzesarik egiten ez duela atzeko zulotik...») mendeurren honek gutxienez aipu bat izan beharko lukeela pentsatuz, lerro usaintsu hauek idaztera ausartu naiz.

Kiretsa bai izenik ez

Lehen esan dudan bezala, gizonak

betidanik «hori» bere aurretik kendu nahi izan du, eta ez bere aurretik bakarrik baizik eta bere hizkuntzatik ere bai. Horregatik bere jatorrizko izenez esatea (kaka eta pixa) askotan eta zenbait lekutan heziketa kaskarreko seinalea izan da. Bere aurretik kentzeko, bolara batean, leihotik oihu egin ondoren «Ura! Badoa!», ura eta ura ez zena botatzen zen. Beste zenbait lekutan, aldiz, horretarako toki berezi batzuk izaten ziren eta toki horiek nola bait beren betekizunen kutsadura eramaten zuenez gero, hizkuntza debendinetan benetazko izenez aipatu beharrean bēti ingurumari batez edo bestez izan da izendatua: komuna, ehuna, tronoa, irola, asientoa, etab. Baina, izenen ipuina alde batera utzirik, urtetan zehar gizakumeak giro higuigarri eta nazkagarrian bizi izan direla esan daiteke.

Alderdi honi buruz antzinako Gre-

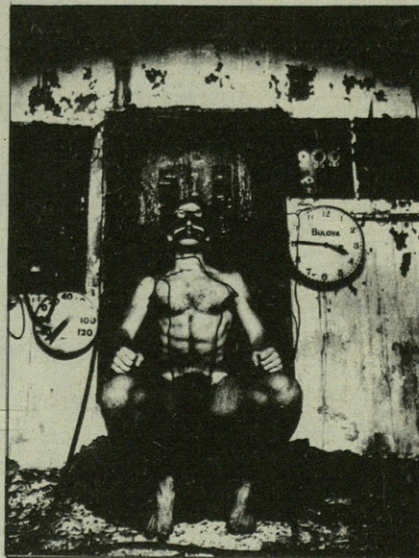
zian eta Erroman lortutako aurrerabide guztiak Ertaroan pikutara joan ziren. Antzinako Grezian garbitasunak oso garrantzi handia zeukan eta bizi-mailaren nahiz kulturaren adierazpide zen. Horregatik, zenbait hiritan gorotzak estolderia batetara eroaten ziren. Estolderia horietatik etengabe pasatzen zen urak zikinkeriak eramaten zituen.

Erroman ere k.a. II. mendean beste horrenbeste bazeukaten: hirian zehar estolderi sare bat bazegoen eta patrizioen etxeak nahiz komun publikoak sare horrekin lotuta zeuden. Dena dela, guretzat harrigarriena ohituren bilakaera da. Nonbaiten, garai hartan komunera joatea eta bertan berea egitea ez zen gauza lotsagarria eta egin-kizun sozial bihurtu zen. Honela komun publikoak biltokiak ziren, bertan goi mailako erromatarrek gela haundi batetan eseritzen ziren eta zurrumurruak esaten ari ziren bitartean beren beste eginkizunari ekiten zioten. Eserleku horien azpitik etengabe pasatzen zen urak «Venus Cloacina» jainkosari zegokiona eramaten zuen (hortik bait dator kloaka izena). Erroman herri xeheak ere bazituen antzerako komun publikoak. Kondairak dioenez Vespasiano enperadoreari gernua, detergente gisa erabiltzeko, saltzea bururatu zitzaion; horretarako komunetako gernuak biltzen hasi ziren. Nonbaiten bere semeari ez zitzaion gehiegi laketsu merkaritza-mota hau eta bere aitari hala adierazi zion; honek berriz, «non olet» (ez du usaintzen) «pecunia non olet» (diruak ez du usainik) erantzun zion. Gaur egun oraindik esaera honek jarraitzaile fin asko (gehiegi) du!

Erroman baino zikinago ertaroan

Esan dugun bezala, Ertaroan garbi-bide guzti hauek alboratuak izan ziren eta hondakinak: Ura! Badoa! ohiukatu ondoren kalera botatzen ziren. Honela, kaleak zikinkeriz lepo-hezurre-raino zeuden eta beraz, garai hartan aldizka gertatzen ziren izurriak oso erraz ulertzen dira.

Ertaroa alde batera uzten badugu Errenazimentuan sartuko gara. Garai honetan, XVI. mendean, hain zuzen ere, Ingalaterran ia ia asmatu zuten gaurko komuna; pentsa dezakegun bezala, eserleku zuloduna betidanik asmatuta zegoen; arazoa ura botatzea zen eta horretarako esandako men-

dean, eserlekuari ontzi bat gehitu zitzaion. Baina zoritxarrez ontzia ixteko erabiltzen ziren tapoiak ez ziren oso onak eta ura etengabe galtzen zen. Horregatik, eta hainbesteko ur-galerak lehortea ekarriko zuenaren beldur-rrak tramankulu horren debekazioa sortu zuen.

Beraz, hiru mende gehiago itxaron behar da 1884. urtean esandako Crapper jaunak berea asmatu zuen arte. Bataioan «water closet» izena jarri zion, hots, ur-armairu itxia, bere bidez ur-galera gelditu egiten zen eta. Crapperrek bere asmaketa aurreratzeko mila oztopo gainditu behar izan zituen.

Behin batean, Londresen egiten ari zen erakusketa batetan ixtura hidraulikoa matxuratu zen eta teilatuan zegoen ontziaren bederatzirehun litro urek ikusleak blai-blai utzi zituen (Pentsa daitekeen bezala erakusketa hauetan ez zituen gorotz naturalak erabiliko).

Komuna eta bere garapena

Grapperek eskoletan, fabriketan, etab. etan, komun asko eta asko jarri zituen. Baina berearekin aurrera jarraitu baino lehen arazo asko eta asko ebatzi behar izan zituen. Horien arteko bat haxe izan zen: zenbait lekutan batzuek komunetik, urik bota gabe, paper piztuak jaurtiki zituzten; paper hauetako batzuk, itzali gabe, korronteak eramaten zituen eta aldameneko komun-erabiltzailea bere ipurdiaren azpitik honelako «su-txalupak» pasatzerakoan oihuka saltoka hasten zen. Hori konpontzeko, eta bide batez beste zenbait arazotik komunak independizatzeko sifoia jarri zien. Gizon hau bere asmakizunaren garrantzian ordainketan Britainako Gorteko Berunkari izendatua izan zen.

Gaur egun arte Crapperen komunak jarraitu du jo eta ke. Orain beste asmakizun batzuk plazaratzen ari dira. Honela, Norvegiar komun izoztaila agertu da: eserlekuaren azpian izozkailu bat dago, honek gorotza izozten du eta usaina ekiditzen. Gero, plastikozko zorroetan bildutako hondakinez ongarriak egin daitezke. Zoritxarrez erabiltzaileek izozkailuaren hotzez kriston katarroak harrapatzen dituzte eta ongarrien bidez irabazitakoa aspirinetan gastatu behar dute.

Beste muturrean OMSeK, Osasunaren Mundu-Erakundeak, beste saia-kera ekologikoa egin du: gas erregarria lortzeko animalien gorotzak planta txiki batean tratatu. Oraingoz ez dirudi oso ekonomikoa denik ideia hau.

Beste ideia batzuk handik eta hemendik agertu dira, baina oraingoz behintzat, Crapperen komuna seguru baino seguruago dagoela dirudi.

Beraz, eta lerro umil hauen bitartez, bere mendeurrenean munduan askotan pentsatzen den baino garrantzitsuagoa izan den eta den asmakuntza baten egileari nire omenalditxo es-kaini nahi diot: Eskerrik asko Crapper jauna!

Elhuyarreko:
L.M. BANDRES

Larehunetik gora preso politiko Espainiako gartzeletan

GABONETAN URRUNAGO DAUDE

Gabonak hurbiltzen direna gauza nabarmena da. Izar argitsuak kaleetan, espumiloia erakusleihatzen, txanpaina telebistan, eta turroia iragarki guztietan. Familiarekin egoteko sasoia. Lagunak zoriontzeko aukera. Bitartean, 400etik gora preso politikok, Espainiako gartzeletako zigorkeria jasaten dihardute.

PSOEren diktadurapean

Erljioa eta Gabonetako zentzua aski galdurik dauzkagun arren, komertziantek eta indar faktikoek fetxa hauetan darabilten muntaiari ihes egitea arras gatz da. Mass mediak, bere ahalmen eta indar guztiaz, interes ekonomikoak (eta honen atzean, dudarik gabe, ideologikoak ere bai) defendatuz, txanpaina, kafea edo turroia lagun-elkartzegailu edo familia-zoriongailu direna sinesterazi nahi digute. Eta horrela ez dela ondo jakinagatik, egia da familiaren muinera hurre-

ratzeko tendentzia adierazten duguna. Eta egun hauetan, Euskal herriko zenbait familiatan, kide baten falta nabarmenagoa, mingarriagoa suertatzen da, duda barik.

PSOEren Gobernuak, familia hauek Gabonetako garaian jasan behar izan duten egoera hobetzeko erraztasunak eman beharrean, familia gehiagoren gabonak lastu ditu. Diktadorea ez litzateke kexu izango. Larehunetik gora preso daude espetxetarik, eta egunero, dozenaka pertsonak egin behar diote komisaldegari bisita bortxatua, ordu edo egun batzuz soilik izan arren.

Tortura, fisiko eta psikologikoa, eguneroko ogia dugu. Fetxotan, tortura honi, urruntasunaren zama gehitu behar diogu. Urruntasun fisikoa eta psikologikoa ere bai.

Ehundaka preso Espainian

Abenduaren hasieran, 403 dira espainolen gartzeletan dauden presoak, modu honetan banaturik: 18 Yeserriaren; 56 Herrerako lehen moduloan, 57 bigarrenean, 58 hirugarrenean eta 40 inguru laugarrenean; 112 Alcalako bigarren eta laugarren moduloetan, eta beste 41 hirugarrenean; 4 Martutene, 3 Basaurin eta 14 Carabanchel-en.

Barruan denbora gehien daramatenek, 1977 urtetik daude, hau da, zazpi urte, baina asko dira 5 urtetik gorako zigorra bete dutenak. Epaituak gehienak dira; dena den, gartzelaturiko asko oraindik epaiketaren zain aurkit-

Gabonak ez dira Gabon chrismarik gabe

«**G**ABONAK ez dira Gabon chrismarik gabe» dio anuntzioak. Gabonak ez dira Gabon beste gauza askorengatik diogu guk.

Gabonak, gau ona izateko... zuek jarri nahi duzuen. Bakoitzak daki nola igarotzen duen berea. Olentzero, Bizar-zuri, Erregeak... eta gero eta gehiago mundu guztira esportatzen ari diren Papa Noel hori.

Kalean Olentzeroa kantatu. Gestoren oihu bortitza Gabonetako kolorez bete eta kantuz eman. Afaria gero etxean. Kartak. Osaba-izeben betiko kontuak... Baina «aita eta amaren ondoan».

Gabonak saltzaileentzat. Gabonak hotza pasa beharko dutenentzat. Gabonak barruan daudenentzat. Gabonak nahi ala ez.

Eta gabonetarako Zorionak! Zorionak nahiz eta urte guzian berriro muturrera begiratu ere egin ez. Zorionak, gure klienterik onena zarelako. Zorionak soldaduskan zaudelako. Zorionak atzerrian zaudelako. Milaka guttun eta postal zorionka.

Milaka Christma mundu guziri. Milaka Gabon. Milaka zorion ingelesez ez dakizuenontzat ere.

Agian suerte piska bat daukazeu aurten eta norbaitek argazkian ageri deneko chrisma baten antzekoa bidaliko dizue. Zorionak benetan.

Orduan bai hasi beharko duzuela Papa Noel eta edozein Bizar-Zuritan sinisten. Orduan bai. Karteroak igual izerdi piskat ere aterako du hori karriatzean. Baina tira. Pittin bat doblatuta ailegatzen bazaizu ere seguru gaude sobrea irekitzen duzunean irrifar horren berdin berdinarekin topatuko zarela.

Ireki orduan chrisma eta egiozu kaso sutondoan daukazun alfonbraren gainean. Kontuz ordea krisma hautsi gabe, balioko dizu-ta chrisma horrek zure lagun ederrenari bidaltzeko. Baietz ba. Bihotz-zabal bezain esku-zabala izan beharra dago Gabonetan. Zertarako bestela Gabonak.

ABILEZIA ETA INDARRA

Mindegia, txapelak irabazten iaioa

EUSKADIKO txapelduna den aizkolari hau nafarra dugu, Ezkurran jaio bait zen duela 35 bat urte. Horrezaz gain, gauza asko esan litezke baina guztien gainetik 21 urterekin Euskadiko txapeldunordea izan zenetik txapelak behin eta berriz irabazi dituela esan beharra dago (Euskadi mailako azkenak lekuko). Halere, joan den igandean, hilaren 16an Mendizabalen kontra bertan galdu behar zuela. Dударik ez dago bueltan pentsatzen arituko dela. Ez bait da geldirik egotekoa Mikel Mindegia txapelduna, bera txapelduna izateaz gain txapeldunak entrenatzen ere ibiltzen dena. Kasu bera, Bizkaiko txapelduna den Kepa Atutxa gaztea nafarren erakuspenen pean hasitakoa eta hezitakoa dugu. Mesede eder-rra benetan, Mikel Mindegia herri-kirolari egin eta egiten ari zaiona!

Sabin LASA

programazioa

22 abenduak 15,30: Aurkezpena. 15,32: Tarzan (marrazki bizidunak) 4. kapitulua. 16,00: «Uretako haurrak» (luzemetraia). 17,28: Maya (telesaila) 1. kapitulua. 18,18: Armada sekretua (telesaila) 1. kapitulua. 18,30: Don don kivilikon. 19,10: Pac-Man (marrazki bizidunak). 19,33: Hegazkintzaren istorioa (dokumentala) 2. kapitulua. 20,30: Jai Egun. 20,45: Mike Oldfield-en kontzertua. 21,55: Bergerac (telesaila) 1. kapitulua. 23,00: Amaiera.

23 abenduak 15,30: Aurkezpena. 15,32: Harlock Kapitaina (marrazki bizidunak) 5. kapitulua. 16,00: (*). 18,00: Klasikoen txokoa. 19,30: Bret Maverick (telesaila) 13. kapitulua. 20,17: «Play Bridge» (marrazki bizidunak). 20,30: Jai Egun (informatiboa). 20,45: Zazpitaraua. 21,15: Hemen bizi (astekaria). 21,45: Arbasoen Jauregia (telesaila) 12. kapitulua. 22,10: Kirolez-kirol. 23,00: Amaiera.

24 abenduak 14,00: Aurkezpena. 14,02: Harlock Kapitaina (marrazki bizidunak) 5. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 117. kapitulua. 15,45: (*). 17,30: Zirkoa. 18,02: astelehena Animalien Batzarre Nagusia (luzemetraia). 19,30: Lirainduz. 20,00: Bat-man (marrazki bizidunak) 2. kapitulua. 20,30: Gaur Egun. 21,00: Berbetan. 21,05: Marianne xarmanta (telesaila) 4. kapitulua. 21,33: Kirolez-kirol. 22,05: Dallas (telesaila) 31. kapitulua. 23,00: Gabon (informatiboa). 23,15: Amaiera.

25 abenduak 12,00: Meza. 13,00: Gabon kantak. 14,00: Bat-man (marrazki bizidunak) 3. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 118. kapitulua. 15,30: Snow-man (marrazki bizidunak). 15,55: (*). 17,35: Ali-Baba (luzemetraia). 19,02: Kirolez-kirol. 20,00: Cassie Palmer (telesaila) 1. kapitulua. 20,30: Gaur egun (informatiboa). 20,50: Peace Cannon (marrazki bizidunak). 21,05: Gaztetandik. 21,30: Romeo eta Julieta (luzemetraia). 24,16: Amaiera.

26 abenduak 14,00: Aurkezpena. 14,02: Bat-man (marrazki bizidunak) 2. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 119. kapitulua. 15,45: (*). 17,30: Amaiera. 19,30: Lirainduz. 20,00: Noeren kutxa biziak (dokumentala) 11. kapitulua. 20,30: Gaur Egun. 21,00: Berbetan. 21,05: Zopa Haundi. 21,35: Auschwitz eta aliatuak (dokumentala) 3. kapitulua. 22,10: Nazioarteko Kirolez-kirol. 22,50: Gabon (informatiboa). 23,00: Amaiera.

27 abenduak 14,00: Aurkezpena. 14,02: Tarzan (marrazki bizidunak) 4. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 120. kapitulua. 15,45: (*). 17,30: Amaiera. 19,30: Ramsay osteguna Gaztea (telesaila) 11. kapitulua. 20,30: Gaur Egun. 21,00: Berbetan. 21,05: Bai Ministroa (umorezko telesaila) 11. kapitulua. 21,30: Borjiarrak (dramatikoa) 10. kapitulua. 22,30: Munduan Zehar (informatiboa). 23,00: Gabon (informatiboa). 23,10: Amaiera.

28 abenduak 14,00: Aurkezpena. 14,02: Espazio Zainak (marrazki bizidunak) 13. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 121. kapitulua. 15,45: (*). 17,30: Amaiera. 19,30: ostirala Lirainduz. 20,00: Plaza Berri. 20,30: Gaur Egun. 21,00: Berbetan. 21,05: Kirolez-kirol. 21,20: Proba garaia (luzemetraia). 23,00: Gabon (informatiboa). 23,15: Amaiera.

29 abenduak 15,30: Aurkezpena. 16,32: Tarzan (marrazki bizidunak) 5. kapitulua. 16,00: «Mayerling» (luzemetraia). 17,28: (*). 18,30: Don don kivilikon. 19,10: larunbata Pac-man (marrazki bizidunak). 19,33: Hegazkintzaren historia (dokumentala) 3. kapitulua. 20,30: Jai Egun. 20,45: Mikel Laboa eta Lluís Llach-en kantaldia. 21,55: Bergerac (telesaila) 2. kapitulua. 23,00: Amaiera.

30 abenduak 15,30: Aurkezpena. 15,32: Harlock Kapitaina (marrazki bizidunak) 6. kapitulua. 16,00: (*). 18,00: Klasikoen txokoa. 19,30: Bret Maverick (telesaila) 14. kapitulua. 20,15: Gustavus. 20,30: Jai Egun (informatiboa). 20,45: Zazpitaraua. 21,15: Hemen bizi (astekaria). 21,45: Arbasoen jauregia (telesaila) 13. kapitulua. 22,10: Kirolez-kirol. 23,00: Amaiera.

31 abenduak 14,00: Aurkezpena. 14,02: Harlock Kapitaina (marrazki bizidunak) 6. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 122. kapitulua. 15,45: (*). 17,30: Zirkoa. 18,02: astelehena Pinotxo (luzemetraia). 19,30: Lirainduz. 20,00: Batman (marrazki bizidunak) 3. kapitulua. 20,30: Gaur Egun. 21,00: Berbetan. 21,00: Marianne xarmanta (telesaila) 5. kapitulua. 21,33: Kirolez-kirol. 22,05: Dallas (telesaila) 32. kapitulua. 23,00: Gabon (informatiboa). 23,15: Amaiera.

1 urtarrilak 14,00: Aurkezpena. 14,02: Batman (marrazki bizidunak) 4. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 123. kapitulua. 15,45: (*). 17,35: «Arabesque» (luzemetraia). 19,02: Kirolez-kirol. 20,00: Cassie Palmer (telesaila) 2. kapitulua. 20,30: Gaur Egun. 20,45: Berbetan. 21,00: Gaztetandik. 21,30: Luzemetraia (informatiboa). 23,00: Amaiera.

2 urtarrilak 14,00: Aurkezpena. 14,02: Bat-man (marrazki bizidunak) 3. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 124. kapitulua. 15,45: (*). 17,30: Amaiera. 19,30: Lirainduz. 20,00: Noeren kutxa biziak (dokumentala) 12. kapitulua. 20,30: Gaur Egun. 21,00: Berbetan. 21,05: Zopa Haundi. 21,30: Auschwitz eta aliatuak (dokumentala) 4. kapitulua. 22,10: Kirolez-kirol. 22,50: Gabon (informatiboa). 23,00: Amaiera.

3 urtarrilak 14,00: Aurkezpena. 14,02: Tarzan (marrazki bizidunak) 5. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 125. kapitulua. 15,45: (*). 17,30: Amaiera. 19,30: Ramsay osteguna Gaztea (telesaila) 12. kapitulua. 20,30: Gaur Egun. 21,00: Berbetan. 21,05: Bai Ministroa (umorezko telesaila) 12. kapitulua. 21,30: Borjiarrak (dramatikoa) 11. kapitulua. 22,30: Munduan Zehar (informatiboa). 23,00: Gabon (informatiboa). 23,15: Amaiera.

4 urtarrilak 14,00: Aurkezpena. 14,02: Espazio Zainak (marrazki bizidunak) 14. kapitulua. 14,30: Teleberri (informatiboa). 15,00: Dantza Egunak (telenobela) 126. kapitulua. 15,45: (*). 17,30: Amaiera. 19,30: ostirala Lirainduz. 20,00: Plaza Berri. 20,30: Gaur Egun. 21,00: Berbetan. 21,05: Kirolez-kirol. 21,30: «Police Phyton 357» (luzemetraia). 23,00: Gabon (informatiboa). 23,00: Amaiera.

(*)Asteazken zehar zeinu hau agertzen den orduan «Maya» eta «Armada Sekretua» eskeiniko dira elkarren segidan.

HAURRAK NAGUSI

Tele-kanten oihartzuna

Azier to haundi bat izan da Durangoko Azoka rekin batera ETBk kaleratu digun "Tele-kantak" diskoa. Bertan biltzen dira telebistan agertu diren marrazki bizi-dun arrakastatsuenen banda-musikalak. Euskaraz Hori bai dela azier toa jakina bait da haurrek gisa horretako kantak buruz ikasteko agertzen duten joera apartekoa. Zenbaitetan gainera ingeles edota beste hizkuntzetan agertu ohi dira kantak horren desaproposasuna ere agerikoa delarik. Bertako marrazki bizi-dunak eskeintzen ez zaizkigun bitartean urrats garrantzitsuak dela deritzot.

Gainera telebistan bertan promozio haundia egiten zaio disko ateraberriri horri beste azpititulo eta abar guztiek baino mesede haundia egingo diolakoan nago.

Luis KRUZ

Itziar Mena: «Saio lasaia eskeini nahi dugu»

Azkenaldian ETBn aieratu-riko programa berrienetako baten aurkezlea dugu Itziar Mena. "Hemen bizi" asteroko saioaz ari gara. Itziar Mena eta L. is Mendizabalek azken hau zuzendari gisa burutzen dute erreportaia zabalagoz osatzen den iganderoko tele-saioa. Itziar Menarekin izan dugu solasaldia oraingoan, bera denez pantailan irudia eta ahotsa jartzen duena. Kazetaritza ikasketak bukatu ditu Itziarrek. Hogeitabost urteko

PANTAILATIK KANPO

portugaleteko neska honek aurretik jakinarazten digu euskaldun berria dela, hori berak gauditu beharreko oztopo bat dela.

«Ni sartu nintzen urtarrilaren 30ean praktikak egitera, handik hilabete batetara edo oposiziotara aurkeztu eta fijo bezala geratu nintzen eguneroko informatibotan lanean». Urriaren erdialdean hasi zen "Hemen bizi" «programa hau bi pertsonen artean bakarrik egiten dugu» esan eta «bakarrik» horretan kexua nabaritzen ea jende gutxi den galdegin diogu. «Bai, jende gutxi benetan, astero hiru erreportaia egitea oso zaila da, gainera eguneroko informatibotan beti presaka ibiltzen bazara ere, azken finean minutu bateko gauza egiten duzu, eta jendeak ulertu egiten du». Arazoa hamar hamabost minututako saioak egiterakoan sortzen da horietan Itziarren eritziz jendeak nolabaiteko kalitatea eskatzen bait du, «gaia gehiago sakondu, irudiaren erritmoa eta abar, horrek denbora eskatzen du, eta ez daukagu. Batzutan hamabi minututako erreportaia egin beharko dugu minutu batekoa egiteko era-

biltzen dugun denbora edo medio berekin».

Ordulariaren kontrako saio egiten ari izan dira, eta Itziarrek saioa astero burutzea miraria dela uste izan arren, maila dextentekoa mantentzen dutela da bere ustea. Helburuei buruz galdegin eta «normalean jendeak "Informe Semanal" antzekoa dela uste du... Gustatuko litzaidake, baina ez da. Asuntoka da, hemen, Euskadin gertatzen diren gauzak jendea irakustea erritmo lasa batekin, gaurkotatzen duen gaiak eta atenez erabiliz. Nik pentsatzen dut jendea etxean dagoela, trankil-trankil, eta lasaitasunez programa ikusteko prest... Orduan zuk ere lasaitasun hori eman behar diozu. Hori da gure helburua». Oraindik ikasten ari direla diosku, asko falta zaiela ikasteko, baina hobetzen doazela ere nabaritzen du, lankideengandik irrikak jaso ohi dituztela gehituz. Itziar Menarentzat egiten duen lana erreportaiena da, gustuko duen lana, bere eritziz munduko telebista guztietan dago gisa honetako programa bat eta "veddetee" izan beharko luke nahiz eta ez den.

BOTOIA SAKATU AURRETIK

telesailak

«Maya» eta «Armada Sekretua», bazkalondorako telesailak

Gabonak direla eta ez direla, ETBk beré programazioa luzatu eta bazkalondoko hutsunea betetzen saiatuz, bi telesail eskeiniko dizkigu elkarren ondoan, «Maya» eta «Armada Sekretua». Abenduaren 22an hasi eta egunero egunero, larunbata eta igandeak barne direlarik, kapitulu bat eskeiniko digu oantaila txikiak. Asteburutan bosterditatik aurrera eta astebarruan laurak laurdengutitak aurrera. Bi telesailok lehendik ere ezagun izango dituen telebistako ikusle porrokatuak, batez ere «Maya» bere garaian arrakas-

ta dezentekoa lortu zuenez, baina telebistara hain maiz hurbiltzen ez direnentzat

berri-samar izango dira.

«Armada Sekretua» Munduko bigarren gerra garaian

kokatutako BBCren produkzio bat da. Hamasei kapitulutan zehar gerra garaiko ihesketak agertuko dizkigu telesail honek, baina ez benetazko gertaeratan oinarrituak. Bertan agertzen diren pertsonaia guztiak asmatuak bait dira. Gudu lurreratutako abioietako pilotok preso hartzen zituzten germaniarrek, nazionalitate askotako presoen ihesaldiak ditu harizat telesail honek, baina batez ere, ihes egiten zuten presoei laguntzeko okupatutako lurraldeetan sortutako organizazio bat, denbora-rekin «Armada sekretua» ize-na emango zitzaiona.

TXORI BATEK ESAN DIGU...

AMOREBIETA

Euskara berziklatzeko ikastaroak

Egia esan, azken hiruzpalau hilabeteotan euskararen esparruan berri onak baino ez ditugu jaso ETBren baitatik. Karguen aldatzearekin etorri ziren esperantzek emaitzarik eman zuten, euskara-arduradunaren kargua eta pertsona sortuz baina oraingoan beste aurrerapausu bat projektatzen da: hiru bat hilabete barru barneko pertsonala euskara alorrean berziklatzeko ikastaroak antolatzeko asmoa omen dute ETBn. Horrek esan nahi du datorren martxoa aldean, ETBko aurkezleak eta gainerakoak egunean hainbat ordutako (lau, komentatu ohi da) ikastaroei ekiteko prest egongo liratekeela. Berri ona bilaka daitekeen esamesa honako hau, berak.

Gabonetako show bereziak

Bi motatako showak prestatu dizkigute ETBko barne-saioak berritzen saiatzen direnek: bat Londrestik jasotakoa izango omen da (iaz ere halako bat emititu zuten, Luis Iriondo zuzendari ohiaren zentsura jaso zuena) eta bestetik Euskadin bertan egindako beste bat ere tartean izango da, antza denez. Asmoa iaz frustratua irten zena burutzea izango litzateke itxura denez, hau dam hemengo diskoteka batetatik euskal kantariekin etabarrekin osatutako gaubela bat eskaintzea, barne-produkzio gisa. Animo bada bigarren saio honekin, lehenengorako (britaniko horretarako) bederen guk ez bait dugu kemen haundiegirik gorde ahal izango.

Informatiboen berrikuntzak

Apirilerako, entzun ohi dugunez, aldaketa orokorrak eta nabarmenak informatiboetan. Gauza haundirik ezin dugu zehaztu baina bai nahiko aldaketa haundiak izango direla. Lerro bat behintzat marka dezakegu esanez orain baino ugariagoak izatera joko dutela esanez, eta bestetik beste detaile bat askoz konkretuagoa: gaur egun orduerdiz emititzen den «Hemen bizi» asterokoa ordubetera luzatzeko asmoa dute. Gainerako zehaztasunetan apurka-apurka joango gara informazioa pasatzen.

Lou Reed, oi Lou Reed

Donostian grabatutako kontzertu eta kantaldiekin segituz (hamabostaldi honetan Llach-Laboa eta Mike Olfield entzunikus ahal izango dira) urtarilaren 5erako Lou Reed-ek Donostiako Belodromoan eskainitakoa ikusi ahal izango dugu. Nekez utziko dugu aukera pasatzen. Ederto, ederto.

BOTOIA SAK

Luzemetraia piloa ETBk urte amaierarako eskeintzen diguna, zerrenda luze honetan denetarik aurki dezakegu, eta ziuraski norberaren gustoko zerbaite egonen dela. Telebistaren tentaldiari ihes egiteko zail xamar jarri nahi izan digute telebistakoek, luze-metraiei dagokionez behintzat.

Gabonetarako luzemetraia bereziak

1984ko abenduan

22an, larunbata, arratsaldeko 16,00tan: «Uretako haurrak» (1978); zuzendaria: Lionel Jeffries.
24ean, astelehena, arratsaldeko 18,00tan: «Animalien Batzarra Nagusia»; marrazki bizidunen luzemetraia.

telesailak

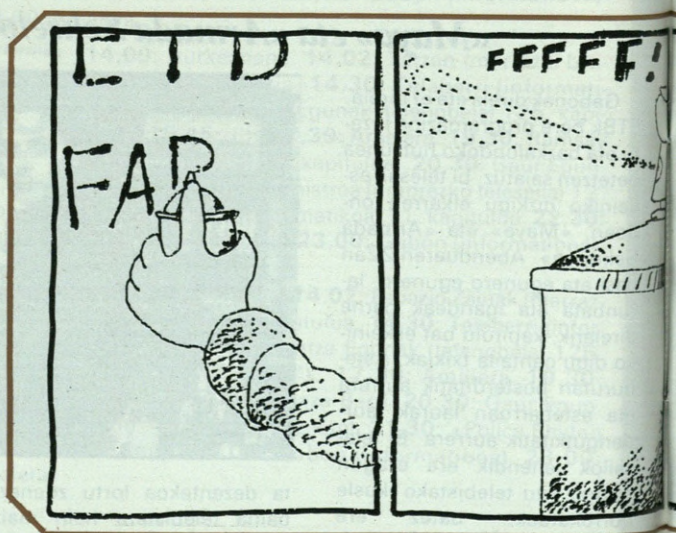
«Bergerac»

Larunbatetan, 21,55tan

Hamar sailetan zehar «Bergerac» poliziaren abenturak eskeiniko dizkigu telebistak orainarte eskeintzen zigan «Profesionalak» telesail poliziako eta ez-oso gomendagarriaren orde. Dena dela poliziaren berezi xamarra omen da «Bergerac» hau, alkoholiko erreformatua, hanak batetik gaiso, eta dirudun baten alabaz dibortziaturik. «Bureau des Etrangers» delakoa lan egiten du, eta bere detektibe

sena berezi berezi horietakoa da alde batera ezin utzizkoa Bulego horretan saiatzen da atzerriratuen zergak, hilketak eta bestelako istiluak konpontzen.

AURRETIK

25ean, asteartea, arratsaldeko 17,35tan: «Ali Baba» (1943), Arthur Lubinek zuzenduta.
25ean, asteartea, gaueko 21,30tan: «Romeo eta Julieta», Edwin Rafkoffek zuzenduta.
28an, ostirala, gaueko 21,30tan: «Proba garaia» (1963), Peter Glenvillek zuzenduta.
29an, larunbata, arratsaldeko 16,00tan: «Mayerling» (1969), Terence Youngek zuzenduta.
31an, astelehena, arratsaldeko 18,00tan: «Pinchio» (1976), John Field eta John Smithek zuzenduta.

1985eko urtarrilan

Lehenean, asteartea, arratsaldeko 17,30tan: «Arabesque», Stanley Donenek zuzenduta, Sophia Loren eta Gregory Peck-ekin.
2an, asteazkena, gaueko 21,30tan: «Ferramonti heredentza», Mauro Bolognini zuzenduta, Anthony Quinn eta Fabio Testi-ekin.
4ean, ostirala, gaueko 21,30tan: «Police Phytton 357», Yves Montand eta Simone Signoret antzezle direlarik.

saio musikalak

Mikel Laboa eta Lluís Llach

Abenduaren 29an, larunbata, 20,45tan

Azkenaldian Euskal Herrian izandako zenbait musika-emanalditan presente egon dira ETBko kamarak. Horien fruituak gabon inguru hauetan ikusi ahal izango ditugu. Hori-rietako bat guztiz gomendagarri gertatzen zaigu. Duela ez asko Mikel Laboak eta Lluís Llachek Donostian eskeinitako kontzertuaren grabaketa da hain zuzen galdu ezinezko emanaldia. Larunbatean,

abenduak 29an, gaueko 20,45tan eskeinitako du ETBk zuzenean grabatutako erre- zital hori. Bertan egoteko aukera izan ez zutenek Euskal Herriko eta Catalunyako musikaren ordezkaririk diren bi kantari ho- rien saioa dastatzeko aukera izango dute.

Abenduaren 22an, beste behin ere ETBk eskeinitako Mike Oldfielden kontzertua berriz ikusteko aukera, Laboa eta Llach-ekin saioaren ordu be- rean, hau da, 20,45tan.

IKUSITAKOAK IKUSITA

Antxon URRESTARAZU

«Berbetan» berriari buruz

Saio honen bigarren aldia ezin okerrago hasi zen. Hain zuzen ere, hastapeneko saioak beldurrak eta zalantzak gidaturik somatu genituen guk, eta ez luke horrela izan behar, areago aurreko aldiko esperientzia oso gustagarri izan ez zenean. Medio ezezagun bati aurpegi ematerakoan normala da zalantzarik izatea, baina pantaila aurreko ziurtasuna asko eskertzen du ikusleak. Horrezaz gain, bigarrenaren ordez hirugarrena emateak sortu zuen nahaspila baino gehiago itxura txarrik. Aurrerantzean espero dezagun, astebarruan, egunero ikusteko aukera dugun saio labur honetako gidari diren Patxi Altuna eta Miren Azkarategandik ziurtasun pittin bat gehiago, eta batez ere, saioa laburra izan arren arina eta gustagarria egin dezatela.

Musika klasikoa partxe gisa

Musika klasikoa maite duen jende asko dago igandetan, bazkalondoan telebista aurrean esertzen dena. Horienganako errespeto piska bat eskatu behar da. Niri behintzat atsegin zait entzuten dudana zer den eta nork eskeintzen didan. «Kontzertua» izeneko saioan, ez zen horrelako informaziorik eskeini. Musikoak instrumentuak afinatu, zuzendari atera eta kontzertuari hasiera eman, ez non eskeini zuten kontzertua ere ez zen agertu. Saioa interesgarria da, eta piska bat zainduz gero polita ere gerta liteke, adibidez entzungo dugunaren berri emango ligukeen aurkezle baten presentziarekin saioa hasi aurretik. Berriki emango den ordu aldaketarekin izena ere aldatuko zaio saioari: «Klasikoen Txokoa» horrekin saioa bera ere gehiago zainduko dutelakoan nago. Bestela igande arratsaldea betetzeko partze bat izaten jarraikiko da.

«Lirainduz», aproposa?

Ez nago ni oso trebatua horrelako saioei buruzko eritziak emateko, ez behintzat aproposak edota eragingarriak diren esateko. Ez dut nik jendea etxean imajinatzen pantailatik agintzen zaizkigun ariketa fisikoak egiten. Zentzu horretan ariketak egiteko aurretik ikasi egin behar direlakoan nago. Eta ikasteko denbora behar. Bata bestearen atzetik doazen abailan ez zaizkit oso asimilagarriak iruditzen. Dena dela, antzematen da koreografia moduko baten bitartez saio ikusgarria egiteko intentoa. Saioaren kareta-ekin ere lan itxurosoa burutu dute. Baliagarria al da? Agian izateko asmorik ere ez.

IRRATI BAKOITZAK BERE KOXXA

Irulegi Irratia

Astegunetan

Goizeko emankizunak

7,30: Musika. 8,00: Berriak. 8,30: Gai bereziak. 8,50: Erran zaharrak. 9,00: Musika. 10,30: astegun bakoitzean gai ezberdin bati buruzko saioa (Aste hondarreko bestak/ Erramun Martikorenaren emankizuna/ Haurren kanta eta ipuin/ Abesbatzak/ Bezperako mahain inguruak). 12,15: Abisu eta ausagailuak. 11,45: Erljio emankizuna. 12,30: Euskal Herriko berriak. 13,00: egun bakoitzean gai ezberdin bati buruzko saioa (Kirola/ Emazte/ Haurren emankizuna/ Soziala/ Kultura/ Laborariena). 14,00: Amaiera. (Ostiraletan 14,30 orenetan zientzi emankizuna dago eta ondoren istorioak 16,00 orenak artio). **Arratsaldeko emankizunak**

18,00: Musika. 19,00: Berriak. 19,30: Ordubetako emankizuna errepikatzen da egun bakoitzean. 20,00: egun bakoitzean emankizun ezberdinak (Aste hondarreko bestak; Oztibarreko berriak/ Ekologistak; Beñsolariak/ Erdi Aroko musika herrikoia/ Mahain ingurua/ Jazza/ Rocka). 21,30: Kantu eta musika. 22,00: Amaiera.

Larunbatetan

11,45: Erljio emankizuna. 13,30: Bertsolariak. 14,00: Kirola. 14,30: Musika klasikoa. 15,00: Ttapa-ttapa. 17,00: Erramun Martikorena.

Igandetan

10,00: Euskal musika. 10,30: Meza. (Gertakari inportanteak direnean zuzeneko emankizunak eskeintzen ditu "Irulegi Irratia" k igandetan.

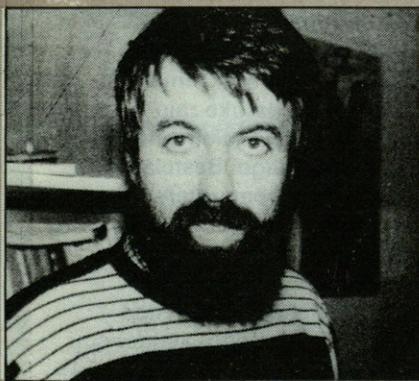
BA AL LITEKE ORAINDIK EZ JAKITEA?

Irrati libreen koordinazioa Gipuzkoan.— Euskadi guztirako irrati libreen halako koordinazio moduko zerbait baldin bazegoen ere, abenduaren lehen astean haren antzeko zerbait sortu da Gipuzkoa mailan, irrati giputz guztiek elkarrekin dituzten prolema espezifikoak modu errazago batez konpondu ahal izateko. Aurrerapausu nagusi bat, dudarik ez, mugimendu hasiberri hau behar bezala erreal dadin.

"Gure Irratia" k auzia irabazi.— Gure aurreko berri-buletinan agertzen genuen esperantzari leihoz guztiak zabalduz edo, "Gure Irratia" garaile irten zen EDF elktrikaren kontra ipinita zeukan auzitik. Modu horretan, elktrika horrek bere burua behartua ikusiko du argindarra ematera Milafangako irratia Baiguran antena jarri ahal izan dezan, modu horretan bere uhinak kasik iparralde guztira zabalduz. Berri guztiz ona, zinez.

"Zintzilik Irratia" martxan, Oreretako parajetan.— Abenduarekin batera hasi dira emititzen Orereta edo Errenteriko irrati libre honetako abentureroak. Egunean bospasei orduko programazioa burutzen dute eta orduz ordu banaturik herri horretako egoera jasotzen saiatzen direla ezin uka, mugida klase guztietako jendeari tokia eskainiz. Bertako alkatea PSOEtarra den Gurrutxagak kontrako erabaki efektiboik hartzen ez badu behintzat garbi dago gazte adoretzu hauek aurrera joko dutela. Animo, neska-mutilok!

Santi UGARTEMENDIA

Joxerra Gartzia, hitzairen inguruan gustora

Joxerra Gartzia azken urte hau «Euskadi Irratia» ko "Sorgin Afaria", gauetako azkenaurreko orduko kultur irratsaioa egiten eman du. Tolosako ikastolan zebilen irratiarako deia ikusi eta inolako esperantzarik gabe aurkeztu zenean, «atera

egin nuen eta informatibotan sartu nintzen, maiatzetik irailerarte. Uda hartan tokatu zitzaigun nahiko intentsiboki ikasi beharra, jendea oportetara joaten dela eta, gauetik egunera aurkitu nuen neure burua informatiboa zuzentzen bezala». Orain egiten duten saioa eta informatiboaren arteko ezberdintasuna komentatzen digu. «hau dibertigarriagoa da, baina absorber-teagoa ere bai, informatibotan askoz lasaia ibili nintzen. Batez ere hemen informatibo-buru bat badagoelako eta hark agindutako egunkari errekorreak itzuli eta beste lanik ez nuelako»

Orain berriz Pello Zabaleta eta biok daramate saioaren ardura eta zama guztia. «"Sorgin Afaria" sortu zen irrati honetako beste gauza asko bezala: perretxikoak bezala. Kasualdidez eta inprobisatuz. Oporretatik bueltan nagusiak esan zigun hasi behar genuela kultur programa egiten, eta ea noiz hasi behar genuen, eta "gaur". Joan ginen diskotegira, kanta bat aukeratu sintonia probisionalitzat, eta urtebete iraun

zuen sintonia horrek»

Urtebeteko distantziaz garai hartan denbora piloa alferrik sartzen zutela ikusten du alboan ez zeukatelako inor. «horrelakorik ez da usatzen hemen. Batzutan ernegaria da, jakinez badagoela esperientzia haundiko jendea, batez ere zuzendaritza aldetik, eta ez onerako eta ez txarrerako ez duzu kritikarik jasotzen». Salbuespen gisa aipatzen digu Izaskun Barriola lankideak eskeinitako laguntza. Kexatzeko arrazoirik ez zaio falta Joxerrari baina hala ere egiten dutenarekin konforme agertzen da dituzten medioak kontuan izanik. Guztiz inplikatu sentitzen da saioarekin, berak "hitzairen inguruko" saio bezala definitzen duen "Sorgin Afaria" rekin, eta horregatik agian beti hobetzen joateko desira hori. Egin dezaketena baino haundiagoa baino da karteran dauzkaten projektuen kopurua.

Irratiak modelo desfasatu bat darabilela esaten digu, beste hainbat gauzen artean. Luze eta gustoz mintzatu gara berarekin, baina beste batetarako utzi behar.

AHOTSEN AURPEGIAK

BIDEAK NORA OINAK HARA

Zaboze Donaixtitik

Xiberoa eta Baxenaforroaren artean hedatzen den mazizo berezia, Arbaila, mendikariek eta naturazaleek ongi ezagutzen dute: kultura aldetik, han dirauen artzain bizitza oso aberatsa da; egitura aldetik, karearri eginga da, eta egitura karstikoan aurki daitezkeen harpeak, lei-zeak eta lapiazak ugari dira.

Zaboze kaskoa (1.178 metro), mendimultzoaren leku nahasienetarikoa baita dago, Harritxuri deitzen den lapiaz oihantsuaren erdian; tontorra, 40 metroko dorre zut zuria duzue, Elsarreko ordokiaren iparmendebalean ederki plantatua.

Hara heltzeko, Donaixtitik abiatuko gara; Bidouze errekaaren ondoan dabilen errepidetxoa dugu gurea, eta Arla baserrian utzi behar da autoa. Hemendik, Bidouzeko iturrietara doan pista abiatzen da; pista honen eskuinaldetik, hau da, hegomendebalera, ateratzen da Beltxu eta Zaboze aldera doan bidea. Belardien artean lehenik, Oihanbeltzan sartuko da gero, eta hemen Beltxura doan pista moztuko du, beti hegoaldera jotzen duela. Astipartzeko bordetan gogor joko du gora, eta Beltxuko bordan utziko gaitu; handik, eta sendra aski horizontal batez, Oltzarreko oihanaren gainetik, Hehulatzeko bordara eramango gaitu.

Honaino, bidea nahiko

erraz eta ohiturazkoa izan dugu: oihanak zeharkatuz gero, goiko belardietan bururatzen da, txabola eta pentzeen artean. Baina Hehulatzearen gaineko lepora igon eta gero, gauzak aldatuko dira. Lepotik, mendebalean hedatzen den Zabozeko poljea ikusiko dugu, bilutsik, tupin eskerge gisa; haren gainean, iparraldean, Beltxuko kas-ko borobil bilusia, antena handi batez koroaturik. Eta hegoaldera, gure zai dagoen lapiaz oihantsu itxia.

Oro har, hegoaldera jo behar da, oihanean sartu, eta sendrarik gabe gailurretik jarraitzea, beti hegoaldera, Zabozeko dorrea aurkitu arte. Baina gailurra oso nahasia da, lurra non-nahi lehertua, arroka plakak zorrotzak eta deserosak, eta inongo erreferentzia pundurik ez da. Gora jotzekotan, aski erraz aurkitu genuen kaskoa; haren itzulie eginez, hegoaldean dauka nondik eskaladatu, bigarren mailako eskalada batez. Goitik, Arbailaren gaineko panorama guztiz ikusgarria da; urrunean, Ori eta Añamendi agertzen zaizkigu.

Baina behera itzultzera-koan, gaixokak, bigarren mailako gailurren aniztasuna oso galkor gerta dakiguke. Iparra ez galtzeko, brujula aski beharrezkoa dela esango nuke; gurekin, ondoan abiatako norbait ba zetorren: ez ginen zeharo galdu, baina hamaika buelta egin bai egin genuela.

BELTZA

Desmaila: 940 metro. **Denbora:** 3 ordu bete eta erdi igotzeko. **Eranskina:** Lepotik oso erraz joan daiteke Beltxu kaskora (1.129 metro); handik, paisaje guztiz ikusgarria da; konta ezazue beste ordu bete bat: **Mapa:** Pays Basque Est 1/50.000.

EZETZ ASMA

Jakintsuaren kapelaren kolorea

Ilargira joango den kohete batetan lekua badagoela eta jakintsu bat aukeratu behar da. Selektzio-probetara hiru aurkeztu dira eta gaingitu behar duten froga honetan datza:

Hiru kapela zuri eta bi beltz daude. Bakoitzari, begiak tapatu ondoren, kapela bana jartzen zaio buru gainean. Benda kendu ondoren, bakoitzak beste biren kapelen kolorea ikus dezake baina ez norberaren, eta hau da, hain zuzen, asmatu behar dutena.

Bi minutu pasa ondoren, batek asmatu egiten du. Zein da jakintsu honen kapelaren kolorea eta zergatik asmatu du?

OSASUNAREN ARDURAZ

Errezetak: gehiegi, bai ala ez?

Anbulategien gaiarekin jarraituz, 1983ko urtarillaren hasieratik urte bereko azarora, Aseguru Sozialeko medikuek 417 milioi errezeta zabaldu zituzten, estatu osoan. Zifra hau, ikaragarria bestalde, 1982koa baino zertxobait bajuagoa da (% 0,55eko jaitsiera, hain zuzen, INSALU-Deko datuen arabera).

Andaluzia eta Kataluña dira errezeta-kopuru handienak dituztenak, baina errezetak mediku bakoitzeko aztertzen baditugu, guztien buru Andaluzia, Extremadura, Castilla-La Mancha eta Komunitate Balentziaroko medikuak ikus ditzakegu. Euskal Herriko eta Asturiasko medikuak ordea, errezetarik gutxien zabalitzen dituztenak dira.

Anbulategietara doazen gaisoetatik, %15 bakarrik doa benetan kontsultara, eta geratzen den %85 horretatik, 70 medikazioa berritu dakien joaten dira.

Aipatutako bi datu horiek kontrazartzen baditugu, h.d., batetik medikuek gero eta errezeta gutxiago zabalteko agindua jaso dute, beste hitz goxagoz esan bazaie ere, eta bestetik gaiso askok etengabe behar dute medikazioa (nahiz eta hemen ere gehiegi gertatu), azkenaldi honetan agertu diren tentsioen iturrietako bat hemen ikus genezake.

Xabier AGIRRE

Iragarkizun bat,

Bi jakintsu hizketan ari dira eta batak besteari honela esaten dio: «Ea nik emandako datuekin, nire hiru alaben adina asmatzeko gai zaren:

- Hiru alaben adinak biderturik, 36 ematen du.
- Hiru adinen batuketak, berriz, nire ezkaratzaren zenbaki bera ematen du.

Piskat pentsatu ondoren, bigarren jakintsu honek hirugarren datu baten beharra azaltzen dio, eta hark, amore emanez, honela erantzuten dio eskaerari: «Zaharrenak pianoa jotzen du».

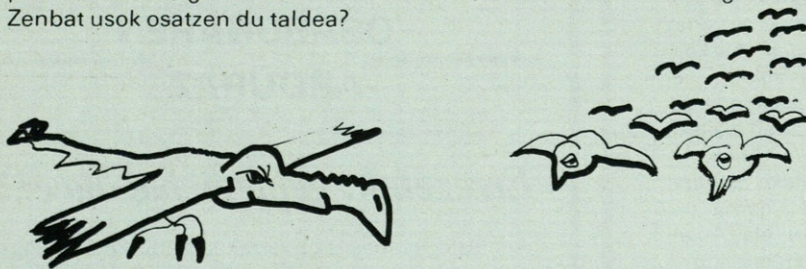
Emaizta berehala agertu zuen. Zein da alaba bakoitzaren adina?

Bi...

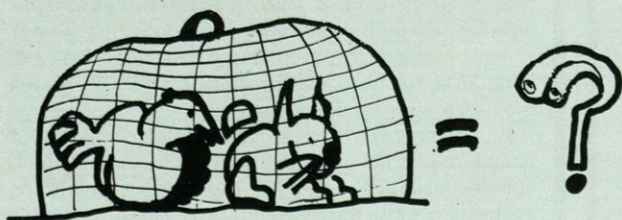
Arrano bat uso talde batekin gurutzatzen da airean. Ehun bat direla uste badu ere, hauetako batek zera argitzen dio:

Ez gara ehun. Osatzen dugun kopurua, gehi beste hainbeste, gehi kopuruaren erdia, gehi erdiaren erdia eta zu, denetara ehun emango luke. Zenbat usok osatzen du taldea?

eta hiru

Kaiola batetan usoak eta untxiak dauzkagu. Guztira 35 buru eta 94 hanka kontatzen badira, zenbat uso eta zenbat untxi dauzkagu?

(Soluzioak «Jo... adarra» sailean topatuko dituzu, nahi izanez gero)

IXTORIO / MIXTERIO

Urtezaharrekoa

BIBA ni! Ufala!! Kabuen lapuñeta hori dun hori ipurdia! Ai ene, hau mozkorra harrapatu dudana. Txapela ere galdua dut baina hor konpon! Urruti behintzat ez da ibiliko.

Demontre, hau jendetza! Irtengo ote naiz pub honetatik? Rekord guztiak apurtu ditut atxur honekin. Ahaztu ezinezkoa izango da biharko ajea.

Iskanbila ugari dugu gau honetan. Xaguak bezala ibiltzen gara eta. Tinbréa jo beharko lukete eta denok etxera. Orduan behinipehin lasaia egoingo ginateke. Redios! zapaldu didate berriro ere. Izkina honetatik ateratzerik baneuka! Oraindik urruti daukat atea baina.

Meritoa behar da gero hemen irauteko! Infernua ere ez da izango honenbeteko berotasunik. Xanpaina ezta rritik gora ari zait honez gero. Taberna gehienak ere hasi dira ixten dagoeneko. Ez dakit ordea, ez non nagoen, ez ze ordu izan daitekeen, ezta lagunak non dudan ere. Rock and roll eta trikiti uhinetan galdu dira haiek ere nonbait. Iritsiko al naiz etxera! Ohe goxo goxoa zain izango dut. Azkenean nazkatu eta pott eginda bukatzen duzu, urtero kantzio berbera, baina tira, ea hurrengoan hobeto pasatzen dugu. Kalamidade hutsak bait gara, dudarik gabe.

Aber oraingoan asmatzen duzuen. Dagoen mixterio bakarra oso erraz konponduko dizuet. Irakur itzazue testu honetako maiuskula guztiak bata bestearen atzetik eta kitto. Okei?

F.J. MENDIGUREN

(soluzioa «Jo... adarra» sailean aurkituko duzu)

zen direna esan beharra dugu. Mundu guztiak dakienez, 30 urtetatik gorako zigorrik ezin dakiok e inori ezarri, epaiketa bakoitzeko; baina batzu, behin baino gehiagotan izan dira epaituak, eta kondena akumulatuz, ehun urte luze baino gehiago bete behar dutela esan diete. Zoritxarrez, gutxi dira presondegiatara bisitaldi laburra eginez berriro kaleratuak izaten direnak. Gestoran esaten dutenez, «*batzuk ez daukate oso egoera txarra, baina herri honetan, ondo edukiz gero ere, urtebete egitea inork ez dizu kentzen*». PSOEk daraman politikaren fruitu zuzena dugu hau. Diktaduraren legeak, polizia, epaileak, egitura erre-presiboak, sasi-demokrata batzuen eskuetan, are kaltegarriagoak bihur daitezke.

Senitartekoen esfortzu ikaragarria

Familiak izugarritzko lana burutu dute. Elkarrekin legalizatu dituzte, bulegoak zabaldu, astero autobusak antolatu, familiarrek gartzela desberdinetara eraman ditzaketen janariak edo gauzak zerrendatu, kartak eta telegramak idatzi, abokatuen lanak

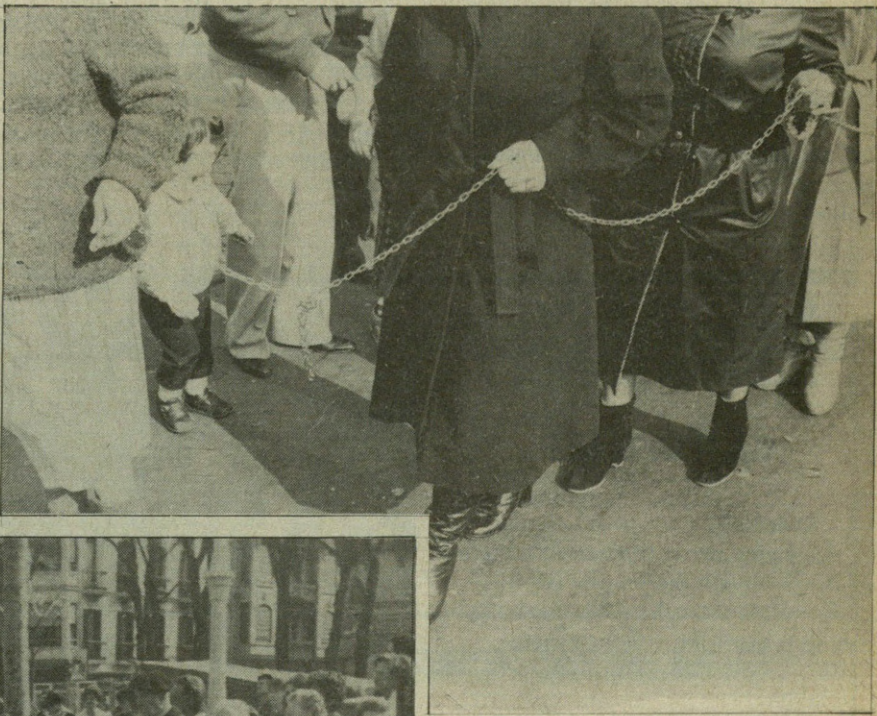
koordinatu, edozein presori laguntza eskeini, eta, batez ere, kalean kanpainak egin dituzte: amnistia behin eta berri exijitu dute, kontzientziak piztu nahiean dabiliz, eta preso en egoera latza ezaguteraztera eman dute. Amaiezinezko zerrenda.

Oraingoan, Gabonei begira, kanpaina berria burutu dute; bi hilabetez luzatuko den kanpaina zabala. Bertan, gartzelatuak emango dieten laguntza-

rekin batera, kalera aterako dute barruko en problematika, eta herri guztietan, jausitakoei omenaldiak eskeini niko zaizkie.

Asteroko kartelaldiak, etengabe

Ez dira, preso en senitartekoak, egun batzuz soilik aritzen. Urtean zehar, egunero, preso en alde, eta kanpora begira, kontzientziatze ekintzak

burutzen dituzte. Bilboko plaza eliptikoan, asteartero eta Gobernu Zibilar en aurrean, zintzo zintzo, hoge i inguru pertsona, gizon-emakume, zahar edo gazte, kartelatu egiten dira, Gobernuaren aurrean egoten ohi diren marroien aurrean, mutu. Ez dute inoiz hitzik ateratzen, ezta galderei erantzuten ere. Ordubetez amnistia eta askatasun eskaerak erakutsi ondoren, kartelak tolostu eta alde. Honela lau urte luzez. Lehenengo bi urtetan, Arenalean egiten zuten beren ekintza. Azkenengo bi urtetatik hona, Gobernu Zibilar en edifizio gorri hotza (ez bertan ari den pertsona ia ordea) izaten da beren kexuaren lekuko.

Bilboko en adibideak jarraztaileak eduki ditu beste zenbait lekutan. Orain ez asko, Tuteran ere protesta mota honetan hasiak dira, eta aldizka, beste herri batzutan ere honelako ekintzak aurrera eramaten dira.

Bilboko plaza eliptikoan preso en familiartekoe en egindako protestak asterik aste dirau.

Zigor zeldetatik atera berriak

Egun hauetan prentsan aipatu denez, presoen borroka hurbiletik segitzen duten guztiek, pozteko arrazoiak ere ba dituzte (ba ditugu). Bederatzi hilabete amaigaitzez luzatu den hertsipena basatiak bere amaierara jo du. Zigor zeldetan zeuden etarrekin (miliek bakarrik, besteek ez bait zuten protestan parterik hartu) ohizko zeldetara itzuli ahal izan dute, oraingoan bisitak hartuz eta besteen trato berbera jasoz.

Bederatzi hilabete luzeak (ordubeteko irtenaldiaz bakarrik), baina, zorionez, amaituak. Zigorren zergatikoa, barne egoera hobetzeko protesta egitea. Eta esaten dutenez, zerbait lortu da. Baikor daude, baina ordaindu behar izan duten prezioa. Larrutik gainera.

Justu borroka amaitutakoan tokatu

zitzaion Fernandez Trinkadori kalera irtetzea Herrerako zuletik. Berak esan zuenez gartzeleroak dira galtzaileak. Presoen indarrak jan omen du haien morala. Honela bakarrik lortu dituzte eskubide ukatutako horiek: goizeko bederatzitan jaikitzea, zeldan ikasi ahal izatea, rekuentoak formatu gabe izango dira, ez dituzte katxeo humillante horiek jasango, moduloz aldatzea izango dute, astean bi karta eskribitza izango dute nahi duten luzeraz, edozein lagun edota seniderekin komunikatzeko eskubidea izango dute...

Norberak pentsa beza zer diren bederatzi hilabete eta zer hor eskatzen zirenak. Gose grebak, itxialdi basatiak, bakartasun bortxatua eta umilazio nazkanteak, gehiegizkoak izan dira. Ez dago erraz ahazterik. Nahiz eta

kanpotik senitartekoen laguntza eduki duten (gutunak, ibilaldiak, kanpotik abestutako kantak, etab. etab.), Espainiako gartzelen sistema giza defentsak haustera enfokaturik dago; pertsonaren erresistentzia bera apurtzea dute helburu, eta horri zuzendurik, presoek agoantatu behar izan dituzten arbitraritate zentzugabeak, zapalketa umilagarriak, eta hitz batez, gehiegikeriak, ugariak izan dira.

Gabonetako kanpaina hau, ez da beraz, aldizkako ekintza puntuala, barruan daudenek beharrezko duten oxigenoa baizik. Gabonetan urrun sentitzen ditugu, baina, egia esan, hurrerago daude.

Laura MINTEGI

Gabonetako kanpainaren egitaraua

Abendua:

- 4.— Egutegien salmentaren hasiera.
- 6.— Josu Artetxeren urtehurrena.
- 7.— Herrera-rako eskualdeko ibilaldia: Leartibai-Busturialdea.
- 10.— Gabonetako kanpainaren kartelaldia.
- 11.— Bizkaian, greba orokorra. Beste hiru herrialdeetan, mobilizapenak.
- 14.— Herrerako eskualdeko ibilaldia: Nerbioi-Ibaizabal.
- 15.— Ramon Oñaederra (Kattu)-ri omenaldia Azkoitian. Frontoian 8 retan. Puertoko diapositibak. Hizlaria: Albaro Reizabal (Santi Brouard-ek hitz egingo zuela programatuta zegoen).
- 17.— Preso eta herbesteratuei zoriontzeko kartak bidali.
- 19.— Preso eta errefuxiatuentzako jantzi, janari eta diru bilketa.
- 21.— Herrera-rako eskualdeko ibilaldia: Uribe-Kosta. Gipuzkoan, mahaiak ipini eta egutegien salmenta.
- 23.— Argala-ri omenaldia Arrigorriagan.
- 24.— Gabeko 9 etan, herri guztietan Olentzeroek bolanderak botako dituzten. Gipuzkoan, Martuteneko

gartzelaraino ibilaldia. Arratsaldeko 4 etan Egiako Tabakaleratik (Donostia eta Olereta aldekoak) eta Astigarragatik (Hernani aldekoak) irteera.

- 26.— Triptiko edo antzeko zerbaiten banaketa, buzoietan.
- 28.— Herrera-rako ibilaldi nazionala.
- 30.— Jose Ramon Sagardia-ren urtehurrena Usurbilen.
- 31.— Herrietan kartelaldi, konzentrazio eta manifestapenak.

Urtarrila:

- 1.— Txapela-ren urtehurrena.
- 2.— Prentsaurrea: 1984 urtearen balantze errepresioa.
- 4.— Herrera-rako eskualdeko ibilaldia: Bilbo-Txoriherri.
- 5.— Erregeen Kalgata: preso eta

errefuxiatuen argazkiekin pankartak.

6.— Hegoaldeko lau hiriburuetan manifestaldiak.

10-11.— Xefe eta Txintxori omenaldia Ordizian.

Otsaila:

Torturaren kontrako kanpaina. Herrietan hitzaldi eta proiektzioak. Hilearen 4tik 10era, Tolosa-Zizurkil, Torturaren Aurkako Nazioarteko Ihardunaldiak. Amaieran, Zizurkil, bi ekintza amaituko dira ihardunaldiak: a) Zizurkilgo plazan, gonbidatu guztien konzentrazioa, eta ondoren, kanpusantura bisitaldia. b) Tolosako pilotalekuan, arratsaldeko 7.30 etan. Joxe Arregi-ri omenaldia. Kanpainan zehar, presoek telegrama ugari bidaliko zaizkie.

ARGIAREN IRAKURLEENTZAT INKESTA

Euskaltzale eta herrikoi izan nahi duen aldizkari batentzat nahi eta nahi ezkoa da aldizkari hori irakurtzen dutenen ezaugarriak ezagutzea eta era berdinean aldizkariari berari buruz duten eritzia jakitea.

Euskal Prentsa gero eta indartsua- go ikusi nahi dugunontzat ezin beste- koa da hau. Idazle argitaletxe eta irakurleok baturik bakarrik altxatu bai dezakegu euskal prentsa.

Gurea astero jasotzen duzu, orain zuri dagokizu eritzia ematea.

Beraz, ARGIA zuzentzen eta ho- betzen lagundu nahi badiguzu, bete inkesta eta bidali hona: ARGIA aste- karia, Virgen del Carmen kalea Z/G. Ramonenea etxea, behea. Donostia, 20012.

Ohar batzu hasi baino lehen: Inkesta, denbora eta esfortzu gutxiena- rekin betetzeko prestatu dugu. Hori dela eta, behar bada, erantzunak motxak direla irudituko zaizu, gehiago esan nahiko zenukeela alegia. Orduan beste orri batetan idatzi eritzi hori eta inkesta honekin batera bidali. Gu horrelako eritziak jasotzeko irrikitzen egoten gara. Bainan orri hori bidaltzen badiguzu ere, inkesta hau betetzea eskatzen dizuegu oraingoan, erantzunen azterketa erantzun hauei begira prestatu bait dugu. Eskerrik asko aurretik.

Erantzuteko era erraz asmatuko duzu: Erantzun egokia iruditzen zaizunaren aldamenean dagoen zenbakitxoa zirkulo batez inguratu be- har duzu. Galdera gehienak erantzun bakarra eskatzen dute. Hala ez denean galderarekin batera jakin eraziko da.

Adibide gisa. Zu Emakumezkoa ba zaitugu hurrengo galdera honetan honela erantzun behar zenuke:

Emakumezkoa ..... ①
Gizonezkoa 2

1

galdera

1

Bizi zaren probintzia:

- Gipuzkoa 1
- Araba 2
- Bizkaia 3
- Lapurdi 4
- Nafarroa 5
- Nafarroa B 6
- Zuberoa 7
- Beste Nonbait 8

2

galdera

2

Sexua:

- Emakumezkoa 1
- Gizonezkoa 2

3

galdera

3

Adina:

- 16 urte baino gutxiago 1
- 16tik 24ra bitartekoa 2
- 25etik 34ra bitartekoa 3
- 35etik 49ra bitartekoa 4
- 50etik gorakoa 5

4

galdera

4

Bizibidea:

- Enpresarioa, badut zenbait enplegatu 1
- Profesionala, neure kontura 2
- Langile autonomoa edo kooperatibista 3
- Zuzendari edo gerentea 4
- Zuzendaritza mailako goi enplegatu 5
- Erdi-mailako enplegatu 6
- Enplegatu normala 7
- Kontramaixu edo kapataza 8
- Langile kualifikatua 9
- Langile ez kualifikatu 10
- Jubilatu edo pentsionista 11
- Etxeko lanak 12
- Ikaslea 13
- Irakaslea 14
- Funtzionarioa 15
- Langabezian 16

5

galdera

5

Ikasketa maila:

- Batxiler Aurrekoa ez osorik 1
- Batxiler Aurrekoa osorik 2
- Batxiler Elementala edo ordezkoa 3
- Batxiller Nagusia edo ordezkoa 4
- Prestakuntza Profesionala 5
- Erdimailako titulua 6
- Irakaskuntza Goimailako titulua 7

6

galdera

6

- Euskaldun zaharra naiz 1
- Euskaldun berria naiz 2

7

galdera

7

Mezatarra joaten al zara?

- Bai, ... 1
- Ez, ... 2

8

galdera

Ezer idazten al duzu euskaraz?

8

Bai.....1

Ez.....2

Zer?: (artikuluak, gutunak, ...) .....

10

galdera

Zuk hartzen duzun ARGIA ale hau,
gehienetan, zenbat jendek
irakurtzen du?

Inork ez.....1

Nik bakarrik.....2

Bi lagunek.....3

Hiru lagunek.....4

Gehiagok.....5

Zenbatek (Hemen jarri zenbakia) .....

11

galdera

Zenbat aldiz, ze majztasunarekin,
hartzen duzu ARGIA irakurtzeko?

egunero.....1

bi egunetik behin.....2

astero.....3

bi astetik behin.....4

hilean behin gutxienez.....5

noizean behin.....6

13

galdera

Zein da zure eritzia aldizkariaren
pentsakeraz?

Positiboa.....1

Negatiboa.....2

Zabalagoa behar du.....3

Definituagoa behar du.....4

9

galdera

Publikazio hauetatik zeintzu irakurtzen dituzu erregulartate minimo
batekin?

(Galdera honetan erantzunak ez du zergatik bakarria izan behar)

ARGIA.....1 Euzkadi.....16

Aizu.....2 Punto y Hora.....17

Jakín.....3 Arantzazu.....18

Egan.....4 Egin.....19

Habe.....5 Deia.....20

Herriz herri.....6 Diario Vasco.....21

Herria.....7 La Voz.....22

Abil.....8 Navarra Hoy.....23

Susa.....9 El Correo.....24

Goiz Argi.....10 Diario de Navarra.....25

Ipurbeltz.....11 Soud Ouest.....26

Kili Kili.....12 Le Monde.....27

Zer.....13 Liberation.....28

Agur.....14 Liberación.....29

Karmel.....15 La Gaceta del Norte.....30

12

galdera

Zeintzu dira normalean irakurtzen dituzun
gaiak?

Aste Giroa.....1

Mundua ez da borobila.....2

Nazioartekoa.....3

Ttanttaka.....4

Elkarrizketak.....5

Erreportaia luzeak.....6

Erreportaia motzak.....7

Kultur gaiak.....8

Politika.....9

Koxka.....10

Denbora pasak.....11

Txisteak (Jo...Adarra).....12

Bertsoak.....13

Kolaborazioak, firmak, luma zorrotz etab.....14

Txutxumtxukak.....15

Azkena.....16

14

galdera

Azken honetan argitaratu diren idazki hauetatik
zeintzu irakurri duzu eta zer iruditu zaizu?

Ez dut irakurri

Irakurri dut eta
ona iruditu zaitIrakurri eta txarra
iruditu zait

Juztizia: neutraltasunaren mito zahartua (I. Zubiondo).....1

Nafarroan detentzio bolada; Ezker Abertzalea ito nahi (I. Zubiondo).....2

Reagan-en azainak (Pablo Sastre).....3

Pilota gainbeheran ote? (Joxe Mollarri).....4

Joxe Lizaso: Bertsoaketa hotza egiten da orain.....5

Koldo Izagirrerekin solasean (Mikel Antza, Josu Landa).....6

Euskadi irratia bere bigarren urtemugan (Laura Mintegi eta Mikel Antza).....7

Zer moduz zatoz zure loarekin? Ametsaren bidea.....8

Bertsoak: Alperrik galdu bearra (Inozentzio Olea).....9

15

galdera

Ze kalifikazio jarriko zenioke Argiari?

Presentazioa: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Gaiak: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Euskara: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Artikuluen zailtasuna 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

16

galdera

Non jarriko zenuke esfortzu
handiagoa?

Azala hobetzen.....1

Itxura orokorra hobetzen.....2

Orrialde gehiago sartzen.....3

Edukian.....4

17

Beste zer edo zer: .....

Liburu aipamen bat dela eta

J.A. LETAMENDIA

ARGIA-ren 1033. zenbakian «aste giroa» sailean datorren liburu baten aipamenaz hitz bat edo beste esan nahi nuke zilegi bazait. Bertan **Bakarka** batxillergoko testu liburuaren berri ematen da.

Hasteko, okerraren errua HABEri leporatzen dio aipatzaileak. Camino jaunak, atalaren hasieran gaizki irakurtzen ez badut. Horrek, noski, eta besterik gabe, argitasun handia erakusten digu kazetariaren aldetik, dirudienez bigarren orrialdera iritsi gabe liburu baten berri ematera ausartzen baita. Ez, jauna, HABE ez du zerikusi handirik arazoan eta are gutxiago kulparik. Aipatzaileak, zeharka bada ere, HABE bere teilatura harrika ari dela aditzera ematen baitu. Baina, ez; errugabe da HABE eta besterena hobena.

Aipatzaileak dioenez, bide hauek, nork bere kasa ikasteko liburuak, alegia, ez omen dira egokienak hizkuntzak ikasteko. Argia gizona aldizkariaren izena adina! Mediterraneoko hori, ordea, aspalditik ezagutzen zuten bai egileak eta bai argitaratzaileak. Horregatik, bai bata eta bai besteak argitaratuak dituzte aspaldidanik bestelakoak ere.

Zein da, baina, biderik egokiena hizkuntza bat ikasteko, euskara oraingo honetan? Galdera ez da erantzuten zaila: ikaslea gizarte euskaldun huts batean murgildu eta bertan bizi arazi osoki euskaldundu arte. Nekez aurkituko duzu egokiagorik. Gehienoi, ordea, bizitzak ez digu horrelako aukerarik eskaini eta horren ordez bestelako amarruak asmatu edo egokitu beharrean izan gaituzue. Zein den horien artean onena? Nik ez dakit, eta mordoska ezagutu ditut ikasle eta irakasle gisa. Horien artean dudarik gabe talde mugatuari dagozkion ikaspeideak dira desiragarrienak. Haatik, zernahi epaitzen hasi baino lehen zertarako eta norentzat nahi dugun zer hori jakin behar dugu. Irakurtzen ikasteko sistema asko dira, batzu besteak baino egokiagoak, hala ere, eta ez beren kapritxoak, batzuek Braille erabili behar izaten dute. Gurera gatozelarik, baliteke baldintza batzuetan egokiena den metodoa txarrena gertatzea bestelakoetan: hamabi lagun motibaturekin onena den metodologia kamuts gerta daiteke hogeita hamabost neska-mutil ezinegonen gelan, eta antzu ezin bestez eta ez bere gogoz etxean bakarrik ikasi behar duenarentzat. «Komunikazioaren» sistema, adibidez, bikaina omen da batzuentzat, baina itxuraz ez horrenbeste gu bezalako funtzionario publikoentzat, komunikazioa izorrat-

zeko arrisku garenontzat. Indar popular eta kontzientziatuentzat bakarrik omen du balio.

Egia da honelakoetan fonetika dugula galtzaile nagusia baina «distantziak» ari direnekin horixe lantzen dugu batipat klasera datozenetan gaiari etxean heldu diezaioaten baino lehen. Beste batzuek, bertsolariak izatera iritsi ez bagara ere, horrelako bidez egin genituen lehen urratsak eta hutsune hori lagun euskaldunekin eta bestela betetzen saiatu ginen. Azken finean HABEn eta AEKAn dabilzanek ere horren beharra izango dute, gutxiago izanik ere.

ARGIA-ko idazleak dioenez, honelako ikaspeideak desagokiak omen dira «hizkuntza horren inguruan sortzen den kulturen barneratzeko» ere. Duela zenbait urte Madrilgo jaun uzedatarrakin izandako tirabira dakarkigu hoenk gogorra. Haiek asignaturaren izenbura «Lengua y cultura Vasca» jarri nahi baitzuten, frantsesa edo ingelesari bezala, hizkuntza arrotzei bezala alegia, ez espainolari bezala. Espainolarena «Lengua y Literatura Española» zen. Kulturen kanpoan uzten ziren, ordu guztiak hizkuntza soilarentzat gordetzen zirelarik. Zer da gainera «kulturen barneratzea»? «Rollo ideologikoa» sartzea? Ezagutzen ditugu horrexegatik nonbaitetik nazkatuta aldeindakoak. Sakrifizio eginez hizkuntza ikastera joan eta bera ikasi beharrean katekesian aurkitu bere burua inuentekeriak entzuten.

Aipamena irakurrita, bestalde, herri honetan HABE eta AEKAn bakarrik irakasten dela euskaraz pentsa dezake norbaitek eta bere kabuz ikasteko liburuak (edo zintak) erakunde hauei boikota egiteko sortuak direla. Baina, jaunak (eta andreak, noski), euskalduntzeko ez ote dago beste tokirik Euskal herrian? Ederki ginateke ikasten ari direnak horiek baizik ez balira! Urte batzu dira, berriaz, Franco gure jauna hil zitzaigula eta gau eskoletako hazi gorde hura

bestetara zabaldu dela. Euskaltegietan beretan ere halabeharreko hetxizeroen aldiak medikuenari utzi dio lekua, zenbaitek orduko enplastoe-kin hori ez du inork ukatzen, baina dudarik gabe euskalduntzearen pisu gehiena alde larriz gainera, ikastetxeetan, eskola eta institutoetan eraman behar da eta zalantzarik gabe bertan xahutu milioiak eta pertsonen eginahalak, nahiz eta horretarako istilu eta manifestazio zaratsuak antolatu ez. Zaila dela maila horietan jendea euskalduntzea? Noski! eta batez ere material minimoak argitaratzea alfer lana dela esaten bazaigu. Mila aldiz zailagoa da, ordea, eta hamaika arrazoiengatik pertsona karroztuak euskalduntzea.

Irakaskuntza publikoen —eta ez dut uste pribatuen askoz ere gehiago izango dutenik— batxiller mailan, bederen, ez dugu euskara emateko testu liburu gehiegirik. Are gehiago «enseñanza a distancia» edo delako honetan ari garenontzat. Horregatik, biziki harritu nau ARGIAko idazleak «horrelako anitz zegoela dagoeneko Euskal Herrian» esateak: nik neuk behintzat ez ditut gehiegi ezagutzen, horretarako, besteak beste, hiru baldintza behar baititu testu liburuak: a) bakarrik ikasteko moldatua egotea, b) euskara batuaz egotea, eta c) batxillergoko programa ofizialaren arabera moldatua izatea. Egia ote da Camino jaunak horrelako asko ezagutzen dituela? Jasan behar dugun biluztasunagatik arazoa horren tristea ez balitz ARGIAko idazlea adarra jotzen ari zaigula esango nuke. Lanabes egokien aukerarik ez dugulako ordu ederrak galdu behar izaten ditugu fotokopia pila larriak ateratzen. Beste asignaturetan, berriz, txukun eta apain prestatuak jasotzen dituzte ikasleek liburuak Madrildik bidaliak. Orain Eusko Jalaritzari eskerrak lehen kurtsokoa behintzat badugu lotsa handirik ikasleei eskaintzeko. Camino jaunak «bat gehiago» baderitxo ere. Bat gehiago ez ezik, mordo bat gehiago behar ditugu euskaraz gutxieneko duintasunez irakatsiko bada.

Ulertzen dut ARGIAko lagunak bestelako uretan igeri ibiltzeagatik duen despistea eta badakit borondate onez ari zaigula, baina besteak informatzeko ofizioa hartzen duenak bere burua informatzetik hasi behar du lehendabizi.

Zeregín lehorra eta aspergarria da testugintza ari denarena; atseginago litzateke beste zerbaitetan jardutea, baina, tira, noizpehinka honelako aipamen gozoak irakurtzeak kemen handia ematen du aurrea segitzeko. Mila esker.

Carmen Junquera Brasilgo
antropologa mintzo:

«Indioen artean 170 hizkuntzatik gora daude»

Carmen Junquera, antropologa dugu eta bere eginkizun guztiak Brasileko Indioei buruz zuzendutako eginkizunak dira. Teoria eta bizia bat egiten ahaleginduz, bi eratara jokatzeko du, alde batetik, indioen elkartetan parte hartuz eta bestetik, jasotako eta bizitakoa aurkeztuz ikasgela barruan Sao Paulo-ko Unibertsitate Katolikoan ematen dituen ikastaldietan.

Irakaskintza eta bizia jokaera politiko baten barruan kokaturik, «gutxiengoen» burujabetsunaren alde hautaketa egin du emakume harrigarri honek, eta berak dioen bezala «nere lehenengo eginkizuna indioen alde jotzea da».

Urtean zehar 3 aldiz itzultzen da indioen elkarrekin, beraiekin harremanetan egotera, 2 edo 3 aste igaroaz bakoitzean.

A.— Nola erabaki zenuen indioen alde lana egitea?

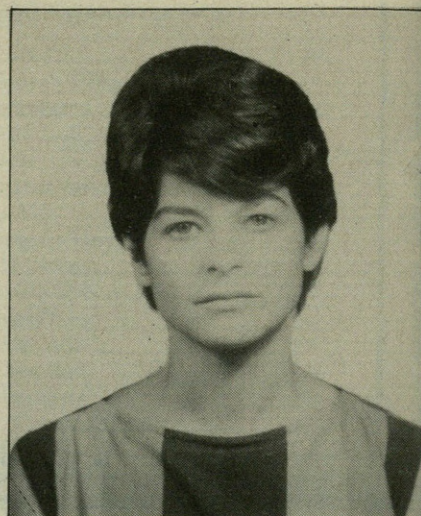
C.J.— Lehenbizi beraiei dagozkien ezagupen teorikoak ikasi nituen nere ikasketa barruan, eta gero, 1965an bidai bat egin nuen indioen elkarte bat ezagutu eta aztertzearen. Lehendik nahiko liluraturik banengoen ere, bidai honetan, zeharo txunditurik gertatu nintzen beraiek daramaten burruka ikusirik, nolako desoreka dagoen berak duten indarra eta Brasileko gobernuak duen indarraren artean, nola zapaldu nahi dituzten. Nere erantzuna hautaketa politiko bat izan zen, teoria,

profesionaltasuna eta bizitza beraien alde bideraturik. Hau ez zen izan gauetik goizera egindako hautaketa baizik nik neraman bilakabide politikoaren barruan egindakoa. Ezkertiarra izan naiz beti.

A.— Gure gizabiderako ze alderdi osagarri aurkitzen dituzu indioen elkarrekin.

C.J.— Beitu... poliki, poliki, begiak za-

baltzen joan naiz. Nere lehenengo azterketaren helburua, beraiek duten bizitzeko era eta umaketarako erak ezagutzea zen eta ondorio bezala bizi diren egoera teknologikoarekin topatu nintzen, teknologi soila, hasierako teknologia (metalezko haizkora, haitzurra); beste aldetik elikadura eta kultur maila oso aberatsak; bi edo hiru ordu egunean egiten dute lana, lurra landuz, arrantzan beti gizarte kapitalistaren mehatxupean bizi dira.

A.— Benetan beste gizabide bat da?

C.J.— Bai, eta elkarte bakoitzak berari dagokion gizabidea du, 150 elkarte daude gizabide ezberdinekin eta 170 hizkuntza denetara, hori dialektoak zenbatu gabe.

A.— Hizkuntzaren arazoa, nola ikusten duzu?

C.J.— Oso zaila da arlo honetan lana egitea, elkarte bakoitzak daraman bilakabidean sustraiturik, bakoitzak hitz egiten duen hizkuntzan kokatu behar da hezkuntza osoan, eta honek daraman zailtasuna ekintzetara bideratzerakoan izugarria da.

Hizkuntza «batu» baten beharrean gaude, eta oraingoz Brasileroko (Portugesak) betetzen du leku hau, hemen dikan abiaturik bakoitzaren hizkuntza alfabetatu nahian. Ohar gaitezen 170 hizkuntza horiek aho hizkuntzak direla, inoiz idatzi ez direnak.

A.— Euskaldunen egoera ezaguna dela zuretzako, jakin ondoren... bi gizarte hauen (euskaldunena eta indioena) alderaketa bat egitea nahi nuke.

C.J.— Bi gauza daude, oso onak, Euskadiren alde: a) Hizkuntza batu bat lortu duzuela naiz eta gero elebitasuna landu beharrean egon —elebitasuna euskara batua eta euskalkiei dagokien—

na esaten dut, biak ezagutu beharrean zaudete—, eta b) bide politikoak hautatu dituzuela nolabait gizarte kapitalista barruan.

Indioak, berriz, nahiz eta elkarte berdinzaile batean bizi («comunismo primitivo») eta talde buruak, ordezkariak eduki (berak ez dute agintaririk), ez dute gizarte kapitalistan bere burruka kokatu orain arte, 1980 UNIND (União das Nações Indígenas) sortu zen eta orain hasi dira eskubideak agertzen erakunde batu honen barruan, indarrak eta ekintzak elkartuz beste indar nazionalen ondoan.

Haziketa lan izugarria dago, beraien bilakabidea ezagutzera eta aberastera, aurrerantz bideak urratuz, eramaten duen heziketaren beharra. Ulermen politiko baten beharrean daude Nazioaren indar politiko guzaien aurrean. Gure gizabidea, zenbait gauzatan, atzerapen bat da beraientzat, horregatik jokaerak aurreratu behar dituzte beraiek bizi behar duten bilakabidea gizabidearen sendotze eta aberaste bat izan dadin.

A.— Nola da indioaren bizia, indioaren egunerokotasuna nolakoa da?

C.J.— Ni une honetan «Cinta Largo-ko» indioekin nago harremanetan (Mato Grosso) eta gertaera batzuren bidez aurkeztuko dizut nola bizi duten egunerokotasuna:

Lehenengo eta bat, ez dago arau daezinik. Egun batean lurra lantzen badute, urrango egunean ezitia jasotzera behar bada joango dira edo ibai bat igarotzerakoan arrai ugari aurkitzen badute arrantzan egin dezakete bestearen gogoia delako edo beharra

dagoelako. Etxea sorbaldatan daramate eta edozein lekutan akanpatu dezakete, oso gauza gutxi behar dituzte bizitzeko (sarea, arku, darda, labana e.a.) Lana, jakintza zaintzeko da, garrantzitsuena jakintza da, ez dira lanari begira bizi, baizik izadi, arte eta begiruneari begira. Helburua ez da lana egitea, bizi egoki bat baizik. Lanerako alperkeria zeharo larderiatsua da, ez dute gizarte kapitalistak ikusten duen erizpide moralistarekin epaitzen. Horrelako ikuspegiaren ondorioak, batzuetan, urritasun eta bestee tan ugaritasun batean murgiltzera eramaten ditu, baina beraiek aukeraturako bizitzeko era da, bere alderdi egokia aurkitu diote nonbait.

Bizi osoa, jai handien inguruan egokituta dago, eta egun hauetan oso polit apaintzen dira, janari eta edari ugariak izaten dira (edaten dutenak ez ditu mozkortzen), txirula, dantza, ritoak, alaitasuna, oso alaiak dira.

A.— Zure hezkuntza beste giro batean izan delarik nola aurkitzen zara beraien artean?

C.J.— Neri, asko atsegin zaizkit eta ongi aurkitzen naiz beraien artean, bainan beti kanpokoa naiz, ez nago berak dituzten egituren barruan. Nik sendi bat dut hemen Sao Paulo-n, nere erroak hemen daude. Nere gogoia urtebete edo bi urte beraien artean eta sei hilabete Sao Paulo-n bizitzea izango litzateke. Beraiek duten bizitzeko filosofia eta harremanetarako era, oso atseginak ditut.

A.— Gizarte kapitalista eta indioen gizartearen arteko harremanak ahalgarriak ikusten dituzu?

C.J.— Bai, bi gizarteetan dago askatasunaren egarria, biak edertasun eta alaitasunaren gogoia agertzen dute, gertatzen dena da, guk, buruaskitasunaren (autosuficiencia) beldurra dugula.

A.— Nola zehaztuko zenuke zer den indioa.

C.J.— Zer den... nik esango dizut zer gertatzen zaidan neri beraiekin nagoenean. Nere izaeraren osatze eta batze bat somatzen dut. «Bat» naizela, osoa, eta ez zatitutakoa. Ni naizen bezalakoa onartzen naiz. Gu bizi garen gizartearen sakabanatuta eta zatituta aurkitzen da askotan gure nortasuna, leku batean era batekoak agertzen gara, bestean beste batekoak, han hau egin daiteke, hemen ez... e.a. Indioekin ez, osoa aurkitzen naiz egoera guztietan, nere muga eta aberastasun gustiekin. Nik dudan nortasunaren baieztatzea bizitzen dut.

A.— Agurtu baino lehenago, zerbait esatea euskaldunoi eskertuko nizuke. Zer esaten diguzu.

C.J.— Aurkitu dituzuela burrukarako bideak burujabetasuna lortzeko, jarraitu ezazue eginkizun honetan, ez dago bizian helburu ederragorik, ez dago gehiago duinduko duen jokabiderik. Eta... Euskalerriko haur guztiak Herriaren burujabetasun helburu giroan hezi eitzazue, haurtzarotik bizi izan dezaten Herriak duen eskubideak lortzeko beharra. Berririo ere esaten dizut, ez dago bizi honetan jokabide duingarriagorik.

/Arantxa Ugarterxea

ERROMANTZEAK

URKO
Kaien Amadiaz

'MANOL

IZ-199-200

EVSKADIKO
ORKESTRA SINFONIKOA

HELARRE
Ari gara

IZ-195

IZ-202

Villa Arbaitzalde, Bº San Roque
Tfno. 45 96 29 - DONOSTIA

EROS ITZAZU ARGIAren BITARTEZ IZ ETXEAK
GITARATUTAKOAK % 25 MERKEAGO.

Sei mila zortzi mila pertsona inguru, datuen iturrien arabera, manifestatu ziren joan den igandean abenduaren 16an Iruñeko kaletan Nafarroa osoan Euskal Telebista ikus zedin eskatzeko. Urte luze bat irauten duen erreibindikazio honen beste urrats bat izan zen, lehendik egindako sinadura bilketa eta udaletxeen eskabideei batzen zaiona. Ea agintariak ados jarri eta posible den nafarrek hori behintzat erdiestea!

berriak

Sabin

Durangoko azokan nobedade liteario andana.— Piska bat lehenago, piska bat beranduago, baina beti Durangoko Euskal Liburu eta Diskoen Azoka ospatu zen egunen inguruan, argitaletxe gehienak beren nobedade literarioak argitara eman zituen. Zerrenda osatua ematea ezinezko gertatzen da, eta ziur bateon bat ahazten zaigula. “Elkar”ek hamar liburu inguru argitara eman ditu bere luxozko edizioan, Jon Miranderen olerkiak, Urkizuren “Etsipenez”, Iturrালের “Nafarroako Artizarra”, J.A. Mujikaren “Itzalak”, Kintanaren “Ta Marbuta”, Amurizaren “Orozmenderrieta”, Hasier Etxeberriaren ipuinak, eta “Txinparta” sailean X. Artiagoitiaren “Ama”. “Erein”ek, Ugaldereen “Mantal Urdina”, Urkijoren “Elur gainean”, Velez de Mendizabalen “Zeu zara, Carmen”, Jon Miranderen “Poemak” eta Lertxundiren “Urtero da aurtun”: bestalde “Armada Sekretuaren Egutegia” ere kaleratu du. “Txertoa”k Itxaro Bordak eginiko “Emazte Idazleak” antologia kaleratu du. “Hordago”k bere aldetik Joxean Muñozen poema batzu eta itzulpen ugari kaleratu ditu.

“Oskorri”ren “Hau Hermosurie” tokadiskoan jartzeko prest.— “Elkar” diskoetxeak zabalduetako estudio berriari graba-

tutako lehen produkzioa da “Oskorri” taldearen orainarteko azken lan hau. Produkto bariatua lortu dute sartu dituzten kantei begira: “Kukubiltxo”, “Igela”, “Ibiza aldean”, “Amoros gaixoa”, eta abar. Diskoaren azal adar jotzaileak erakargarri bihurtzen du diskoa.

“Susa 13” kalean jadanik.— Durangoko Azokarako juxtu juxtuan kaleratu zuten “Susa”koek beren hamairugarren zenbakia, malefizioa omen duena berek diotenez. Urte amaierako zenbaki berri honetan maketazioa zainduagoa agertu digute, eta sailak finkoagoak.

“Elhuyar Taldea”k fruitu berriak kaleratu.— Lanbide Hezikuntzarako bi testuliburu prestatu eta kaleratu ditu “Elhuyar”-ek. Bata euskal testugintzan aurretik inoiz tratatu gabeko alor bat jorratuz, zuzenbidearena: “Zuzenbidea eta Enpresa” da liburuaren izenburua eta LHko 1/2 kurtsoko programak betetzeko moduan eginga dago egilea Santi Goñi delarik. Bestea LHrako 2/2 kurtsoarako “Matematika” da eta Joseba Etxeberria da egilea.

Euskararen irakaskuntzarako urrats berria

«Aise 3» kaleratu da

«Aise» taldea ez da nekatzen den horietakoa. Gogor ari dira lanean, eskoletako euskararen irakaskuntza hobetzeko asmoz. Duela 4 urte «Aise 1» kaleratu zuten O.H.O.ko 1. eta 2. mailetarako, eta izan ere, hura zen kaleratu zen lehenengo metodoetako bat.

Ondoren 1981. urtean, «Aise 2» iritsi zen O.H.O. 3, 4 eta 5. mailetarako egokitua. Aurrekoa baino osotuagoa eta teknika gehiagorekin. Gaiak lantzeko era desberdinetako materiale mailakatua eskeintzen zuen «Aise 2» hark: edukiak, bertsoak, jolasak, antzerkiak, irakurgaiak, ariketak, txotxongiloa, e.a.

Oraingo honetan, eta ziklo guztia amaitzeko, 2. etaparako pentsatua dagoen «Aise 3» eskeintzen digute.

Galdera batzu egin dizkiegu eskoletan eta haurrekin euskara lantzeko plazaratu duten apartazio berri honi buruz.

ARGIA.— Hasteko, nortzu zarete, «Aise» taldearen osatzaileak?

AISE TALDEA.— Taldea herri-eskola edo eskola «transferituetan» lan egiten dugun irakasle batzuk osatzen dugu. Duela bost urte erregulariki biltzen gara, larunbat-igandez eta opor egunetan. Lapa, hutsaren truk egin izan dugu, eta materialea, normalean, aurretik geure ikasleekin esperimentatutakoa da.

Izenak jakin nahi badituzue, hauek gara: Eli Alba, Bittor Madina, Jon Etxabe, Lukas Dorrontsofo, Txantxon Iztueta, Fernando Muniozguren eta Xabier Arruti.

A.— Aurreko bi liburuekin konparatuta, zein da «Aise 3»k

dakarren berrikuntza? Edo liburu hau, beste bien jarraipen zuzena besterik ez da?

A.T.— «Aise 3»arekin mundu berri batetan sartu nahi izan dugu: O.H.O.ko bigarren etapari, alegia.

Liburu honekin eman den pauso berrian «Aise 1» eta «Aise 2»aren nolabaiteko linealtasuna hautsi nahi izan da, baina «Aise» metodologiaren filosofia diren, «jolasak» eta «Euskal giroa» mantenduz, eta gaiei dagokienez ikasle-adina konfutan izanik, beraien artean eginiko inkestaren ondorioa dira. Hala nola, Telebista, Musika, Kiroak eta Festak.

Denok bait dakigu 2. etapako neska-mutilek dituzten kezka eta interesak bereziak direla. Metamorfosis fisiko eta psikologikoa gertatzen delarik, haurraren jokabideak dituzte batzutan eta gaztearenak bestetan. Nahiaren eta ezinaren kontraesanaren munduan murgildurik.

Aipatu guztia dela eta, eman zaio tratamendu, eta ustez (geroak esan beharko baitu) giro berezia.

Dena den, lehen bi liburuak, «Aise 1» eta «Aise 2» ongi saltzen ari badira (lehenengoaren 3. argitalpena eta 2.ari laister egingo zaio 2. argitalpena) «Aise 3» ere ildo beretik joango dela esan daiteke.

A.— Nola sortzen duzue haurren artean, aipatzen duzun

euskal giro hori?

A.T.— Euskal Giroa atala, hedadura edo espansiorako eta alaitasunerako parte du, beste zariekin nahastuz, egunero hizkuntz-ikasketari, aire estimulagarria eranstean diona.

Esperientziaren arabera ezaugarri horiek beharrezkoak dira euskera-klaseak, ez «maria» ez eta matematikak bezala gerta ez daitezkeen, eta ikaslegoaren motibazioa eta afektibitatea irabazia, «maria»ren «paso»tik eta matematikaren gorrotozko derrigorakeriatik urrundu gaitezkeen, euskera-klaseak diferentziak eginez eta beste tratamendua eman, askoz ere emankorragoa gertatuko baita zaigun gure lana horrela.

Atal hau, txistez, igarkizunez, abestiz, poesiaz, atsotitzaz eta esamoldez orniturik dago eta esan bezala beste atal biek batera eta dosifikatuz erabiliz, espresio zein edukiak estensiboki edo zabalki lantzen dira.

A.— Liburuaren ikasgai bakoitza 3 zatitan banatzen dugu; aipatu dugun «Euskal Giroa» eta gero «Espresio Komunikatiboak» eta «Gramatika edukiak». Esango al zeniguke zer diren «Espresio komunikatiboak»?

A.T.— Liburu honetan eta orain arteko metodologian aurkitzen den lehen berrikuntza garrantzitsua dugu berau. Esan beharra dago arlo honetan, espresio komunikatiboetan AEKren «Hormirudiei» asko zor diegula, tratuaren desberdina ematen badiogu ere atal honi. Komunikazioa denez hizkuntzaren helburua, eta komunikazio hori ahalik eta bizien, zuzenen eta ekonomikoen emana izan dadin esan genezake direla aipatu espresiook.

Izan ere, ikaslea esaera eta espresabide horien jabe egin ahal izango da euskaraz mintzatzen den edonorrekin elkarriketatzeak gai, komunikazioa emateko tresna bidez kontatuz.

Eta, jakina, gorputz-lengoiarekin sinkronizatuz barne-desioen eta egoera errealearen adierazgarri dira, maiz aipatu ohi dugun euskaldun berrien hizkuntza «artifizialari» gata eta piparra emateko ezinbestekoak direlarik.

Esprezio komunikatibo horiek ikasgailu sarreretan eta gidoietan datoz, lantzeko orienta-

bide eta aholkuak ematen direlarik.

A.— Eta zer esan zenezake «Gramatika edukiak» buruz?

A.T.— Gramatika-edukiak aurreko liburuan bezala dosifikazio berezia ematen zaie. «Aise 2»an nahiko aurrerapen ematen denez arlo honetan, «Aise 3»aren lehen ikasgaietan eduki berri gutxi lantzen da, aurrez ikasitakoaren finkamenduari eta ongi erabiltze-lanari ematen zaio garrantzia ikasiaren jario-tasun-erabilkera helburu garrantzitsutzat jotz.

Beti bezala, eta edukiak lantzeko «Aise» metodologian jolasak eta teknikak ezinbestekoak ditugu, horretaz gain eta eduki-finkamenerako ariketa eta fitxa dinamikoak sartu dira.

Azkenik, eta ikasgaiaren amaieran gaiarekin zerikusia duten irakurgaiak sartu dira, non ikasgaiaren edukiak eta espresio komunikatibo garrantzitsuenak baitaude. Beraz, hemen dugu eduki eta espresioak kontestu barruan lantzeko aukera paregabea.

A.— Zein lirarteke aurrera begira dituzuen asmoak?

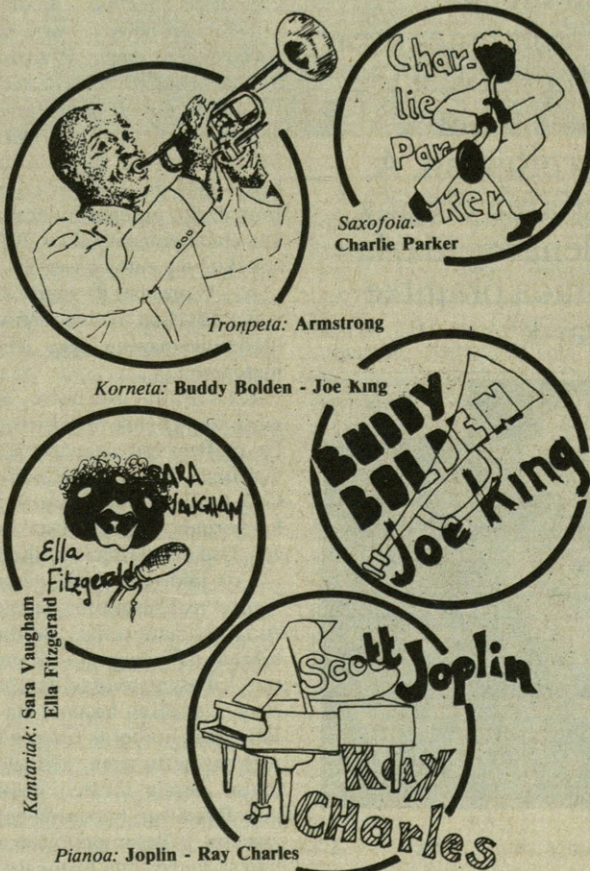
A.T.— Ildo beretik jarraituz, ikasturte honen azken hirugarren trimestrerako «Aise 4» argitaratzeko asmoa beteko dela esan liteke. Liburu edo material berri hau «Aise 3»aren bidetik badator ere, sistematizazio eta dosifikazio zehatzagoz izango da eta 2. etaparen azken kurtsoei zuzendurik joango denez, gaietan giroaren egokiera ere berezia izango du.

Honekin eta «Aise» metodoa egiteari ekin genionean gure helburua O.H.O. «A» ereduaren euskara-irakaskuntzarako zegoen material-hutsunea betetzea zenez, aipatu helburua, neurri batetan, bete dugula koan gaude.

Dena den, eta eredu honetan euskarari eskaintzen zaizkien orduz, klaseetan audien ikasle kopuruekin e.a. ez da inolaz ere betetzen Eusko Kontseilu Nagusiaren garaian esaten zena; alegia, eredu honetako ikasleek O.H.O. bukatzean Oinarritzko Euskararen jabe izan behar zutela.

Bestalde, material osagarri gisa jolasak, abestiak, e.a. ari gara egiten. Baita ere «B» eredurako zerbait egin nahian dihardugu.

T. ELUSTONDO

Pianoa: Joplin - Ray Charles

Musika honetan estilo desberdinak sortzen joan dira:

- jazz gogorra
- jazz hotza
- berriro iturrietara, beltzen egoerara

Salbatore Mitxelenaren idazlan guztiak argitaraturik

K.Iturria: « Maisu eta gidari genuen Mitxelena »

Salbatore Mitxelena olerkari zarauztarraren zantzuen bila joan gara Zarauzko frantziskotarren komentura. Aita Karmelo Iturria dugu solaskide.

Salbatoreren laguna eta kidea abertzaletasunean eta erlijioan. A. Gandarias eta A. Iturriaren eskutik argitaratu dira «Mitxelenaren idazlan guztiak», bigarren tomoa oraintxe kaleratu delarik.

K. ITURRIA.— Salbatore gizon bezala nola zen jakiteko zerbait esaten du Villasantek liburuaren hitzaurrean...

ARGIA.— Itxuraz behintzat egozkor galanta ematen du...

K.I.— Bai, hala zen.

A.— «Etxebeltz» baserrikoa zen ezta?

K.I.— Bai, Etxebeltzekoa. Nik askotan esan det Etxebeltzekoak suete txarreko familia izan direla. Bere anaia frailea, bi ziren fraile, hil zen hogeita hamazazpi urte zituela. Bera hil zen berrogeita sei urte zituela. Bere arreba monja, hemen Santa Claran zegoena, orain

beste bat dago, bi ziren... hura ere hil zen berrogeita bi urterekin. Beste anai bat, zapaterua zen, hil zen berrogei urte bete baino lehen. Ama hil zitzaizen Salbatorek hamabost urte zituela... Suete txarreko familia izan da. «Etxebeltz», «Etxebeltz» orain ez dago. «Etxebeltz» joan da. «Etxebeltz» zen Inurritzako baserririk onenetakoa eta aberatsenetakoa. Bidea egiteko bota zuten baserria.

A.— Gauza bat da suete txarreko etxekoa izatea. Bestea, kristautasunarena eta fraile joatearena...

K.I.— Ez dut uste horrek eraginik izan zuenik bere bizitzan. Ez, ez. Bera oso alaia zen. Kantari ona. Oso kantari ona e! Guk solista genuen Arantzazuko koruan. Tenor solista bera zen. Oso abots ederra zeukan.

Guk talde bat egiten genuen Agirretxe, Elustondo -Arantzazun dagoenaren anaia, Bolibian hil zena han nengoela. Gandarias, Villasante, Mitxelena, hain ezagun ez diren beste bi eta ni. Bakoitzak norberak zeregin berezi bat hartu zuen. Mitxelena maisu bezala ikusten genuen guk. Bakoitzari bere saila eman zitzaion. Villasanteri autore zaharrak lantzea eta hori egin du bere bizitzan. Mitxelenari eman zitzaion gaia Arantzazu.

A.— Gerra ondoko giroa...

K.I.— Gerra ondorengo garaia zenez gu ibiltzen ginen tranpan bezala. Abertzaleak ginen, eta orduan abertzale azaltzea ez zen gauza ondo hartzen zena. Fraileen artean ere ez e!

Hori zen mila bederatzirehun ta berrogeita bi, hiru, lau urte horietan. Orduntxe aldatzen hasi zen piskat gerra mundiala. Ordurarte frankista-nazistak ziren nagusi. Frantzia eta dena hartuta zuten. Eta gu geunden etsita. Gero hasi zen beste aldea. Orduan gu ere piztu egin ginen. Zer edo zer egin behar da, eta hasi ginen euskal aldizkari bat azaltzen. Gure artean eskuz eginda. Batak besteari eman eta honela. Lan guzti horren zuzendari edo gidari bezala Salbatore Mitxelena genuen. Eta orduan hasi zen pentsatzen «Arantzazu, euskal poema» egin behar zuela. Eta orduan egin zuen. Ez apaiza zela. Artean estudiante zela. Izango zituenean hogeitabi, hogeitalau urte.

A.— Horren aurretik ere zerbaitetan aritua izango zen...

K.I.— Gerra aurretik ere olerkaria zen. Soldadu joan zen hamazazpi urterekin filosofia ikasten ari ginela. Olitetik Iruñeara eramán zuten. Seminario zaharra jarri zuten egoitza berezi bat bezala. Ez zegoen konforme eta joan zen frentera. Ez zen tiroka ibili e! Ibili zen kapellau baten laguntzaile bezala. Inpresio haundia egin zion gerrak eta orduan abertzaletasuna piztu egin zitzaion askoz ere gehiago.

A.— Arantzazuk sinbolo bezala izan duen garrantzia berari zor zaio. Hurbiletik ikusita, nola sortu zuen hori?

K.I.— Berak egin zuen... baina talde lana izan zen. Guk lagundu egin genion. Bultzatzen egin genion.

ten genion. Berak aurkezten zizkigun lanak eta guk «oso ondo, segi». Orduan debekatua geneukan euskaraz hitzegitea. Tranpaz hitzegiten genuen euskaraz.

A.— Zuen artean ere ez?

K.I.— Ez, ez. Orduan lortu genuen ba, lau urte izaten dira teologia ikasteko, nere bigarren urtean, bera laugarrenean zegoela, lortu genuen arratsaldean ordubete euskaraz hitzegiteko. Ordubete hori pasatzen genuen euskaraz hitzegiten. Neri izugarri kostatzen zitzaidan. Ezin nuen. Bera baserritarra zelako edo hobeto egiten zuen. Apaiz egin aurretik bukatu zuen lana.

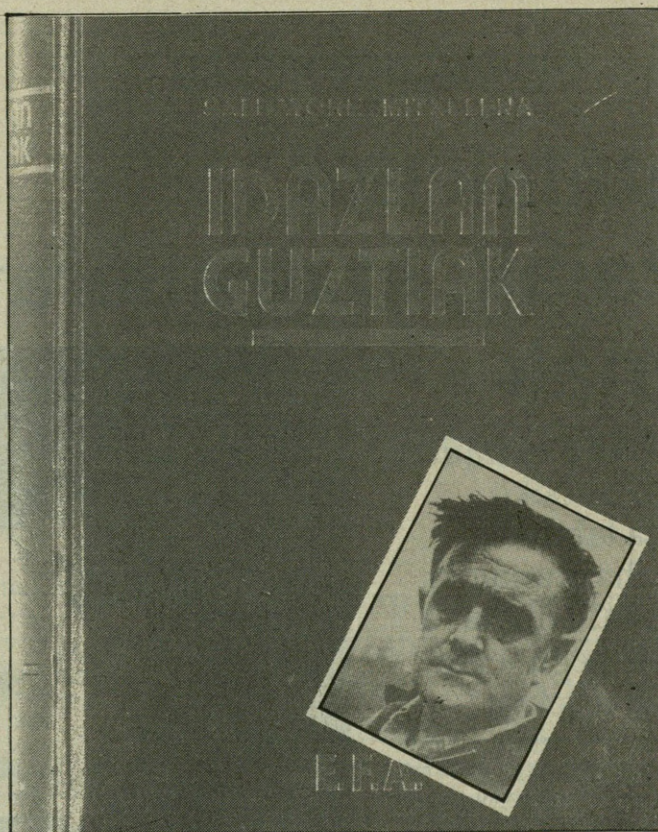
A.— Mitxelenari nabarmen-zen zaio Kanta-zaharrak ezagutu eta maite zituela.

K.I.— «Aboz abo, Arantzazuko ele-zarrak» izan zen berak Arantzazun egindako azken lana. Sorpresa bat izan zen berarentzat. Ez zuen uste halako balio haundirik zutenik hango kanta-zaharrek. Ezagutzen genituen kantak. Kantatzen genituen. Baina Lekuonaren «Literatura oral euskerika» irakurri zuenean izan zen berarentzat deskubrimendu bat. Zerbait berria aurkitu zuen. Orduan konturatu zen Arantzazuko kanta haiek geuk uste baino gehiago balio zutela.

Kanta-zahar horiek ziren... aspaldian erromesek gau osoa pasatzen zuten Arantzazun. Gau osoa pasatzen zuten erre-zoz, kantuz... eta kantu horiek ziren kanta-zahar horiek. Orduan garrantzi handia eman zien Mitxelenak erromantze horiei. Hori estudiatu behar zuela. Ikasi behar zuela eta egin zuen «Aboz abo». Ez da lan bukatua. Berak egin nahi zuen estudio sakon bat. Baina ez zen ailegatu egitera. Hau berria da oraingo liburu honetan atera delarik. «Bizi-ni» ere, Euzko Gogoan Guatemalan ateratakoaz aparte, hemen dugu lehenbiziko aldiz liburu bezala.

A.— Arantzazu, frentea, Arantzazu, Donostia... atzerrira Ameriketara.

K.I.— Gero gertatu zen guri gertatu zaizkigun gauza batzuk. Neri ere bai eta berari ere bai. Ikusten genuen egoera politikoa zaila zela, gure gustokoa ez zela. Orduan hasi ginen gure hitzalditan garbiago hitzegiten, gure eritziak azaltzen... Eta go-

bernadoreak gure kontra hasi ziren. Bi edo hiru abiso etorri zitzaizkion Mitxelenari eta orduan Ameriketara joan zen.

A.— Bigarren tomo honen hitzaurrean «nazional-katolizismoa» aipatzen du Joxe Azurmendik Mitxelenaz aritzera-koan...

K.I.— Nazional-katolizismoa guk azkenengo urte hauetan ez dugu onartu. Nazional-katolizismoa da katolikotasuna politikarekin nahastea bezala. Baina hori PNVk beti egin duen zerbait da nik uste. Eta hori Mitxelenak, nik uste, ondo ikusten zuela. Guk Francoren kontra esaten genituen gauzak guk geure alde, Euskal Herriaren alde egiten genituenak ziren. Esatebaterako gure hitzaldietan Euskal Herria esatea hori zen asmorik haundiena. Euskadi ezin zen esan ere egin. Gozatzen genuen Euskal Herria esatea. Arantzazuko sermoietan esatebaterako: Arantzazu Euskal Herriaren ama, eta horrelakoak esaten sentitzen ginen ondo. Hori da nazional-katolizismoa neretzako. Hori gaizki dagoen ala ez... Nik orduan oso ondo ikusten nuen eta pentsatzen genuen geure etorkizunak hortik jo behar zuela.

A.— Justu integristek eta katolikotasunari heltzen zioten beste muturretik zuek.

K.I.— Gure artean ibilitakotatik Villasante da pittin bat integrista. Eskubikoa izan da beti. Agirretxe, Mitxelena eta gu bestaldetik genbiltzan beti. Bestaldetik. Piska bat ezkerretatik eta sozial arazoak eta azpimarratzen genituen gure lanetan eta sermoitan. Villasantek erlijioa bakarrik: Eleiza, Jesukristo, Jainkoa. Guk ez. Hemengo problema. Euskal Herria egin behar dugu, Euskal Herria kristaua egin nahi badugu ba saiatu behar dugu hemengo problemak azaltzen, adierazten eta konponbide bat ematen. Giza eskubideen alde.

A.— Mitxelenaren sinbologian «Gurutzbidea» aukeratzan da frankisten «Kristo Rey»ren aurrean...

K.I.— Hala ezagutu genuen guk, «Herri bat Gurutzbidean». Orduan berak egin zuen Jesukristoren kalbarioa Euskal Herriaren kalbarioa bihurtu. Gurutzat hala izan da. Arantzazun, Hospederiatik gora egiten genuen bidexka batetik gurutze astun bat eramanda kalbarioa. Garrantzi handiko gauza zen hori berarentzat. Euskal He-

rriaren egoera osoa ikusten zuen hor sartuta. Kalbarioa Gurutzbidea da. Euskal Herriaren bizitza Gurutzbidea da beti berarentzat. «Bizi-nai» eta bizi ezin. Ez digute uzten.

A.— Eskudero musikoa erekin harremanak ere bazituen...

K.I.— Oso onak gainera. «Zigor» opera egiten hasi zen Eskudero ni Ameriketara joan nintzenean. «Ileta» egin zuen eta oso gustokoa zitzaion Mitxelenari. Oso lagunak ginen eta poeta eta musikoa oso ondo etortzen ziren. Mitxelena bizi izan balitz lan asko egingo zizkion Eskuderi.

A.— Lehen ere aipatu didazu Mitxelenaren idazlan guztien bigarren tomo honetan, zuk egindako lanean, bibliografia aipatzerakoan, hutsune txiki bat badagoela...

K.I.— Pena ematen dit Txillardegik duela gutxi ateratako «Euskal Kulturaren Zabal-kuntza» aipatua ez izatea. Hor ere aitatzen da Mitxelena eta nik badakit Mitxelena Donostian zegoela, nola joan zitzaizkion Txillardegik eta beste gazte batzuk euskara ikasi nahi zutela eta. Eta oso harrera ona izan omen zuten gainera Mitxelenaren aldetik. Pena da baina, liburu-a aterata gero ohartu nintzen horretaz.

A.— Gure belaunaldiko gazteontzat ez da oso ezaguna izan Salbatore Mitxelena. Urruti xamar bezala gelditu izan zaigu. Zer bila dezakegu guk Mitxelenarengan?

K.I.— Aurrena bere idazlanak irakurri. Bi tomo haundi dira. Euskara oso ederra dauka, zuk badakizu, hitz-lauz eta bai olerkiz. Ez da izango moderno hauetakoa, esatebaterako Joseba Sarrionandiaren poema bat irakurri eta Mitxelenaren bat irakurri eta oso diferentek dira. Mitxelenak neretzat ematen du Euskal Herriarenganako maitasun sendo bat. Erlijioa ere bai. Erlijioa eta Arantzazuren mezua. Arantzazuk Euskal Herriari ematen dion mezua. Arantzazu Euskal Herriaren baketzailea. Arantzazu Euskal Herria batzen duena... Zaila da zuentzako. Ni konturatzen naiz, gazteekin nabil eta ez dute hau ulertzen. Hori. Mezu hori. Euskal Herriaren mezua. Euskal Herriarenganako maitasuna.

Iñaki URÍA

Bilboko zinemaldiaz

Dokumentalak eta laburmetraiak, etxe aberatseko morroi ilunak

Duela aste bi —abendua 8an hain zuzen— amiatu zen Bilboko Nazioarteko Zinema labur eta dokumentaldiaren 26. ihardunaldia. Azaroak 26an hasita Estatu mailako Lehiaketa izan dugu hiru egunetan, eta 3tik aurrera nazioartekoa.

Aurtengo zinemaldian 90 filme inguru izan dira aurkeztuak sariketara, horietatik 25 Estatu mailako bilkuran multzotuak. Horietaz gain beste lau ziklo Arte Ederretako Erakustokian: Jorge Preloran-ena, Baldi-rena, UCLA Unibertsitatekoa, eta Galizako zinemaren ikustaldia.

Oro har ikusirik ezin daiteke esan joandako zinemaldia aparteko gauza izan denik kalitate aldetik. Nekez heltzen dira dozenara benetan interesa izan dutenak, eta horiek ere tartekoan multzatzarrean bilatu behar.

Laburmetraietan fikziozko filmeak izan dira gehiengo handia. Produktore edo zuzendariak filme luzeak osatu ezin aurrkitzen direnean laburmetraietako fikziozko istorio kontzentratuetara jotzen dute. Atal honetan badira eskertzeko saiamen original batzu *Imágenes de un bombardeo* edo *L'amour isocèle* belgiarra adibidez. Tankera honetako egileek gehienetan gertakizun bitalistetara eta eguneroko zapalkuntzara hurbiltzen dira, norberaren ametsak, beldurrak eta irriak modu berri batez azaltzen dituztelarik. Honek dakarkiona ikusleari da kriston ezjakituria aldeztetik, eta agertuko dena filme guztiz atsegin ala sekulako korapilo aspergarria izango den jakingura.

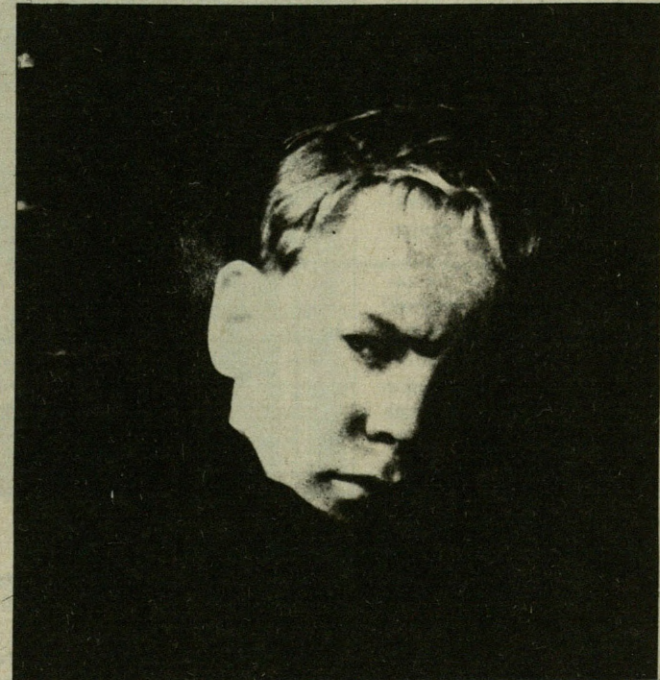
Dokumentalak eta irudi bizidun edo animaziozko filmeak oso egoera larrian daudela dirudi telebistarako egin arren, bideoaren alorra dirudite eta ez zinemarena. Ikusitakoa nahikoa gauza eskasa iruditu zait.

Yankeek kopuru nagusia

Estatu Batuek aurkeztu dute filme multzorik handiena, 13 sariketara eta beste ziklo osagarri bi: UCLA Unibertsitateko ikasleek egindakoa eta Jorge Preloren bertako irakaslea den argentinarrari eskainitakoa. Pilo lodiena ekarri badute ere, erakutsitakoa ez zaio bereziki atsegin gertatu ez ikuslegoari ez epaimahaiari. *The car of yours dreams* filmeak zilarrezko Mikeldi saria atera du, besteek ezertxo ere ez, ezta eritzi ona be.

UCLA Unibertsitateari eskainitako zikloa eskandaluaren inguruan ibili da: 30 ikasle gonbidatuak ekartzea klaseko ariketak erakusteko, bidai agentzia batetatik hurbilago dago Nazioarteko Zinemaldi batetatik baino. Noski, erdi dohainik izan arren horra ez dira hurbildu jubilatua be.

Estatu Batuetako filmeetat gain gehiengoa Eki eta Mendebalde Europakoa izan da. Belgika eta Holandako lanek sari gutti izan badute ere, oso aipatuak ikusi dira goi mailako ka-

litatea dela eta. Ordea, Hego Amerika eta orokorki Hirugarren Munduko zinemagintza guztiz motza eduki dugu, epaimahaiak berak be aitortu duenez.

Euskal zinema

Eta guzti honen artean euskal zinema zer? Ba egia esan ia ezertxo ere ez. Lau filme aurkeztu dira Estatu mailako Lehiaketan: *Disfraces para un cubo* Armestorena, *Chillida retrato en casa* Bakedanorena, *Barrenen* Iñaki Aizpururena eta *El otro* Pedro Ortigosarena. Hauek gain beste pare bat informazio mailan.

Juan Bernardo Heinik bilbotarrak «*Gerla eta maitasun gertakaria*» filme holandarra baltitz bezala aurkeztu zuen. Emandako arrazoia izan da ez duela bidezkoa ikusten Hego Euskadiko filme bat lehenengo Estatu mailako Lehiaketara eroan beharra hortik gero na-

zioartekora heltzeko. Iparraldeko filme bat aurkeztuko baltitz, berehala frantziarra legez hartua izango litzateke eta artez nazioartekora. Hegoaldekoak berriz, Estatu mailako galbahe-tik pasatu behar (oraingoan batak ere ez du lortu kanpotarrekin batera egotea).

Produktzio urria eta ez oso aberatsa. Komunitate-Autonomoan Jaurilaritza prest badago dirua gastatzeko zineman, guztiz egokia litzateke ez liluratzea horrenbeste superproduktzioekin, eta zertxobait gehixeago aditza bertako zinegile xeheak dagien lana, hemengo aktore, tekniko eta asmoekin. Horrela baltitz, agian zeozter aurreratuko genuke. Bidea irekita dago. Galizako Xuntak bultzatutako zinema gailegoa eta gailegoz hor dago, guztiz ikusgarria, ondo egina dagoelako eta horko lagun bizibidea eta ikuspegia adierazten duelako. Nazio nortasuna agerian dakartelako.

Iñaki URIARTE

«Intxurre» taldea umezurtz

Iñaki Begiristaini omenaldia

Ekainaren 13an hil zen Iñaki Begiristain Albisu antzerkigilea. Sei hilabete beranduago azkenaldian berak sortu eta zuzendutako «Intxurre» antzerki taldeak omenaldi bat prestatu dio. Omenaldi Euskal Herriko antzerki munduarena izan dadin saiatu dira egitarau aberatsa apailatuz. Antolatzaile eta antzerki taldeko partaide batekin mintzatu gara egitarauaz eta Begiristainen ekinaren berri izatearren.

Omenaldiaren asmoa

Hilabete batzu aurretik iragarri zuen «Intxurre» taldeak gisa honetako omenaldia egiteko asmoa, baina hori ahalik eta ongien burutzearren urte amaiera honetaraino atzeratu da. Antolatze lanetan aritu den Xabier Olanok laburtu digu omenaldiaren xedea, «azken batean, Alegin antzerki inguruan bizi den jendeak, giro hori piztu zuenari omenaldia egitea da asmoa. «Intxurre» taldeak antolatzen badu ere zentzu zabaloa eman nahi diogu, Euskal Herriko antzerki inguruan dabilzanek Iñakiri egindako omenaldia izan dadila».

Begiristainek lan haundia egin zuen antzerki taldeak sortzen eta bultzatzen, baita antzerkigile eta zuzendari gisa ere.

Baina ez zen horretara mugatu bere lana; olerkari gisa ere bere fruitua eskeini zuen. Antzerki arloari dagokionez bere lanek sari ugari jaso zituzten, «Torbio Alzaga», «Denok» «Agora»ko zenbait ediziotan.

Abenduaren 28an eta 29an ospatuko da Iñaki Begiristaini egin behar zaion omenaldia, Alegin. Bertako antzerki taldeak, «Intxurre»k, Begiristainek 1980an sortutakoak, hartu du ospakizunen antolakizunaren ardura.

Egitarauari begira, abenduaren 28an Euskal Herriko antzerki taldeek beren obren zatitxo baten agerpena eskeiniko dute Alegin. Antolatzaileek horretarako Biltzarreari laguntza eskatu, eta jadanik zenbait talderen parte hartzea ziurtatua dago, beste batzuk aurretik zituzen konpromezuak alde batera ezin utzi eta ez dute agertzerik izango. «Ordulaurden inguruko saioa egin dezaten eskatu diegu taldeei; horrekin ez dugu bilatzen taldeak eskeinitako obraren ulertzea, baizik eta talde horiek beren aportazioa egin dezatela». Hurrengo egunean, mahai ingurua ospatuko da. Begiristainen lanaren eta pentsaeraren inguruan iharduteaz gain antzerkiaren gaurko egoera ere aztertu nahi delarik. Ondoren «Intxurre» taldeak Begiristainekin muntatutako lehen obra berrantzeztuko du, «Gorrotza, heriotza eta negarra» hain zuzen ere.

«Intxurre»ren sorrera

«Lehendik Tolosako talde batekin eta Urnietako «Egi-billa»rekin aritu zen, baino 80 urtean talde konkreturik gabe zegoela eta «Intxurre» elkartera

hurbildu eta taldea sortzea proposatu zuen. Altzo-Alegi inguruko hamabost bat lagun bildu ginen. Berak egiten zuen dena, idatzi, ensaioak zuzendu... 8leko Pazko bigarrenean estreinatu genuen Tolosako Iparragiren orain berriro muntatu dugun obra hau bera». Jadanik gaisorik zegoela «Bata zu eta bestea ni» Begiristainen komediak Azpeitiko topaketetan sarria jaso zuen. Taldearekin ere muntatu zuen «Hitz-hutsak» izeneko komediatxo kritikoa. 1982 urteko bukaera aldean antzeztu zuten, eta giro politikoaren parodia labor bat zen, «horretatik konklusio bezala esan daiteke Iñaki politikoen hitzekin desengainatua zegoela».

Ziuraski bere obra gorenena izango zena ezin zuen burutu Begiristainek, heriotzak aurretik eraman bait zuen ia guztia idatzirik zuela, «Mariatto» izena du obrak, eta lan haundia egin zuen Akelarre eta sorginen inguruko datuak biltzen. Gaisotu ondoren ere tarteak aritzen zen idazten. Berak esaten zuen Alegin sekulan egingo zen muntaiarik haundiena izango zela, bai efektu eta bai girotze aldetik ere, aurrekoak baino

askoz ere interesgarriagoa izango zela. Obra hor dago, kasik amaiturik...

Begiristainek antzerki klasi-koa maite zuela argi dago, hitzari ematen zion garrantzi, «hizkuntza zen beretzat oinarria, azkenaldian antzerkiak zerraman joeraren aurrean nahiko susmo bazuen, berak nahi zuen hitza izan zedila garbia eta ahalik eta samurrena, hori garbi ikusten da bere lanetan».

«Intxurre» taldea umezurtz

Begiristain zen «Intxurre» taldearen eragilea, «taldekoak antzerkian berriak ginen, berak jakinduria askoz gehiago zeukan, baina ez zuen inposatzen, eta zuzenketak ere onartzen zituen. Baina bera zen hori egin zezakeen pertsona bakarra». Orain bere falta nabaria da taldean, eta taldearen beraren jarraipena ere zalantzan dago. «posible da jarraitzea berak edo beste edozein egilek idatzitako obrak egiten, baina gazteak gara eta beste mila istilutan sartuta gabiltzanak, berak ematen zuen bezala egiteko ez dago inor».

Egia dena da Alegin bertan eta inguruko herritan antzerki giroa suspertu egin dela, eta Alegin antzerkia dagoenean bete egiten dela aretoa, eskolatan ere nabari da, «gerorako badago giroa, nahiz eta orain utzi, urte batzuren buruan aterako da berriz. Momentuz umezurtz gaude, pertsona bat falta zaigu».

M.A.

musika

● **"Gaueko ele isilen baladak", Benitoren Lp berria.**-- Gauza nahiko ezaguna da Benito Lertxundik duela zenbait aste amaitu zuela bere hurrengo Lp-ari dagozkion grabaketa eta etonketa lan guztiak "Elkar"en grabazio-estudioan. Zerbait gehiago ere esan dezakegu. Bere izena "Gaueko ele isilen baladak", eta gaia --aurrekoetan ez bezala-- monografikoa ez bada ere gai gehienak gauaren inguruan kokatuak joango omen dira. Hain zuzen ere, aurrekoetan ez bezala hau ere, Lp-a singlea izango da, ez bikoitza, eta bere baitan bost kantu eramango ditu, hamalau minutu dirauen kantu bat tartean nagusi delarik. Itxura denez, estudioan sartu zenean bederatzik kantu zeuzkan grabatzeko asmotan baina gero uste baino gehiago luzatu zitzaizkion nonbait eta horietatik lau hurrengorako utzi behar.

● **"Zarama" eta Antonio Curiel, batera.**-- Berri inportantea euskal rock-aren munduan. Azken aldi honetatik aurrera, "Zarama" ibarrezkerreko rock-taldeak Antonio Curiel-ekin batera ari da lanean, azken honek taldearen itxura aldaketa nahiko gogor batetan laguntzen ari omen delarik. Esan dezagun Antonio Curiel orain arte batik bat Madril aldean ibilia dugula musika egiten eta oraingoan Euskadi aldera itzultzekotan omen dabilela. Baliteke ere adiskidetasun berri horretatik talde berri bat sortzea, baina azken hau ezin daiteke guztiz segurutzat jo.

● **Sail berri batzuri ekitekotan, "Elkar".**-- "Elkar" argitaletxeak, duela urtebete birrasitako diskogintzari halako moldaketa bat ezarri nahi dio, sailetan banatu eta beste era desberdinetako diskoak eginez. Txisteak, bertsolariak eta folklorea lirarteke arlo berri batzu, eta horiez gain beste sail jakinago batzu leudeke: rock taldeak, haur musika, kantariak, musika-taldeak... Bestetik, aipatzekoa da beren grabazio-estudioko magnetofoniaren posibilitateak 24 pistak arte hedatzeko asmoa, halaber kontrol-mahaia 24 kanalak arte luzatzekoa.

euskal kulturaz

Sabin

TXU TXU MU TXU KA

literatura

● **Joxean Agirrek, laster ipuin-liburua kalean.**-- Luis Haranburuk jasaten ari den makalldiari buelta ematea lortzen duen mementuan argia ikusiko duten liburuen artean Joxean Agirrerren ipuin-liburua izango omen da. Joxean Agirre "Egin"eko kazetaria dugu, eta maiz bertako erreportajetan "literatura" egiten hain trebatua kausitu dugunez pentsatzekoa da liburua polita irten dakiokela.

antzerkia

● **Agur, "Kixmi, Mixki ta Kaxkamelon".**-- Dagoeneko ez ditugu inoiz ikusiko euskal pailazoaren artean diren mitikoenak, "Kixki, Mixki eta Kaxkamelon". Hori bai, lehenago Kixki eta Mixki zirenak orain Xirri eta Mirri izango dira eta Kaxkamelonek alde egin dienez beste bat bilatu behar izan dute, honen izena Txilibiton izango delarik. Egia esan Kaxkamelon-ek alde egin duenean hiruron izen kolektiboa ere berarekin eraman du eta lehengo biekina eta best hirugarren berri batekin sortu da "Xirri, Mirri eta Txibiliton". Hori bai, munduko pailazo onenetakoak izaten jarraituko dute.

● **"Maskarada" k Marc Legasseren obra bat prestatzen ari.**-- Erderaz "Las carabinas

de Castibeltza" euskarara eta antzerkirako moldatzen ari dira "Maskarada"koak, Dario Fo-ren "Pistolaren Begi zuri beltzak" laster zirkulaziotik kenduko dutelarik. Jakina denez, karabinen obra berri honek oinarrian daukan liburua Marc Legasse bermeotarrarena da eta apirilerako egon daiteke estreinaldirako prest.

● **"Intxixu" taldea, Benedetti-ri ekitekotan.**-- "Pedro eta kapitaina", Benedetti-ren antzerki-obra izan daiteke aspaldi honetan geldirik samar dabilen "Intxixu" taldearen hurrengo muntaia. Euskal antzerki-taldearen artean curriculum zaharrenekoa den talde honek berpizkunde berri bat jasan zezakeen obra berri honen bidez.

bertsolaritza

● **Txapelketarako aukeraketa, Euskaltzaindiak hatzamarrez egingo omen.**-- Esana zuen Euskaltzaindiak aurreko txapelketetako bazterketa-saioak "aspergarriak" suertatu zirela eta beste modu bat asmatu beharra zegoela. Itxura denez, hala egingo omen da datorren urtean tokatzen den Txapelketa Nagusirako bazterketa: Euskaltzaindiak berak esango du nortu izango diren semifinaleko jokatzeo eskubidea izango duten bertsolariak. Asko eta asko aukerarik gabe bazterrean geratuko dira, larregitxo agian.

euskalgintza

● **Bost milioitako subentzioa Idazleen Elkarterako.**-- Euskal Idazleen Elkarteak Eusko Jaurlaritzatik orain artean jasotzen zuen subentzioa milioi bakarrekota bazen ere, bost milioitakoa jaso du aurtun Elkarte honek, benetan berri pozkarria delarik. Pentsatzekoa da orain arte erdipurdiko kontratazioan zeukaten langilegoa behingoz egoera normaldu batetan ipini ahal izango dutela subentzio horren bidez, edota --besterik ezean-- Elkartereko kargadunenak beraienak. Berri pozkarria, edozein modutara ere, horrelako bultzada bat behar zuen Elkartearentzat.

Euzko Jaurlaritza / Gobierno Vasco

Lehendakaritzako Idazkaritza
Argitalpen Zerbitzua

BELDUR NAIZ

Zumaian gertatu omen zen hau dela hogei bat urte. Artean, apaiza oraindik, pulpitora igotzen zen, sermoia botatzeko. Hau ere, igo da eta zera dio:
— Senideok! Beldur naiz! Beldur naiz!

Eta azpitik entzuten da:
— Ba, ona hago hi, ni igo nintzen gaztainondora igotzeko!

GOTZAI BERRIA

Beste hau Kadreitan jazo zen aurreko mendean. Zer berri iritsiko Iruñeatik, eta herriko seme bat gotzai izendatu dutela. Jakin bezain laister herriko parrokoa, inoiz ez bezelako meza nagusia hasten da prestatzen. Deitzen ditu herriko apaiz guztiak eta azkenik maiatzaren azken iganderako herria guztia biltzen du elizan. Hantxe daude, herriko hemeretzi apaizak eta laguntzeko akolitoak.

Herriko abesbatzak bere ongietorria eskeintzen dio gotzaiari eta meza-
ren erdian, herriko parrokoa sermoian hasten da!

— Anai-arrebok! Egun haundia da gaur Kadreitan! Hainbat urtetan Jainkoaren alde egindako lanak bere frutua eman du eta denok dakizuen bezala, «hau» Nafarroako gotzai izendatu dute.

Zer esango dizuet, bada? Kadreitan gutxi dira «hau» bezalako kristau fin eta zintzoak. Eta bere familia? Hura bai izan zela famili zintzoa! Zeren, nik ez dakit jakingo duzuen bainan honen aita ere gotzai izan zen, eta bere aitona ere gotzai izan zen!

Akolitoa atzetik dihoakio:
— Baina partokoa jauna! Nola izango ziren ba, honen aita eta aitona, gotzai?

Parrokoa bere hutsegiteaz oharturik eta hanka sartzea konpondu nahiean, zera esan omen zuen:

— Barkatu anaia-arrebok! Oker nabil. Nola izango ziren bada honen aita eta aitona gotzaiak? Honek ez bait zuen ez aitarik eta ez aitonik.

DONOSTIAKO HONDARTZA

Lehengo batetan, Zaragozara joan behar izan nuelarik, taberna batetan bazkaltzen ari nintzela entzundakoa kontatuko dizuet, sinestuko ez baduzue ere.

Eseri gara bazkaltzeko asmoz, eta geure aldamenean, hiru «maño» ari ziren postre-ondorengo solasaldian. Zertaz hitzegiten arituko ziren, eta Donostiari buruz. Ez zen gu entzuten ari ginelako, baina altabozak ziruditen eta jatetxe guztitik entzuten zitzairen. Hasi dira ba:

— Egon al zarete sekula San Sebastianen? Bai, hiri ederra, itsasoa, mendiak, hondartzak... ezertxo ere ez zaio falta.

Eta aldamenekoak esaten dio!

— Hik ez duk jakingo Jose, lehenengo aldiz San Sebastianera joan zenean zer esan zuen, ez?

— Zer esan zuen bada?

— Ba, iritsi da Donostiara, joan da Kontxako barandilara eta hondartza

ikustean esaten du: «Hau zerrauts pila!»

JUDUEN SETAKERIA

Juduak oso setatsuak omen dira, eta gertaera hau jarri ohi dute adibide gisara.

Ba omen zihoan judu bat Chicago-ko kaleetan zehar, eta judua iruditu zitzaion emakume batekin gurutzazena da:

— Barka, emakume, baina... zu, judua al zara?

— Ez, ez naiz judua.

— Beno...

Buelta ematen du, baina berriro atzetik:

— Aizu, ba nik judua zarela esango nuke...

— Utz nazazu bakean! Esan dizut ez naizela judua, eta kitto!

Urduñ, baina berriro inguratu egiten zaio:

— Esaidazu egia, zu judua zara!

— Bai, Bai, Judua naiz! Eta zer?

— Ba, ez duzu ematen!

«Koxka»n proposatutako denborapasen soluzioa

IXTORIO / MIXTERIO:

BUKATU DIRA IXTORIO MIXTERIOAK ADIO

IRAGARKIZUN BAT:

Hiru zenbaki bidertuta 36 emango duten konbinaketak hauek dira:

$$36 \times 1 \times 1 = 36$$

$$18 \times 2 \times 1 = 36$$

$$9 \times 4 \times 1 = 36$$

$$9 \times 2 \times 2 = 36$$

$$6 \times 6 \times 1 = 36$$

$$6 \times 3 \times 2 = 36$$

$$4 \times 3 \times 3 = 36$$

Konbinaketa hauen batuketak egiten badugu berriz, birena eginez gero, emaitza bera ematen duela ikus dezakegu:

$$6 + 4 + 1 = 13$$

$$6 + 6 + 1 = 13$$

Hirugarren datua ematean, «zaharrenak pianoa jotzen du», bi konbinaketa hauen artean, lehenengoa da dela ikusten dugu:

$$9, 4 \text{ eta } 1$$

BI...:

36 uso.

ETA HIRU:

12 untxi eta 23 uso.

Soluzioa: Asmatzen duenak hau pentsatzen du: «Nire kapela zuria da, zeren, beltza balitz, nire ezkerreko lagunak (edo eskubikoak, berdin da), nire kapela beltza ikusiz eta hirugarren jakintsuaren zalantzetaz oharturik, berehala adieraziko luke bere kapela zuria dela, zeren honena ere beltza izan balitz, hirugarrenak berehala antzemango bait luke berearen zuritasuna, bi beltz besterik ez izatean».

BIHOTZ ERIAREN ESPERANTZA

Airea: Xabier Amurizak, azken txapelketan «nau-
frajioa» gaia emanik kantatutakoa.

1

Bihotza daukat eri ta triste,
harritzekoa ez da hainbeste.
Begiak hertsu amets nahiean,
ta egi latza albiste. (Errepika)
Denok zahar edo gazte,
ezkongai senar emazte,
nork ez mila buruhauste.
Kontrolpearen kontrolik ezaz,
kontrolatutzen gaituzte.
Esperantzaren lehio argiak,
hormaz estali dituzte. (Err).

2

Lautatik hiru edo erdia,
lapaitzez bete da belardia.
Nolatan udan behia mantendu,
nola neguan ardia? (Erre)
Auzia ez da garbia,
beharko da ausardia.
aurkitutzeko argia.
Mendi zaleak egun sentian,
nola jotzen du Urbia.
Lortu behar da lapurtu duten,
eskubideen gurdia. (Err).

3

Gaztelu zaharra hor dago tente,
nahiz ondutua egon dexente.
Hainbat guduren testigu mutu,
nork suntsitu derrepente? (Err)
Etsaiari beti frente,
babesturik hainbat jende,
lan egun jai ta igande.
Zigortu haute gizarajoa,
horrela menderik mende.
Baina inortxok erabat ez hau,
euki ahal bere mende. (Err).

4

Zelai ertzeen baitan lorea,
ikus dezagun zein dotorea.
Itxas arrainak haire egazti,
naturaren adorea. (Err).
Izar dirdir kolorea,
ilargian balorea,
eguzkiak du berea.
Herria edo gizona berriz,
ezin izan da librea.
Maltzurren giltza faltsoek hertsu,
dute etxeko bidea. (Err).

AMAIUR

*OHARRA: Aste honetako
bertsoak Xanti Zabala «Le-
xo»renak dira eta finalista gel-
ditu ziren ARGIA bertso-sa-
rian.*

5

Aitaren etxe sakratu hori,
margoz ez gorri eta ez hori.
Ajatutako hiru kolore,
baina oinarriak lodi. (Err).
Bultza ta dadin erori,
bururatu lau erori.
beti historiz histori.
Eta orduan irrintzi batek,
zabaltzen ditu ego bi.
Seme leialak defentsarako,
presta daitezen egoki. (Err).

6

Aitorren hainbat seme txit lerdan,
erakusteko prest beti zer den.
Ez zaio falta korajerikan,
badu hartzak aina kemen. (Err).
Gertatu zen han da lehen,
berdin orain eta emen,
gertako da hor ondoren.
Galduko ditu zango besoak,
bizia bera ere ken...
Baina aitaren etxe xaharrak,
hortxe xutik du iraunen. (Err).

7

Lainope hontan ez dago urdin,
hainbeste harri hainbeste burdin.
Behiak muuka ardiak beeeee,
ta txerriak kurrin kurrin. (Err).
Txorrotxio eta pin pin,
ulertuaz elkarrekin,
abere guztiak berdin.
Herriak berriz arima gaxo,
norrek ez du hartutzen min.
Geure hizkuntza euskara izan,
ta non nahi ezin hitzegin. (Err).

8

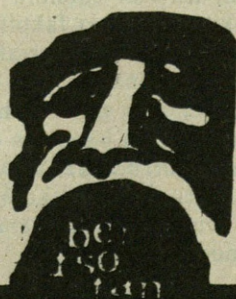
Pake usoa jira ta bira,
joan nahiz dabil pake tokira.
Ezin aurkitu hori da beltza,
edo agian zuri da. (Err).
Inork ez badu kupida,
beharko du erretira,
sendatu gabe herida.
Trena harturik dijoazela,
lasai gezurren ferira.
Askatasun ta demokrazia,
hitz polit hutsak badira. (Err).

9

Sei adarreko enbor lerdana,
basoan zutik den ederrena.
Hainbat alditan erasotua,
zutik irauten duena. (Err).
Oraindik badu kemena,
gaitututzeko kondena,
ezin ondutu on dena.
Nola sinetsi laister batzan,
datorkionik azkena?
Tximist maltzurrak artezitu du,
hiru zatitan zer pena!! (Err).

10

Denborak zehar luze zein labur,
atzo hamar gaur hamaika lapur.
Bihar hamabi izan daitezke,
edo denak egin agur. (Err).
Euskaldunik ez da beldur,
jasan arren hainbat egur,
buru jabetza du gailur.
Bein hola harkaitz tontor batean,
hau ahalko da irakur.
—Asier eta Amaia gara,
gure Ama Lur Amaiur—. (Err).

AZALEKO ELEBITASUNA

MURUMENDI

GAUZA jakina da noski, gure arteko elebitasuna (Ofizialki Estatuak aldarrikatua eta Konstituzioak eragotzia) oso gutxi hedaturik daukagula eduki geneza-keenarekin konparatuz gero. Ikusi besterik ez dago zenbat Zentru ofizialek, zenbat Enpresa eta Erakunde pribatuk, etab. eskaintzen duten zerbitzu elebidun izenekoak (eta ez iza-nekoa)...

Oraingoan ordea, elebitasuna eskaintzen dutela diotenek edo dutela uste dutenek, nolako elebitasuna eskaintzen duten aipaatu nahi nuke. Erakunde Ofizial batzutan (Jauralaritza, Aldundi, Udal) eta ez denetan (Gobernu Zibil, INSALUD, etab.) itzultzaile, arduradun edo gisakoren bat baldin bada (leku askotan oraindik planteiatu ere ez bait da egin hau), inprimaki batzu (eta ez guztiak, ezta gutxiagorik ere) elebidun gisa eskaintzen dira.

Gero ordea, inprimaki horiei dagokien funtzionamendurako mamia eta mezua, erdara hutsez betetzen da beti (norbaiti zorionak emateko edo ez bada behintzat). Zer gertatzen da Haziendako ordainagiriekin edo Udaleko Tasa-txartelekin? Zer gertatzen da Banka-alorrean? Gauza berbera. Batzuk (Aurrezki-Kutxek eta ez Bankuek) Finantzak deitu hiztegia kaleratu bide dute, inprimaki asko (ez denak) elebidundu dituzte, etab. baina gero, eguneroko funtzionamenduan, ordainketa-txartelak edo agiriak etxera bidali behar dizkigutenean edo kartilako diru-mugimendua egin behar denean, erdara hutsez egiten dute lasai asko, nahiz eta zenbait euskaldunek (neu barne) euskara hutsez betetzeko agindua emanik izan. Gauza bera gertatzen da Iberdueroren ordainagiriekin eta beste guztiekin ere.

Era berean jokatzen dute Entrega-orriak edo Faktura-txartelak bi hizkuntzetan inprimatzen ausartu diren partikularrek ere (hau ez bait du oraindik ere edonork egiten gure mundutxo honetan!). Gero, horri horiek betetzerakoan, dena eta beti erdara hutsean. Are gehiago diot: Orain arteko jokabidea dela bide eta 1977az geroztik (7 urte jadanik) jokabide-aldaketa sakonik obratu ez delakoz, jendea ez da fidatzen edo ez du fidatu nahi, badaezpada ere, euskara hutsez betetako agiriez.

JAUN-ANDREOK, hau aldatu beharra dago edo eta geu geldituko gara behinbetiko aldatuak eta erdararen eremuan landatuak. Elebitasunak ez du esan nahi bi hizkuntzak azaleratu eta mamia beti batean (inperiokoan, cristianoan eta roman paladinoan) erabiltzea, mamia edozeinetan erabiltzea baizik (eta gaur elebitasunaz bakarrik ari naiz). Beraz, ondorioz, edozein lekutan edonork euskaraz betetako inprimakia, faktura, txartela edo dena delakoa, lurralde honetako edonon onartua izan behar du eta onarterazten saiatu beharko du. Kolpean eta bapatean ez dutela ulertzen? Hori beren ardura pekoa da eta ez gurea eta bitartekoak jarri beharko dituzte ulertzeko eta funtzionamenduan jarraitzeko.

Administrazioak, enplegatu euskaldun trebeak behar ditu (non dau-de eta noizko ditugu administrariak euskalduntzeko egitasmoak?) Kutxek, Bankuek eta beste Enpresek, enplegatu euskaldun iaioak behar dituzte (ez itzultzaile-bulego zentralak bakarrik), sukurtsaletako bulegari euskaltzaleak (ez erdaraz parra-parra egingo duten eta egitea ere nahiago duten euskaldun izenekoak), etab. etab.

BESTE behin eta goragoko mailan bada ere, Euskara ikur soil gisa hartzen da eta ez da eguneroko funtzionamenduan baliagarri egingo duen erabilpen-mugako langa hori iragan nahi. Baina, berori iragatea ere geure esku dago neurri handi batetan. Nik has-teko eta proposamen hoberik ere agertuko delakoan, hauxe proposa-tuko nuke: Aipatu ditudan agi-ri-mota guzti horiek, beren jatorri-ira itzuli baldin eta euskaraz beteak es-kaintzen ez bazaizkigu. Jauralaritza, Gobernu Zibil, Aldundi, Udal, Aurrezki-Kutxa, Iberduero, Telefonika etabarrekin joko hori jokatzen hasi. Euskal munduan dagoeneko ere bagara nahiko jende ekintza hori martxan jartzeko (irakaskuntzako Irakasle euskaldunak, komunikabi-deetako langile euskaldunak, Itzult-zaile, Arduradun eta beste). Ziur-ziur egon zaitezte, baldin eta multzo minimo bat honetan hasi eta egunero leku bakoitzean dozenerdi bat kexu, itzulera eta edredo badi-tuzte, berehala ikasiko dutela nola funtzionatu behar den. Azken mai-lan, Euskara irakasteko didaktika erabili behar den bezalaxe, erabilpe-na exijitzeko ere, didaktika asmat-zean datza gakoa.

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

271050 eta 270447

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GUIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA